

Слобожанські перлини

Альманах
дитячої
літературної
творчості
2024

що в тебе радіє і як радіє
хочеш і радіє і як радіє
підняв і радіє і як радіє
що в тебе радіє і як радіє
моя і радіє і як радіє
Листопаді радіє і як радіє
Уради радіє і як радіє
всіх і радіє і як радіє
члени і радіє і як радіє

Уради радіє і як радіє
всіх і радіє і як радіє
члени і радіє і як радіє
Уради радіє і як радіє
всіх і радіє і як радіє
члени і радіє і як радіє

Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації

Харківська академії неперервної освіти

Слобожанські перлини

*Альманах
дитячої
літературної
творчості*

Випуск 23

Харків
2024

УДК 821.161.2

С 48

За загальною редакцією

*Покроєвої Л.Д., кандидата педагогічних наук, доцента,
ректора Харківської академії неперервної освіти*

Упорядник:

*Клімова С.В., методист Центру методичної та аналітичної
роботи Харківської академії неперервної освіти*

**Слобожанські перлини. Альманах дитячої
літературної творчості. Випуск 23. – Харків:
Харківська академія неперервної освіти, 2024. –
198с.**

До двадцять третьої збірки ввійшли найкращі прозові та віршовані твори учнівської молоді Харківської області – переможців мовно-літературних конкурсів, що проводилися Міністерством освіти і науки України, Департаментом науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації та Харківською академією неперервної освіти протягом 2023/2024 навчального року, а також у I семестрі 2024/2025 навчального року.

Рекомендуємо використовувати учнівські твори на уроках української мови та літератури, історії України, а також у позакласній виховній роботі.

© Харківська академія неперервної освіти

Дорогі читачі!

Ось уже двадцять третій рік Вашій увазі пропонується випуск альманаху дитячої літературної творчості «Слобожанські перлини». І вже третій рік в умовах війни, спричиненої агресією росії, Харківська академія неперервної освіти готує і випускає цей збірник. А це означає, що наші діти навіть у таких складних умовах воєнного стану продовжують навчатися, брати активну участь у різних конкурсах і змаганнях, удосконалювати свої творчі здібності, а наші вчителі дакладають зусилля, щоб вони зростали гідними громадянами України.

Збірник «Слобожанські перлини» – це зібрання кращих робіт учнів закладів загальної середньої освіти, які стали переможцями мовно-літературних конкурсів, що організувала Харківська академія неперервної освіти на Харківщині протягом навчального року.

Також у збірнику представлені тексти промов переможців Обласного фестивалю ораторського мистецтва 2024 року.

Тут містяться цікаві знахідки і справжні перлини творчості юних харків'ян, тож можня простежите зростання їхнього інтересу до мови, культури, історії та сучасності України, любові й пошани до видатних українських митців слова.

Наразі провідною і найбільш значимою в роботах школярів залишається патріотична тематика, що свідчить про їх величезну любов до рідної землі, великої і малої батьківщини, домівки, друзів та родини.

Подаємо для ознайомлення та використання в навчальний та позаурочний часи творчий доробок переможців таких інтелектуальних учнівських змагань, як-от: Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості.

Також уважаємо, що значний виховний вплив несуть учнівські промови у межах фестивалю ораторського мистецтва, що у 2024 році був присвячений 100-річчю видатного українського письменника Павла Загребельного. Темою фестивалю став його вислів «Доки живе душа народу – народ безсмертний».

Своїми роботами переможці названих вище конкурсів та фестивалю продемонстрували як літературні таланти та активну життєву позицію, так і громадянську пристрасність, глибокий розум і тонкий естетичний смак, зарекомендували себе здібними особистостями, спрямованими на творчу самореалізацію.

У роботах, уміщених до альманаху, яскраво розкрилась особистість їх авторів, емоційність, працелюбність, самобутність, уміння критично осмислювати події. Школярі виявили глибокі знання історії нашої держави, патріотизм і віру в майбутнє України, готовність до участі в розбудові її державності, показали себе національно свідомими громадянами, патріотами своєї країни.

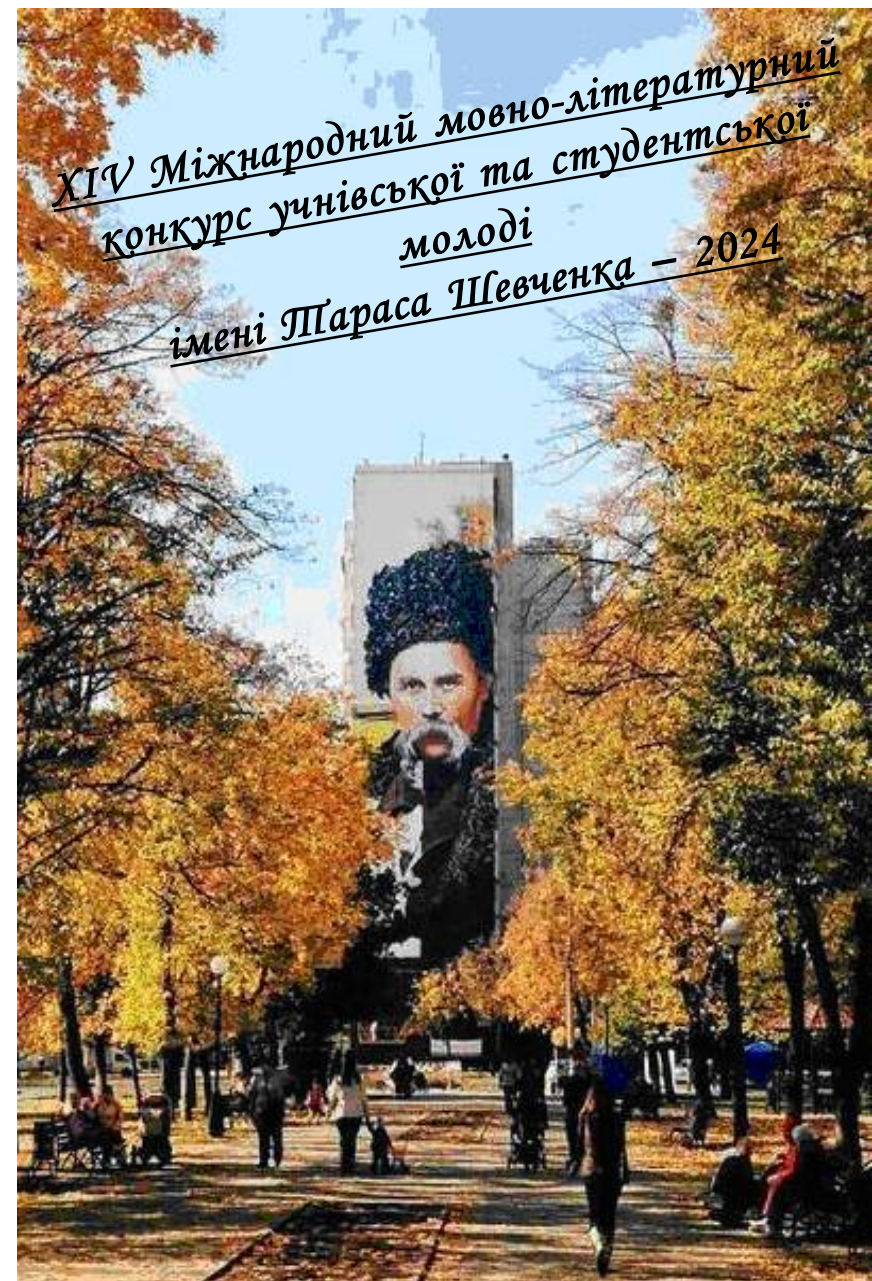
Приємно зазначити, що авторами творчих робіт стали школярі, які представляють різні територіальні громади Харківської області та райони м. Харкова.

Особливо вдячні вчителям, які стали помічниками і наставниками школярів на шляху їх становлення та творчого зростання. Адже завдяки вчителю багато хто із дописувачів цього альманаху, вже не вперше брав участь у мовно-літературних конкурсах і ставав лауреатом або переможцем.

Віримо, що переможці учнівських мовно-літературних конкурсів – майбутня еліта не лише Харківщини, а й України, яка своїм умінням, талантом поведе суспільство вперед, примножуючи національне інтелектуальне багатство. Упевнені, що серед авторів альманаху є майбутня зіркова еліта, талановиті учні, котрі за сприятливих умов через деякий час можуть стати письменниками, журналістами, відомими громадськими діячами. Але яку б професію вони не вибрали, ми переконані, що почуття любові до рідної землі пронесуть крізь усе життя.

Тож побажаємо їм широкої та світлої дороги до знань, наполегливості в досягненні поставленої мети, високих творчих злетів, успіхів сьогодні та й у майбутньому!

З повагою та надією, упорядники

На виконання Указу Президента України від 30.09.2010 № 928/2010 «Про Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка» у 2023/2024 навчальному році в Харківській області стартував XIV Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка. Метою його було вшанування творчої спадщини видатного сина українського народу Тараса Григоровича Шевченка, виявлення творчо обдарованої учнівської та студентської молоді, майбутнього сузір'я літературних митців, розвиток їх творчого потенціалу, виховання в молодого покоління українців поваги до державної мови й традицій свого народу, підвищення рівня мовної освіти в Україні.

14 грудня 2023 року відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 20.10.2023 року № 1/16286-23 «Про проведення XIV Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка у 2023/2024 навчальному році», згідно з Положенням про Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 № 571, фахівцями КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» було розроблено порядок проведення III (обласного) етапу XIV Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка у 2023/2024 навчальному році» (лист від 07.12.23 № 429) і навіть у складних умовах воєнного часу організовано в Харківській області проведення цього конкурсу.

Усього в III (обласному) етапі XIV Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка» взяли участь 172 учні 5-11 класів закладів загальної середньої освіти територіальних громад області та міста Харкова, а також закладів обласного й державного підпорядкування.

Творчі роботи конкурсантів оцінювалися відповідно до їхньої специфіки з урахуванням складності, обсягу, важливості у визначенні рівня комплексної мовно-літературної підготовленості учасників, спираючись на оцінювання навчальних досягнень школярів згідно з чинними навчальними програмами.

Учасники конкурсу мали показати мовну грамотність, здатність до критичного мислення, а також творчі здібності у володінні художнім словом, що надасть можливість віднайти майбутніх поетів, прозаїків, талановитих митців слова. Обсяг і рівень складності конкурсних завдань мали забезпечити якнайповніше розкриття особистості, інтелектуальних можливостей і творчих здібностей учнів.

Журі III (обласного) етапу Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка визначило 21 переможця:

I місце

1. *Лисенко Дар'я*, учениця 5 класу Балаклійського ліцею №1 імені О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області.

2. *Красная Діана*, учениця 6 класу комунального закладу «Пісочинський ліцей Пісочинської селищної ради» Харківського району Харківської області.

3. *Синельник Вікторія*, учениця 7 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 75 Харківської міської ради».

4. *Зірка Варвара*, учениця 8 класу комунального закладу «Харківський ліцей №173 Харківської міської ради».

5. *Горбачова Аліса*, учениця 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 6 Харківської міської ради».

6. *Жилінська Валерія*, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 73 Харківської міської ради».

7. *Жургур Дмитро*, учень 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 24 імені І.Н.Питікова Харківської міської ради».

II місце

1. *Борисова Марія*, учениця 5 класу комунального закладу «Пісочинський ліцей Пісочинської селищної ради» Харківського району Харківської області.

2. *Тимошова Аліна*, учениця 6 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 142 Харківської міської ради».

3. *Стрельнікова Марія*, учениця 7 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 6 Харківської міської ради».

4. *Деніна Ганна*, учениця 8 класу Балаклійського ліцею №3 Балаклійської міської ради Харківської області.

5. *Шахвалі Тімур*, учень 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 167 Харківської міської ради».

6. *Жук Олександра*, учениця 10 класу Балаклійського ліцею №1 імені О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області.

7. *Ворончук Кристина*, учениця 11 класу Балаклійського ліцею № 3 Балаклійської міської ради Харківської області.

III місце

1. *Іванова Поліна*, учениця 5 класу комунального закладу «Лозівський ліцей № 4» Лозівської міської ради Харківської області.

2. *Зінов'єва Дар'я*, учениця 6 класу комунального закладу «Первомайський ліцей №6 Первомайської міської ради Харківської області».

3. *Песчанський Єгор*, учень 7 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 55 Харківської міської ради».

4. *Желновач Євгеній*, учень 8 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 70 Харківської міської ради».

5. *Євдокімова Аліса*, учениця 9 класу комунального закладу «Дергачівський ліцей № 1 імені Данила Бакуменка» Дергачівської міської ради Харківської області.

6. *Погребна Аріна*, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 164 Харківської міської ради».

7. *Кононенко Дар'я*, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей №126 Харківської міської ради».

Пропонуємо ознайомитися з кращими роботами.

Мій порадник

Лисенко Дар'я, учениця 5 класу
Балаклійського ліцею №1 імені О.А.Тризни
Балаклійської міської ради Харківської області

Учителька: *Аришинова Ірина Валентинівна*

Для мене Тарас Шевченко завжди був і залишиться мудрим порадником. Усе життя він мріяв бачити нашу державу вільною, незалежною, хотів, щоб усі українці жили в мирі й злагоді. «Свою Україну любіть!» – заповідав нам поет. Його вірші вчать любити рідну землю, солов'їну мову, чарівну природу. Поезії Кобзаря, як невичерпні скарби, зберігає наш народ протягом віків.

Я люблю читати вірші Тараса вголос, багато з них уже знаю напам'ять. Рядки його творів мене завжди хвилюють, викликають прагнення поділитися його думками з іншими. Найчастіше моїми слухачами є батьки. А ще я люблю розглядати портрети Тараса Шевченка. Особливо мене вражають його очі. Вони, як і вірші, дуже виразні, промовисті. Читаєш вірші і згадуєш його погляд:

Зоре моя вечірняя,
Зійди над горою,
Поговорим тихесенько
В неволі з тобою.

Дійсно, вірші Тараса Шевченка – це розмова з кожним із нас. Свої твори поет писав чарівною українською мовою, тому їх легко читати і запам'ятовувати.

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рясом,
Барвінком укрила.

Після прочитання творів Шевченка я часто малюю ілюстрації до них, а потім показую мамі й татові. Вони говорять, що в малюнках мені вдається передати настрої віршів поета. І це для мене дуже важливо. Закликаю кожного із своїх однолітків: читайте вірші українського генія, вивчайте їх напам'ять – і нехай вони завжди живуть у вашому серці.

Шевченко в моєму житті

*Борисова Марія, учениця 5 класу
комунального закладу «Пісочинський ліцей Пісочинської
селищної ради» Харківського району Харківської області*

Учителька: Сидоренко Лідія Олександрівна

За вікном зима. Ніжна берізка, немов маленька дівчинка, сховалася під снігову ковдру. Мені здається, що вона тремтить від шорсткого холоду. Але не тільки: можливо, боїться виття сирен, вибухів ракет, бомбардування з літаків. Я в теплій кімнаті, але все ж не дуже смілива. Соромно признатися, але це так. Треба зібратися з силами. Кажу собі: ти харків'янка, ти вистойш. Нехай страшно буде ворогам, нехай горить у них під ногами наша земля.

На столі – книга-оберіг. Це «Кобзар» Тараса Шевченка. Інколи сама зачитуюся його творами, інколи читаю мамі й татові. Мені потрібні вірші Тараса, бо вони вчать любити людей, природу, Батьківщину. Нічого для мене ріднішого немає, ніж наша ненька – Україна.

Вірю в силу слова Кобзаря, вірю в наші ЗСУ, у прийдешню перемогу. Шевченкове життя – символ тернистого шляху боротьби за свободу. Воно постає живим прикладом того, як можна в часи війни, національного гноблення крок за кроком звільнитися з полону зневіри і депресії.

Знаю, що прийде час, і моя берізка за вікном не буде тремтіти, а зазеленіє яскравим листячком, бо здійсняться пророчі слова Шевченка:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостатата,
А буде син і буде мати,
І будуть люде на землі.

Як весна будить наші душі, так і поезія великого Тараса завжди оновлює наші сподівання, закликає щиро любити свій народ, рідну Україну.

Пророче слово Шевченка

*Іванова Поліна, учениця 5 класу
комунального закладу «Лозівський ліцей № 4»
Лозівської міської ради Харківської області*

Учителька: Данильченко Юлія Миколаївна

У невеликому творі дуже важко описати, чому мені потрібні вірші Тараса Шевченка. Але я спробую розповісти про найголовніше.

Для мене, десятирічної дівчинки, поезії Великого Кобзаря, з якими я вже познайомилася, ніжні, як мамина колискова, мелодійні, наче пісня, а інші – грізні, як зброя, суворі, як зимова хуга. Ось саме останні найбільш страшні для ворогів.

На мою думку, сьогодні для мого покоління чи не найбільш важливими є слова поета з поеми «Кавказ»:

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі.
Богом не забуті.

Борітеся – поборете!
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас сила
І воля святая!

Я бачила ці слова у багатьох містах України, де мені довелося побувати за останні два важкі роки війни. Вони, як зброя, обороняють нашу українську землю. Читаєш їх – і серце завмирає. Вони – ці прості слова – дають нам віру і надію на перемогу.

У кожному своєму вірші Тарас Шевченко висловлює надію на те, що колись Україна стане вільною, що настане суд над визискувачами. А мені особливо близький він тим, що показує нам, як потрібно любити свою землю, вірити, що ми здатні розбудувати незалежну Україну.

Вірю, що незабаром наші воїни виженуть геть ворогів з української землі. Назавжди! А ми будемо будувати вільну державу, відновлювати міста і села. Ось тоді я зможу спокійно перечитувати свої улюблені ліричні вірші Кобзаря, і головне – розповідати їх напам'ять біля дошки у своєму улюбленому класі.

Хто ти для мене, український генію?

*Красная Діана, учениця 6 класу
комунального закладу «Пісочинський ліцей Пісочинської
селищної ради» Харківського району Харківської області*

Учителька: Демченко Наталія Іванівна

Ранок. Ще так гарно й солодко дрімається «Бульк!» – пролунав звук повідомлення в телеграмі. Кому це вже не спиться? Ага, звичайно, це Настя. Що ж вона пише?

- Привіт, подруго! Чи підготувалася ти до участі в проєкті «Шевченкове слово в моїй родині»? Чи розпитала вже маму й бабусю про творчість Тараса Григоровича?

- Доброго раночку! Так, моя родина пишається тим, що українська земля подарувала нам такого генія. А бабуся весь час цитує Шевченкові слова:

Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.

- Бабуся поганому не навчить, як і наш славнозвісний Тарас. Уявляєш, у нас у родині є реліквія, яку передають з покоління з покоління. Це «Кобзар», який видано у 1932 році, тож йому вже майже сто років. Коли я була маленькою, думала, що це якась незвичайна книга.

- Так воно і є. Магія Шевченкового слова мене завжди заворожує. Здається, що пише просто, але дуже красиво і влучно. Читаючи його вірші, я добре уявляю часи його дитинства, які так відрізнялися від нашого. А в ці дні війни його слово сприймається як грізна засторога для ворогів. І все ж мені найбільш до вподоби його ліричні вірші. Вони дуже красиві й мелодійні. Ось улюблені рядки моєї матусі:

За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли розстилає
І сонце спатоньки зове
У синє море: покриває
Рожевою пеленою,
Мов мати дитину.

- А моя мама згадує, як малою уявляла красуню калину, яка говорить із явором на березі ставка. Десь в осоці безтурботно ловить ряску качина сім'я. У нас у родині є навіть фото, де моя мама-першокласниця читає «Кобзар». А зараз вона говорить, що головними словами для українців є «Борітеся – поборете!» з поеми Тараса Шевченка «Кавказ».

- Безперечно! Сьогодні для кожного українця важливими є заповіді Шевченка. Мені дуже подобаються такі його рядки:

Свою Україну любіть.
Любіть її... во врем'я люте,
В остатню, тяжкую мінуту
За неї Господа моліть.

- Тож працюймо. Думаю, наші матеріали для проекту сподобаються і нашим батькам, і однокласникам.

«Кобзар» для батьків

*Тимошова Аліна, учениця 6 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 142
Харківської міської ради»*

Учителька: Катриченко Карина Сергіївна

Звичайний вихідний день. Я вирішила написати у WhatsApp моїй найкращій подружці Аріні, яка була на змаганнях і пропустила цілий навчальний тиждень. Тож пишу.

- Привіт, Аріно! Чи знаєш ти, що ми почали вивчати твори Тараса Шевченка?

- Привіт, Аліно! Так. Мені вже про це розповіла наша вчителька. Але я, коли готуюся до змагань, намагаюся прочитати щось наперед. Отже, я одразу відповіла вчительці, що вірші Шевченка мені дуже сподобалися.

- Мені це цікаво ще й тому, що мої батьки дуже поважають твори цього поета. Називають його геніальним і надзвичайно мудрим.

- Аліно! Твої батьки читають його твори? Треба поцікавитися у членів моєї родини, як вони ставляться до віршів Кобзаря.

- Зі мною взагалі трапилась дивна історія. Колись я прочитала вірш Тараса Григоровича «Садок вишневий коло

хати...», а потім поїхала до бабусі в село. Мені здалося, що Шевченко написав цей вірш про наш садок.

- Вражаюче! Це свідчить про те, що цей поет не тільки був талановитим, а ще й добре знав життя народу, традиції і звичаї української родини. А чи говорили твої батьки, як вони вперше познайомилися з поезіями Шевченка?

- Так, тато розповідав, що вперше почув вірші Шевченка у школі, але зрозумів справжній їх зміст набагато пізніше, коли вже став дорослим. Саме тоді почав перечитувати твори поета, відкривати їх заново. Його улюбленим твором є поема «Гайдамаки».

- Дуже цікаво. Дещо заздрю тобі, що в тебе такі круті батьки. Намагатимуся своїм більше розповідати про Шевченка й читати його вірші.

- А ще я пишаюся, що наша країна має такого талановитого поета, творчість якого знає увесь світ.

- Сподіваюся, що ми ще продовжимо цю розмову. А зараз побіжу читати вірші Шевченка. На все добре.

- До зустрічі! Приємного тобі відпочинку з книгою.

Дорослішаємо разом із «Кобзарем»...

*Зінов'єва Дар'я, учениця 6 класу
комунального закладу «Первомайський ліцей № 6
Первомайської міської ради Харківської області»*

Учителька: Тушева Тетяна Василівна

У вихідний під час прогулянки зустрілася зі своєю подругою. Між нами відбувся цікавий діалог.

- Віро! Добрий день! Хочу тебе запитати, а чи знаєш ти, кого українці називають Кобзарем, пророком, символом нації?

- Добридень, Дар'є! Звичайно так. Ім'я Тараса Шевченка відоме кожному українцю. Не так давно я прочитала його вірш «Думка». Раджу й тобі ознайомитися з цією поезією. А чи любиш ти читати твори Тараса?

- З гордістю можу відповісти, що в моїй родині з його творчістю знайомі всі. «Кобзар» у нас ще від прабабусі, він датований 1946 роком. Інколи ми збираємося разом після вечері і читаємо вірші поета. Мені особливо подобається поема «Наймичка». Дуже правдиво описав поет долю цієї нещасної жінки. А мама з татом часто обговорюють поему «Кавказ». Однак для мене цей твір ще складний, багато чого я не розумію. А які твори Шевченка подобаються тобі?

- Не так давно ми читали з бабусяю поему «Гайдамаки». Поезія дуже чутлива, а тато говорив, що цей твір робить людей сміливими, учить любити рідну землю.

- Згодна. На мій погляд, вірші Тараса Шевченка особливо актуальні зараз, бо в них можна знайти відповіді на будь-які питання. Обов'язково прочитаю цей твір. Я вже звертала увагу на ілюстрації до нього. Але поема дуже велика, і я не була впевнена, що зможу його прочитати.

- Мама говорить мені, що я дорослішаю разом із «Кобзарем», і це мені дуже подобається. Тож при наступній зустрічі ще розкажемо одна одній, з якими новими віршами Шевченка ми познайомились. Чи ти згодна?

- Так, дорога подруго. До зустрічі.

Ми чуємо твій голос, Тарасе!

*Синельник Вікторія, учениця 7 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 75
Харківської міської ради*

Учителька: Боброва Віра Леонідівна

Останній, просілий сніг ще подекуди вкриває землю, і перші ласкаві промені сонечка вже сповіщають, що «встала й весна, чорну землю сонну розбудила...». Та не судилось їй уквітчати землю зеленим рясом, синім барвінком, рожевим вишневим цвітом, бо лютий ворог безжально розстріляв мою весну. Страшна ніч нависла над нашою країною, заридав Дніпро, завив сердитий вітер і поніс над Україною суворий клич Тараса Шевченка: «Кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте».

Великий Кобзар надихнув мільйони хлопців і дівчат, і вже в перші дні війни українська артилерія крила ворога вогнем, і ревучий Дніпро «поніс у синєє море кров ворожу...». А там, у Чорному морі, теж мужньо тримаються наші воїни, бо окрилюють їх Шевченкові слова: «Не вмирає душа наша. Не вмирає воля. Й неситий не виоре на дні моря поле...».

Сьогодні немає такого українця, хто не знав би про легендарного Привида Києва, який збив кілька десятків літаків. Для нього та для всіх відважних льотчиків гаслами є такі рядки поета: «Та так погуляємо, що аж пекло засміється, земля затрясеться, небо запалає...».

Зараз ідуть запеклі бої у нас на Харківщині, на Донбасі, на Херсонщині, а тримають оборону кожного метра землі наші піхотинці, снайпери, розвідники. Хочеться підтримати їх такими

словами Шевченка, які стали гімном українського духу: «Борітеся – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля святая!».

І от я вже уявляю, як заллється багрянцем обрій, але то буде вже не зарево від вибухів та пожеж, то ранок Перемоги. І відступить темрява, несміливо затьохкає соловейко, зацвіте червона калина, заграє веселковими барвами вся Україна: «І на оновленій землі врага не буде, супостата, і буде син, і буде мати, і будуть люди на землі!». А я зайду по пояс у золоте пшеничне поле, підніму руки до сонця і скажу: «Ми чуємо твій голос, Тарасе!».

Сила рідного слова

*Стрельнікова Марія, учениця 7 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 6
Харківської міської ради»*

Учителька: Ляшенко Марія Іванівна

Іде війна – страшна, жорстока! Лютий ворог намагається вкотре поневолити наш народ, захопити наші землі, знищити Україну. Але не зможе цього зробити ніколи, бо в серці кожного українця живуть слова Тараса Шевченка?

Борітеся – поборете!
Вам Бог помагає.

Так, за нас Бог і весь демократичний світ, який допомагає нашому народові в боротьбі з нелюдами. Наші захисники знищують ворога сотнями, тисячами.

Воїни наші – нащадки запорожців – уміли і вміють воювати, вимітають ворогів, як сарану, геть з української землі.

Було колись в Україні –
Ревіли гармати;

Було колись – запорожці
Вміли паковати.

Тож і сьогодні гармаші вміло дають відсіч ворожим зграям, які ласо поглядають на нашу землю.

Віддаємо шану й нашим морякам, які протистоять силам, що набагато перевищують потенціал нашого війська. Саме наші морпіхи топлять ворожі кораблі в Чорному морі. Згадаймо слова Шевченка про перемоги наших запорожців у морських поєдинках, коли наші «чайки» доходили аж до Константинополя. Сміливими отаманами показує поет запорожців:

Підняв шапку – човни стали.
«Нехай ворог гине..»

А наші генерали хіба не є тими отаманами, які завжди захищали свою землю від нападників. Усі види наших військ зараз на ратному полі. А попереду в наступі завжди піхота. Згадую слова Кобзаря з поеми «Тарасова ніч», які вивчали минулого року:

Грає кобзар, виспіває,
Вимовля словами,
Як москалі, орда, ляхи
Бились з козаками...

Як і тоді, зараз ми мусимо подолати москалів, які зазіхають на нашу землю.

Чуємо поклик нашого Пророка:
Сини мої! Орли мої!
Летіть в Україну.

І вони летять... Славні пілоти наші захищають небо над рідною землею, знищують ворожі літаки й гелікоптери, тому я щиро вірю в пророчі Шевченкові слова:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати,
І будуть люде на землі.

Слово Кобзаря об'єднує Україну

*Песчанський Єгор, учень 7 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 55
Харківської міської ради»*

Учителька: Надточій Ірина Володимирівна

Без імені Шевченка не можна уявити літературу та всю нашу державу. Він не є поетом однієї епохи – він наш повсякчасний провідник. У всі часи чимало людей зверталися до творчості Кобзаря і знаходили в ній відповіді на свої питання. Його поезія – дзеркало, що відображає всю історію нашої України.

Тарасе! Ми чуємо твій заклик до боротьби і мужності, який звучить у твоїх словах знову й знову, підтримуючи наш дух, особливо в ці тяжкі для країни часи.

«Ніхто на світі не втече! Огонь запеклих не пече!» – із цими словами Тараса обороняють захисники нашу країну. Саме ці рядки відображують патріотичний дух, боротьбу за свободу та віру в перемогу.

Тарас Григорович часто уживав у своїх творах висловлювання, які можна використовувати як гасла для різних родів військ: «Летіть, як орли, ввись!», «Розмахнемо вогняні крила свободи», «На рідній землі залишимо слід вільний!».

А що б було, коли б повернувся Кобзар до нас у ці дні? Звичайно, він би надихав нас на боротьбу, вселяв віру в перемогу. Але ще б він і воював, а в перервах між боями розповідав би побратимам захопливі історії з часів козаччини, про походи Івана Підкови й Гамалії.

Пам'ятаєте, як наші війська звільнили від окупантів місто Балаклію, то почали знімати рашистські плакати. Під одним із

них увесь цей час був портрет Тараса Григоровича і його вірш-гасло:

Борітеся – поборете!
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!

Хтось побачив у цьому символ, хтось – добрий знак. Ці слова не тільки висловлюють патріотичні почуття, але й мають потужний емоційний заряд, який несуть і багато інших рядків поета. Тож і закінчити свій твір я хочу теж словами Шевченка: «Любітеся, брати мої, Україну любіте, І за неї, безталанну, Господа моліте».

Незмінний символ України

*Зірка Варвара, учениця 8 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 173
Харківської міської ради»*

Учителька: Кремінська Катерина Миколаївна

Я намалюю вам вільний світ – лише живіть! Шосте грудня – День Збройних Сил України. Сідаю за мольберт, щоб створити для захисників і захисниць малюнки, які б завжди їх підтримували, вселяли віру в перемогу. А за джерело насаги беру твори нашого Кобзаря.

Малюю портрет мужнього козака, схожого на славного Трясила, якого Шевченко описав у поемі «Тарасова ніч». В одній руці воїн тримає шаблю, а в іншій – сучасний дрон.

Заспівали козаченьки
Пісню тії ночі, –

Тії ночі кривавої,
Що славною стала

А зараз відкриваю сторінки твору Шевченка про переможний бій козацького війська проти інших ворогів. І ось він – другий малюнок, який уже майже створений. Це двовзор за поемою «Іван Підкова». На передньому плані славний вусатий воїн на човні, адже Україні доводиться відстоювати свої кордони не лише на суші. Тож і підпис до малюнка відповідний:

А нуте, хлоп'ята,
На байдаки! Море грає –
Ходім погуляти!

Третій малюнок буде про Катерину. Це буде красива жінка з красивими очима-озерами. Але сюжет поеми Шевченка буде дещо змінений. Дівчина йде на війну, щоб захистити свою ще не народжену дитину і стареньких матір та батька.

А четвертий малюнок найважливіший для мене. Він буде для наших мужніх воїнів, які знаходяться в полоні, а вдома їх чекають рідні і друзі. На ньому намалюю широке поле і синє небо, і напишу символічні слова:

Зоре моя вечірняя,
Зійди над горою,
Поговоримо тихесенько
В неволі з тобою.

Дивлюся на свої малюнки і мрію про те, щоб вони стали оберегами для захисників і захисниць.

Слово Шевченка – гасло свободи

*Деніна Ганна, учениця 8 класу Балаклійського ліцею №3
Балаклійської міської ради Харківської області*

Учителька: Рябініна Наталія Олександрівна

Тарас Шевченко – видатний поет, який усім серцем любив свою Батьківщину. Він закликав людей до боротьби за щасливе майбутнє країни.

Павло Грабовський писав, що невмирущий дух поета, як і раніше, витає над рідною Україною, шукає його вічне слово і сіє на народній ниві живе насіння оновлення.

Я вважаю, що творчість Тараса Шевченка актуальна й зараз, бо його сміливі погляди та думки близькі всім, хто прагне щасливого та та вільного життя. Зараз у моїй країні йде війна, мужні борці захищають рідну землю від окупантів. Я пишаюся їхньою міццю, мужністю та самопожертвою.

Нещодавно учнями нашого ліцею бійцям було передано збірки творів Кобзаря та ілюстрації до них. Сподіваюся, що ці книги допоможуть підняти бойовий дух українських воїнів.

Поет глибоко шанував славне минуле нашого народу, вірив, що його волелюбний дух нікому не знищити. Козацький ватажок, якого зображено Кобзарем у поемі «Іван Підкова», наче живий, постає перед нами:

Закрутивши чорні вуса,
За ухо чуприну,
Підняв шапку...

Без сумніву, історична постать отамана, яка буде зображена на моїй ілюстрації, надихатиме наших бійців на перемогу. А в поемі «Тарасова ніч» поет радіє ще одній перемозі запорожців:

Заспівали козаченьки
Пісню тії ночі...

Звичайно, на відповідній ілюстрації намалюю образ Тараса Трясила, який узявся «віру рятувати» і повів за собою однодумців-патріотів.

На іншому з моїх малюнків буде зображений Максим Залізняк, хоробрість якого аж зашкалює:

І воює, і чарує
З усієї сили...

Кобзар у поемі «Гайдамаки» захоплюється кожним з оборонців рідної землі, відтворює силу народу й розповідає про славні історичні події Коліївщини. Тож Тарасове слово назавжди залишається в пам'яті народу, нагадує про мужність і незалежність наших пращів, закликає сучасників боронити своє майбутнє. І я впевнена, що саме вірші Тараса допоможуть нашим воїнам у нелегкій боротьбі з ворогом.

Ціна незалежності

*Желновач Євгеній, учень 8 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 70
Харківської міської ради»*

Учителька: Куперимідт Інна Василівна

Нині ми переживаємо найдраматичніший період нашої історії. Але у нас є чітке усвідомлення «свого шляху широкого». Є Україна, мова, відважне військо, прекрасний народ.

Заповіти Тараса надихають наших воїнів на захист кожного клаптика української землі від російської агресії. Тож пориньмо в чарівний світ Шевченкового слова.

В Україні запорожці вмели панувати,
Панували, здобували і славу, і волю...

Великий Кобзар не міг спокійно спостерігати за тим, як його земляки гнулися в панському ярмі. Його творчість – це велике художнє полотно, на якому відображена історія нашого народу. Своєю поемою «Іван Підкова» Шевченко намагався збудити свідомість українців. У творі описано боротьбу українського народу проти турецько-татарських загарбників.

Іван Підкова – сміливий, мужній, розсудливий. А ще він козацький ватажок. Малювати його портрет – одне задоволення. Саме такі отамани потрібні нашому народові й сьогодні.

Тяжкий шлях пройшла Україна до своєї незалежності.

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла – червоніла...

Поет не випадково зацікавився історією Коліївщини. Тож і я хотів би описати найбільш славні сторінки історії, про які Тарас Шевченко розповів у поемі «Гайдамаки». Зображуючи Максима Залізняка, Івана Гонту, я хотів би передати думки Тараса про честь і славу захисників нашої держави.

Ми недостатньо добре розуміли, яку ж ціну треба платити за незалежність. Це добре знали наші предки, а сьогодні настав наш час боронити державу. Мрії Тараса Шевченка про майбутнє поєднуються сьогодні з думками кожного українця. Чи не найбільш виразно вони звучать у вірші поета «І Архімед і Галілей...»

І на оновленій землі,
Врага не буде, супостата.
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

І нехай лине до кожного воїна-захисника мій малюнок: український воїн у колі родини. Усі радісні, усміхнені, бо святкують перемогу в незалежній Україні. Ми разом побачимо нашу Перемогу й відновимо державу. Усе буде Україна!

«Доброго вечора! Я з України»

*Горбачова Аліса, учениця 9 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 6
Харківської міської ради»*

Учителька: Янченко Юлія Анатоліївна

Поет, чиє слово звучить крізь віки невмирущою настановою прийдешнім поколінням. Кріпак з вільною душею й загостреним почуттям справедливості. Володар нескореного духу й непохитної віри.

Тарас Шевченко – «селфмейдмен» або людина, яка зробила себе сама. Він, як ніхто, розумів, що єдиний спосіб вибитися в люди – стати художником, тому цілеспрямовано йшов до цього. Його життя – це історія шаленої жаги до знань і саморозвитку, його популярність – приклад становлення особистості всупереч часу й обставинам.

Шевченка дехто звик вважати сільським романтиком, а він був модерним і сучасним. Його мелодія життя – це важкий рок, а інколи й хеві-метал, а життя – буремна симфонія. Шевченко у своїй творчості торкається тих проблем, які важливі для кожної людини – патріота вільної української держави. Його «Думи...» й досі заворожують читачів, а «Заповіт», який життєствердно лунав на Майдані в буремні часи Революції Гідності, залишається гімном незалежності. Кобзареве слово вічне, бо крізь століття передає генетичний код українського народу. Кожний акорд Шевченкової поетичної сонати – це вогонь правди, це мрія про щасливу Україну, самостійну і нескорену, свідому й незалежну.

Шевченко – людина, як і ми, але він найкращий з нас, бо зумів своїм словом об'єднати цілу націю крізь простір і час. Його поезія відтворює непереборний дух нашого народу. Яким тільки

актуальним сьогодні є твір Тараса «Минають дні, минають ночі...»!

Артем Пивоваров, відомий український співак, який кладе на музику багато творів митців слова, також не зміг пройти повз рядки віршів Шевченка. Розірвала душі слухачів в Україні й за її межами пісня «Думи...» на слова Кобзаря. Колись, я переконана, відбудеться в реальному житті «сцена генерального мордобиття» із Шевченкового «Сну» – російський царат знищить себе, перетворившись у маленьке нікчемне кошеня! І зазвучить український переможний марш, який стане феєричною одою багатолітньої симфонії Кобзаря.

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

Шевченко залишив неоціненний спадок своїм нащадкам. Наше завдання – не тільки зберегти його, але й зрозуміти, відчутти, переосмислити.

Моя маленька мрія – зробити селфі з Кобзарем. Переконана: «штучний інтелект» допоможе це реалізувати! То що? Шевченкове ком'юніті, ви зі мною?

Свобода – це все!

*Шахвалі Тімур, учень 9 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 167
Харківської міської ради»*

Учитель: Чупринін Олексій Олексійович

«Доброго вечора, я з України!». Від початку війни ця фраза стала гаслом, дружнім привітанням для кожного співвітчизника, який не виявив байдужість до важкого випробування в боротьбі із загарбником. Доволі часто її можна почути в популярних

засобах масової інформації, соціальних мережах. Відомі журналісти, блогери дуже сильно підтримують сьогодні наших бійців, кожного українця від великого й до малого.

Вітаю всіх шанувальників молодіжного блогу «Тарасові думки». Хочу виявити вдячність за вашу принциповість, активну громадянську позицію. Долучаймося до блогу й пізнаваймо щоразу все більш нового.

Продовжуємо обговорювати питання «Воля, боротьба, гідність у творчості Шевченка». Як відомо, Тарас Шевченко все своє життя присвятив боротьбі за незалежність нашої держави. Тож і тема нашого нашого випуску «Думки Тараса про відродження України».

Чи згодні ви, що Кобзар, як ніхто інший, намагався пробудити в кожного українця почуття святого обов'язку бути гідним сином України, прояви національної гідності і честі? Безсмертним є твір Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненарожденим землякам моїм...». Твір своєю назвою вказує адресата, до якого звертається великий Кобзар, а саме: українців, оскільки поет апелює до пам'яті пращурів, до сучасників і до майбутніх нащадків.

Тож давайте поміркуємо, що маємо робити, щоб ми виконували заповіді Шевченка. Серед ключових, на мою думку, Кобзаревих слів є ті, що головні в житті кожного українця:

І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіє...
Обніміться ж, брати мої.
Молю вас, благаю!

Ми сьогодні обійнялися, Тарасе, об'єдналися так, як ніколи досі. Тож віримо: вистоїмо, переможемо, будемо пам'ятати твої заповіді.

Доля Титана

*Євдокімова Аліса, учениця 9 класу
комунального закладу «Дергачівський ліцей № 1 імені Данила
Бакуменка» Дергачівської міської ради Харківської області*

Учителька: Байстриченко Євгенія Миколаївна

Доброго вечора! Ми з України!

Шановні гості, дорога українська родино, на зв'язку знову Дергачівщина!

«Реве та стогне Дніпр широкий...», «Та не однаково мені...», «І вражою злою кров'ю волю окропіте». Знайомі рядки? Ми впевнені, що так. Шевченко ніколи не буде неактуальним і нудним.

А чи знаєте ви, що Тарас, маючи талант до малювання, міг заробляти достатньо багато і жити заможнo та спокійно. Однак митець отримав зовсім іншу плату – десять років заслання. Сталося це тому, що обрав праведний шлях, долю титана.

Шевченко – справжній борець за свободу, не зважаючи на заборону писати та малювати, він намагався зробити все можливе, щоб вистояти морально, укріпити свій дух у боротьбі проти самодержавства.

О думи мої! О славо злая!

За тебе марно я в чужому краю

Караюсь, мучуся... але не каюсь!..

Зараз у нашій країні війна, та саме вислів Тараса «Борітеся – поборете!» став мотивуючим для кожного українця.

Нещодавно ми мали честь познайомитися з військовим, і він розповів про свою розмову із другом у бліндажі.

- Що читаєш, Богдане? – запитав Андрій у друга.

- Шевченка. На душі неспокійно, а його поезія надихає.

- Друже! Розумію тебе. А я ось таке тату зробив.

Андрій піднімає сорочку і Богдан бачить герб України й поряд слова: «...свого не цурайтесь».

Ця розмова ще раз доводить: твори нашого Тараса невмирущі. Я дуже люблю перечитувати його «Заповіт», «Гайдамаки», «Мені однаково», «Сон» та інші твори.

З цього океану – під назвою «Кобзар» ось уже більше, ніж два століття українці черпають віру, надію, силу, щоб жити й перемагати в ім'я рідної держави.

Тому Шевченко завжди поряд з нами, завжди він залишається для нас сучасником, бо з його болю починаємося ми.

На цьому ми не ставимо крапку, бо чекаємо на ваші коментарі.

Поки б'ються серця

*Жилінська Валерія, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 73
Харківської міської ради»*

Учителька: Фурманова Олена Миколаївна

Наш мужній і прекрасний воїне! Пишу, щоб висловити вдячність за подвиг, який щодня здійснюєте з побратимами. На передовій, попри вибухи та вогонь, невпинно долаєте виклики, оберігаєте країну від ворогів. На вас покладено величезну відповідальність, яку ви сприймаєте з гідністю.

Я знаю, що на фронті неймовірно важко. Ви зазнаєте неймовірних труднощів і небезпеки, сумуєте за рідними, за домівною, за звичайним мирним життям. Тому хочу донести до вас слова Тараса Шевченка, його віру в те, що український народ буде вільним.

Любов до мистецтва, зокрема літератури, завжди були частиною мого життя. Ця пристрасть не зникла і під час війни, навпаки, вона допомагає долати потрясіння й шукати відповіді на питання, що так хвилюють. Одним із творів Шевченка, який я прочитала за час повномасштабного вторгнення, є «Катерина». Ця поема схвилювала мене тому, що в головному образі поет втілює образ зневаженої України.

Слова Шевченка нерідко пророчі, голосом століть вони говорять про дійсність, яку переживаємо сьогодні. Серед найбільш явних і актуальних на сьогодні моїх прозрінь Шевченка була його цілковита незгода і несприйняття крадіжки москвою назви Русі. У всій його творчості росія називається виключно московщиною. Ну а жителі, відповідно, москалями.

Упевнена, чим більше правдивих знань матимемо про історію і культуру нашої держави, тим легше нам буде зберегти нашу національну ідентичність. Тож «Кобзар» – це багатоголоса пісня душі українського народу. Хай натхненне слово поета стане джерелом сили і для вас. Нехай зігриває ваші серця збірка Шевченкових творів.

Із нашого боку важливо вміти читати його так само по-справжньому та глибоко, як він відчував свій народ і країну. Тому наостанок для вас його слова:

Свою Україну любіть.

Любіть її... во врем 'я люте,

В остатню, тяжкую мінуту

За неї Господа моліть.

З повагою і вдячністю до вас, юна україночка.

*Жук Олександра, учениця 10 класу
Балаклійського ліцею №1 імені О.А.Тризни
Балаклійської міської ради Харківської області*

Учителька: Родіна Ірина Анатоліївна

Герої України! Нагороджені й визнані, полегли, але незабутні.
Скільки імен, позивних, скільки очей з палаючим поглядом,
сповнені презирства до ворога. Наші воїни Світла!

Лист Герою

Вітаю тебе, мій друже!. Думаю, що можу назвати тебе не тільки другом, а й навіть братом чи батьком. Для всіх нас ви, наші захисники, стали найближчими і найдорожчими людьми. Щодня тисячі думок і молитов летять до вас і про вас. Скільки голосів по всьому світу кричать про те, щоб ви повернулися живими й неушкодженими.

Багато людей були змушені тікати від війни і деякі – другий раз. Це все страшно, дико, несправедливо і боляче. Я також після повномасштабного вторгнення вирішила виїхати з родиною до Харкова, бо вороги окупували Балаклію.

Був розпач, безнадія і страх... Єдиною розрадою було читання і роздуми. І я зробила відкриття: кому забракне сили духу – читайте! Для мене живим словом, символом віри і надії стали вірші Шевченка.

А як непідроблено пророче звучали слова Тараса Григоровича вустами воїна – героя уже на вільній від окупації Балаклійщині. Упевнена, ти бачив це або був одним із визволителів нашого краю.

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,

Богом не забути.
Борітеся – поборете!
Вам Бог помагає!

Усім раджу прочитати поему «Сон» Тараса Григоровича. Упевнена, ти будеш вражений тим, як збігаються події, образи, і головне, – відчуття від прочитаного. Узагалі всі вірші Шевченка сприяють пошуку себе й самовдосконаленню. Читаючи його твори, зробила для себе багато відкриттів. Наприклад, нам часто говорили про Шевченка як про Пророка. Але тільки тепер я усвідомила, що це означає.

Часто думаю, що б було, якби Тарас повернувся на Землю в наш час? Упевнена: він би знову писав вірші, та ще й які! Він був би серед вас, воїни, і воював. Ковтаючи піт, рив би разом з вами окопи. А ще малював би картини баталій, у яких ворог щораз отримує на горіхи від наших відважних воїнів. Шевченко-воїн мав би позивний «Кобзар».

Тож ми поруч, чуєш, – поруч. Уся країна поруч з вами. І Шевченко – теж. Для мене ти – символ надії. Сподіваюся, що незабаром ми почуємо це заповітне слово – «Перемога!». Ціную силу духу кожного з вас!

З вірою в Україну! З нами Бог і великий пророк – Шевченко!

Лист герою

*Погребна Аріна, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей №164
Харківської міської ради»*

Учителька: Олійник Лідія Петрівна

Дорогий солдате! Я не знаю, хто ти: чи молодий воїн, чи поважного віку людина. У будь-якому випадку хочу подякувати

за твій сильний дух, твою мужність, за любов до неньки-України, за відчайдушну боротьбу і нескореність.

Мене звати Аріна, я народилась і зростала в Харкові. У перший же день повномасштабного вторгнення моя люба Харківщина опинилась під вогнем. З того самого дня я не раз зверталась у думках до слова Шевченка. Завжди його дух свободи та справедливості, палке бажання боротися за Україну надихали мене. Шевченкова творчість – це роздуми, тяжкі й тривожні роздуми про долю власного народу.

Тож і зараз митець є взірцем незламної боротьби за чесність, за справедливість, за становлення власного «Я», за досягнення поставленої мети, втілення в життя патріотичних задумів. Захоплююсь тим, як шанобливо Шевченко ставився до самого поняття «народ». Поважаю його віру в українців:

Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая.

Українцям завжди нелегко давалася свобода, і вже кілька років наші захисники знову виборюють її ціною власного життя. Увесь народ стоїть стіною мужності проти ворогів – лицемірних, хитрих, підступних.

Спустошено багато української землі від рук ворогів. Пусткою дихає багато міст і сіл, які ще недавно приваблювали своєю красою. Бахмут, Авдіївка, Маріуполь... Здрігається серце, коли чуєш ці назви. А діти, яких просто вкрали і вивезли геть з України, щоб ростити з них забудькуватих та без роду і племені людей.

А ще діти, які народилися після лютого 2022 року. Вони й досі не знають, що то – мирне життя, прогулянки в парку без виття тривоги, подорожі до будь-якої країни з мамою і татом.

То що, знову кайдани? Ні! Вірю, як і Шевченко, що українська нація житиме віками. Ми пишаємося нескореним духом поета,

який будив і будить українські серця в часи лихої української долі. У поемі «Кавказ» Тарас Шевченко писав:

Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
Й неситий не виоре
На дні моря поле.
Дорогий воїне! Я хочу, щоб ти пам'ятав, за що ми боремося.
Вірю в нашу перемогу, вірю, що ми вистоїмо.
Слава Україні! Героям слава!

Історію пишемо сьогодні

*Жургур Дмитро, учень 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 24 імені
І.Н.Питікова Харківської міської ради»*

Учителька: Радченко Юлія Вікторівна

Добрий день, шановні пані і панове!
Щиро вдячний за надану можливість виступити перед вами, бо для мене велика честь побувати тут, серед відданих друзів України, які підтримують її протягом останніх років.

Низький уклін усім вам, наші міжнародні партнери і друзі за те, що в протистоянні з агресором ви надали неоціненну допомогу і підтримку.

Висловлюю слова вдячності не лише від себе, а й від імені всіх українців, від кожного воїна, які мужньо протистоять ворогу, захищаючи свої кордони, свій європейський вибір, свободу, які є важливими для кожного з нас.

Не знайдеться жодної людини, яка б не розуміла, що найважливішою цінністю є життя. Геній українського народу – Шевченко написав слова, які сьогодні надихають кожного українця, вселяють віру в переможне майбутнє нашої країни:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата...

Так, щиро в це віримо, тому і б'ємося до останньої краплі крові.

У віршах Тараса Шевченка знаходимо новий світ думок, який вибухає, мов джерело чистої холодної води. Кожен, хто хоче зберегти живу українську душу, повинен іти на пораду до великого Кобзаря, учитися любити рідну землю, цінувати свій народ. Не одне покоління зазірало у скарбницю «Кобзаря», щоб пізнати минуле і знайти шлях у майбутнє.

У вірші «О люди! люди небораки!» поет пише пристрасні рядки, сповнені віри у справедливість і невідворотність покарання самодержавців:

Чи буде суд! Чи буде кара!
Царям, царятам на землі?
Чи буде правда меж людьми?
Повинна быть, бо сонце стане
І осквернену землю спалить.

Шевченка називають народним поетом, оскільки він усе життя думав лише про Україну та людей, захищав їх, відстоював прагнення до свободи:

... Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені.

Знову проливається кров на нашій землі. Продовжують гинути воїни «на нулі». Але протистоїмо ворогу, змушуємо його розуміти силу нашої міці і духу. Саме за незламну силу волі поважаємо й Шевченка, беремо з нього приклад, захоплюємось тим, як він служив Україні.

Поет спрямував українців на праведний шлях, власним прикладом показав, як віддано треба любити батьківщину. Тож

закликаємо вас бути разом з нашим вільним народом у ці важкі для нашої країни дні, стояти за її свободу.

«Огонь запеклих не пече»

Ворончук Кристина, учениця 11 класу
Балаклійського ліцею № 3 Балаклійської міської ради
Харківської області

Учителька: Щербак Олена Євгенівна

Звертаючись до вас, шановні панове, перш за все, хочу подякувати, що ви поруч з нашою країною і розумієте наші почуття і прагнення. Дякую також за можливість бути присутньою на цьому поважному Міжнародному безпековому форумі.

Так, «огонь запеклих не пече» – це про нас, і в цьому наші героїчні ЗСУ переконали всю світову спільноту. Ми маємо чіткий план дій. Найперше – зупинити нападника, перехопити оперативну ініціативу, почати контрнаступальні дії. У цей нелегкий час потребуємо вашої допомоги і підтримки.

Рівняймося у своєму служінні правді і свободі на нашого геніального поета – Тараса Шевченка. Як ніхто інший, він був вільним у своїх думках, у своєму світобаченні та аналітичному складі розуму, знанні своєї та світової історії. Шевченко – це уособлення віри, стійкості, незламності та любові до батьківщини.

У кожній людині, незважаючи на стан і суспільне становище, поет поважав насамперед гідність і честь. Тож ми упевнені, що саме такими є наші друзі у всьому світі.

Для українців у цій війні стоїть на кону питання збереження української держави. Чи хотіли б ви, щоб на українських землях

панували рашисти? Вочевидь – ні. Тож згуртуймося, сплануймо реальні та ефективні дії, збережімо верховенство права і права людини.

Повірте: ми не підведемо! Безперечно, вистоїмо і переможемо: «І на оновленій землі Врага не буде, супостата...».

І оживе добра слава, слава України і народів, що єдині з нами сьогодні і в майбутньому.

Тарас Шевченко – пророк української нації

*Кононенко Дар'я, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей №126
Харківської міської ради»*

Учителька: Бендега Світлана Петрівна

Шановні пані і панове! Дозвольте звернутися до вас із словами подяки і надії, що в цій боротьбі із загарбницькими інтересами росії ми будемо разом і ми вистоїмо.

У нашій історії можна знайти багато прикладів і взірців такої стійкості і мужності в боротьбі за свободу й незалежність.

Прикладом є творчість Тараса Шевченка, яка стала символом української нації, голосом вільного народу, для якого найбільш святими цінностями є незалежність і свобода.

Актуальність творів Шевченка є незаперечною в усі часи. Його поезія увібрала в себе величезне багатство української душі: гордість за національну ідентичність, активну боротьбу за правду і справедливість.

Після повномасштабного вторгнення Шевченкове слово з новою силою запалало в наших серцях, зазвучало ще більш

потужно. Проаналізувавши творчість поета, я зрозуміла, що за багато років росія не змінилась і так само ласо поглядає на нашу землю, а ще більше хоче стерти з лиця землі наш народ. Тож сьогодні, як ніколи, пророче слово Шевченка підтримує українців у боротьбі проти загарбників.

Але, на жаль, сьогодні гинуть найкращі сини та дочки України. Ця трагедія не оминула й мою родину. У жовтні минулого року в бою загинув мій двоюрідний брат Віктор. Пам'ятаю, як колись у школі вчила напам'ять вірш Шевченка «Заповіт». Чомусь мені не вдавалося вивчити рядки, і тоді брат мені продекламував цей вірш напам'ять. Після цього не вивчити було неможливо. Тепер для мене це дуже цінні спогади.

Закликаю вас – об'єднаймося, як говорив про це колись Шевченко. Ми готові до останнього битися за рідну землю, бо вона – найкраща. Підтримайте нас у цій боротьбі, і ми зможемо знищити зміїне жало рашистів. Чи не про це рядки Шевченка з поеми «Кавказ»:

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті.
Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!

Тож перемога буде за правдивим словом Кобзаря, за Україною, за всім цивілізованим світом!

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 16.11.2023 року № 1/18099-23 «Про проведення XXIII Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості» у листопаді-січні 2023/2024 навчального року спільними зусиллями Харківської академії неперервної освіти і місцевих органів управління у сфері освіти було проведено XXIII Всеукраїнський конкурс учнівської творчості «Об'єднаймо ж, брати мої!» у номінаціях «Література» та «Історія України і державотворення».

На конкурс були подані роботи учнів 5-11 класів закладів загальної середньої освіти Харківської області, присвячені національно-визвольній боротьбі українського народу за свободу й незалежність, та з нагоди відзначення 210-ої річниці від дня народження великого Кобзаря – Тараса Григоровича Шевченка.

Епіграфом до творчих робіт стали слова Тараса Шевченка: «Смійся, лютий враже! Та не дуже, бо все гине, – Слава не поляже» («До Основ'яненка»).

У I (шкільному) етапі взяли участь 8265 учнів, у другому – 724 учні.

Протягом січня 2024 року в КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» відбувся III (обласний) етап конкурсу, у якому взяли участь 84 учні закладів загальної середньої освіти територіальних громад та районів міста Харкова (у номінації «Література» – 50, «Історія України і державотворення» – 34).

Переможцями обласного етапу стали 50 учнів, які отримали дипломи I-III ступеня. Кращі 8 робіт направлені для участі в підсумковому етапі конкурсу в м. Києві. Це роботи таких учнів:

У номінації «Література»:

1. *Самойлова Орина Русланівна*, учениця 6 класу Харківського ліцею № 16 Харківської міської ради Харківської області.
2. *Машикова Поліна Олександрівна*, учениця 11-А класу Ізюмського ліцею № 5 Ізюмської міської ради Харківської області.
3. *Гайдаржа Кіра Сергіївна*, учениця 8 класу комунального закладу «Смирнівський ліцей» Лозівської міської ради Харківської області.

4. *Бібіков Руслан Михайлович*, учень 7-Б класу комунального закладу «Харківський ліцей №89 Харківської міської ради».

5. *Радіонова Марія*, учениця 7 класу. Мереп'янського ліцею «ПЕРСПЕКТИВА» Мереп'янської міської ради Харківської області.

У номінації «Історія України і державотворення» переможцями стали:

1. *Миронюк Аріна Сергіївна*, Павлуненко Єлизавета Дмитрівна, учениці 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей №3 Харківської міської ради».

2. *Бровко Анастасія Максимівна*, учениця комунального закладу «Первомайський ліцей № 2» Первомайської міської ради Харківської області.

3. *Котенко Наталія Миколаївна*, учениця 10-А класу комунального закладу «Сахновщинський ліцей № 2» Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області.

У конкурсних учнівських роботах було розкрито патріотизм та героїзм, самовідданість і відвага українських військових, які стали на захист нашої держави проти російської агресії. Так, учні – учасники обласного етапу конкурсу – розповіли про подвиги більш ніж ста воїнів-героїв з рідної місцевості.

Роботи школярів у номінації «Історія України і державотворення» мали дослідницький характер та були створені із залученням оригінальних джерел.

Учасники номінації «Література» надали на конкурс збірки віршів, використовували різні прозові жанри: казки, сюжетні замальовки про героїв війни, інтерв'ю, оповідання, нариси та ін.

У січні 2024 року в м. Києві було проведено **IV (фінальний) етап** конкурсу, у якому I місце посіли чотири учениці Харківської області:

у номінації «Література»:

- *Гайдаржа Кіра Сергіївна*, учениця 8 класу комунального закладу «Смирнівський ліцей» Лозівської міської ради Харківської області за роботу «МИ (екзистенційні арабески «Були! Є! Будемо!»);

- *Машикова Поліна Олександрівна*, учениця 11-А класу Ізюмського ліцею № 5 Ізюмської міської ради Харківської області за роботу «Разом з Тарасом»;

у номінації «Історія України і державотворення»:

- *Миронюк Аріна Сергіївна*, Павлуненко Єлизавета Дмитрівна, учениці 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей №3 Харківської міської ради» за роботу «Щоденник Еріка Крістенсена».

Знайомтеся з творами переможців конкурсу.

Спогади молодого бійця (нарис)

Самойлова Орина Русланівна, учениця 6 класу
Харківського ліцею № 16 Харківської міської ради
Харківської області

Керівник: Ділменер Юлія Миколаївна, учителька зарубіжної
літератури Харківського ліцею № 16 Харківської міської ради

Сонячний промінь. Розкішна квітка. Сіренький горобець.

П'янкий аромат духмяних трав у полі. Віє запашною свіжістю. Легкий вітерець розносить запах трави та літніх квітів. Небо дивно синє, бездонне. Здається, воно нескінченне. Трохи пізніше з'являються перисті хмарки, потім — білосніжні та пухнасті, схожі на різні казкові фігури. Ось проплив величезний «крокодил», за ним — «глечик», а ця хмара нагадує обриси великого собаки. Починаю фантазувати далі, покращується настрій, з'являються деталі до моїх уявних малюнків, як у дитинстві. Вони оживають, починають до мене всміхатись. Простягаю руку, хочу спіймати пухнастого песика. Ще трішечки — і дістану його...

- Хлопці, приготуйтеся!

Мої фантазії і мрійливість розлетілися на тисячі дрібних хмаринок, я повертаюся в реальність. А вона страшна, темна і гірка. Війна... Ніколи б не повірив, що таке може статись. Не можу збагнути й досі, але вибухи, атаки, стогін пораниених, застигли очі вбитих нагадують, що я все ще живий, а може, напівживий...

Знову потрібно кудись бігти, сидіти в окопі, виходити вночі в розвідку, виконувати багато воєнних завдань, перемагати біль. Тільки тут я зрозумів, що це не фільм жахів, не паралельна реальність і не жахливий сон. А це жорстоке буття, яке подібно темному потоку брудної води, несе тебе без твого відома та бажання, мов бурхлива гірська річка. Ти навіть не знаєш, куди тебе приб'є цей бурхливий некерований потік у бою, коли змішується все, хоча намагаєшся орієнтуватися і не втратити зв'язок з братами.

Тільки тут я зрозумів, як війна змінила моє життя, перевернула весь мій світогляд і ставлення до людей, світу загалом. Я бачу і відчуваю тепер цінність світу як мільярди дрібниць, на які раніше не звертав уваги. У метушні сірих буднів нечасто помічаєш красу рідного краю, підтримку близької людини, у тебе завжди не вистачає часу зупинитися та озирнутися, поміркувати, що ти робиш правильно, а що потрібно змінити.

Я подумав та вирішив написати листи вам, дорогі мої люди, моя родино. Хочу, щоб мої спогади стали частинкою ваших, та нагадали вам щасливі моменти нашого життя до цієї біди. Ніхто не знає, як воно там складеться в майбутньому, що трапиться найближчим часом, а так листи будуть нагадувати вам про мене...

Лист до мами

Мамо, матусю, мамочко!

Пишу, бо знаю, що ти єдина людина, яка може мене і похвалити, і покарати, і направити у потрібне русло. Часто згадую своє дитинство, багато цікавих картинок пробігає в моїй голові, я бачу їх так яскраво, начебто ще вчора був дитиною, безтурботною та радісною.

Пам'ятаю, як осіннім ранком ти вела мене за руку до дитячого садочку. Було брудно на вулиці, і вже біля самого садка моя нога застрягла в грязюці. Я не міг витягнути ногу зі слизької грязюки, і мій червоний чобіток залишився в цій калюжі, а ногу я встиг витягти з наполовину стягнутою теплою шкарпеткою. Я навіть трішки перелякався, бо потрібно було тримати баланс на одній нозі серед брудної калюжі та не опускати іншу ногу. Пам'ятаю, як це тебе розсмішило. О, мамо, як хочу повернутись туди, у той ранок.

Дороженька моя, як ти зараз? Чи приймаєш свої ліки? Прошу тебе, не викидай усі мої диски, бо я знаю, як ти любиш наводити порядки в моїх шухлядах. Хочу повернутись та влаштувати вечір спогадів: будемо дивитись усі наші відеозаписи, усі дні народження, весілля, світлини.

А пам'ятаєш, у тебе було біло-фіолетове шифонове плаття, яке мені дуже подобалось? Бачу, як ти повертаєшся з роботи в цьому платті, на підборах, з красивою сумочкою. Я біжу до тебе щодуху, обіймаю, від тебе пахне парфумами. Не уявляєш, як я хочу знову обхопити тебе та вдихнути сильно-сильно цей неперевершений аромат тебе, моєї рідної матусі.

Прошу тебе, слідкуй за своїм здоров'ям, бо ти на цьому городі працюєш дуже багато, як на панщині. Пам'ятай, що ти — найдорожча людина на світі.

Передавай усім нашим сусідам привіт.

Цілую, обіймаю міцно. Твій син Андрійко.

P.S. Сьогодні так приємно гріє сонечко, що коли я закриваю очі, мені здається, що я знову вдома, біля хати. Наче відчуваю лоскіт травинки на обличчі, смак теплого свіжого молока та запашного хліба...

Лист до дружини

Люба моя Оксанко!

Не уявляєш, як сумую за тобою...

На цьому можна поставити крапку, бо не зможу описати всі мої почуття та смуток, який відчуваю кожен день, тому що не можу бути поряд з тобою та дітьми.

Не хочу розповідати про неприємні події та скаржитися на своє життя. Хочу знову поринути в те щасливе минуле, коли ми могли плавати на річці, робити барбекю, насолоджуватися сонечком, грати з дітьми, відкривати щось нове в наших подорожах, навіть робити уроки разом з дітьми. Так! Уявляєш, я готовий робити кожного дня домашні завдання! Це тоді здавалось проблемою, таким собі тягарем кожного вечора, але все пізнається в порівнянні. Зараз це було б за щастя – побути з дітьми, слухати їх нескінченні балачки, журити за неправильно виконані завдання або неохайність. Це такі дрібниці порівняно з сучасністю...

А пам'ятаєш наш похід на байдарках по Сіверському Дінцю? Дарма, що наступного ранку боліло все тіло від напруги, але як це було класно! Мені подобались вигини річки, бо ти не знаєш, чого чекати на наступному повороті, це як екстрим-подорож. А

потім ми варили найсмачніший духмяний куліш та смажили шашлики. Зараз наче відчуваю цей соковитий смак. Діти бігали як скажені за метеликами, а потім намагалися руками ловити рибу. Скільки емоцій, вражень!

Оксанко, люба, прошу тебе не забувати наші щасливі моменти. Роби як я – згадуй лише позитивні моменти нашого життя. Не забувай, що тобі більш пощастило — ти з нашими дітьми. У тебе є можливість спостерігати, як вони ростуть, як змінюються, як дорослішають.

Поцілуй їх від мене. Обійми. Навіки твій чоловік.

P.S. Пройшла майже вічність із того моменту, як я писав вам останнього листа. Чесно признатися, не очікував, що в 21 столітті звернусь до епістолярного жанру. Я би з радістю повернувся не тільки до цього жанру, може, почав би складати вірші, але не за цих обставин. Та зараз для мене листи – це єдиний ковток свіжого повітря, свого роду відхід від страшної жорстокої повсякденності, повернення в ті далекі щасливі дні, коли я міг спокійно працювати, відпочивати, насолоджуватись життям. Тому я намагаюся знайти кілька хвилин, щоб передати свої почуття, емоції, враження у спогадах, у листах до вас, мої дорогі люди.

А ще я пишу, бо не знаю, що чекає на мене завтра, та що там завтра, сьогодні! Щастя життя, яке не дуже цінували, коли були там, у радісних і світлих життєвих буднях... Не буду вводити вас в оману, що ось-ось повернусь, цього ніхто не знає. Але дуже сподіваюся, що мої листи багато про що розкажуть моїм дітям та онукам...

Тому часто уявляю собі нас усіх разом та намагаюся створити яскраві картинки нашого відпочинку. Це допомагає знов повернутись до вас, рідні мої, та надає наснаги і сил продовжувати боротьбу за життя, за мир, за перемогу.

Лист до дітей

Любі мої діти! Моя чорноока красуне, Даринко! Мій дорогий Іванко!

Як ви поживаєте? Як школа? Знаю, що Даринка продовжує займатися танцями, а мій майбутній спортсмен ходить на тхеквондо. Як ваші успіхи? Упевнений, що ви у мене великі молодці!

Ваші світлини завжди поруч зі мною. Я дивлюсь на них завжди, коли тільки є можливість. У мене душа радіє, бо бачу ваші обличчя, які посміхаються до мене і починаю фантазувати: куди ви підете далі вчитись, якою буде ваша майбутня професія, куди ми з вами зможемо поїхати, продовжуючи наші веселі подорожі...

У мене, на жаль, немає цікавих моментів в житті, які б я вам міг описати. Але інколи трапляються дива. Учора з хлопцями знайшли маленького їжачка, загорнули в якесь простирadlo, знайшли йому щось поїсти. Спочатку не ворухився, а потім, мабуть, відтанув, зрозумів, що ми йому не бажаємо поганого, почав висовуватись з-під своїх голок. Він мені нагадав їжаків, яких знаходила Даринка у бабусі біля городу.

А минулого тижня якийсь песик прибіг, тулився до нас, але був чимось збентежений. Мабуть, із сусіднього села біг, вирішив з'ясувати, як тут справи в нас. Звичайно, це не наш пудель, наш

красень. Але приємно побачити живу тваринку, яка виявляє до тебе зацікавленість.

Діточки мої, знаю, що ви любили малювати, чи не покинули ви це улюблене заняття? Сподіваюсь, що ні, а стали ще краще це робити. Пам'ятаєте, я вам казав, що потрібно уявляти свою мрію реальною, а ще краще її намалювати? Ми з вами створювали картини моря та гір, замків і лісів, і багато що здійснювалось! Ми з вами побували в різних цікавих містах і містечках. Так ось: творіть і далі, малюйте нашу уявну зустріч, щоб вона швидше відбулась. Чим більше ми з вами будемо уявляти, вірити в нашу зустріч, тим швидше це станеться. Тому малюйте, рідні мої!

Бажаю вам бути здоровими, слухняними, завжди в будь-якій ситуації залишатись людьми з добрим серцем та чистими думками.

Я вас дуже люблю, ви це знаєте. Пам'ятайте, що думками я завжди поруч з вами. Ви зігріваєте моє серце.

Міцно цілую, обіймаю, ваш татко.

P.S. А зараз знову на штурм ворожих позицій, і ти забуваєш про все, поринаєш знову у війну. Потрібно сконцентруватись, бо головне зараз — це захистити вас, мої дорогі, відстояти ще один шматочок моєї рідної землі. Із цих шматочків складається моя земля, моя рідна країна — моя Україна!

...Сонячний промінь. Квітка. Горобець... П'яний аромат духмяних трав у полі. Віє запашною свіжістю. Легкий вітерець розносить запах трави та літніх квітів. Небо дивно синє, бездонне. А штурм був вдалий, і ми знову розкидали по полю цю нечисть, що бруднить своїми чоботами нашу землю.

Яскраве сонце сліпить мені очі, і я відволікаюсь, поринаю в мрію, мою мрію, світлу, легку, приємну...

Разом з Тарасом (містичні легенди)

*Машкова Поліна Олександрівна, учениця 11-А класу
Ізюмського ліцею № 5 Ізюмської міської ради*

*Керівник: Мастепанова Лариса Володимирівна,
вчителька української мови та літератури
Ізюмського ліцею № 5 Ізюмської міської ради*

*...Та не дуже, бо все гине, -
Слава не поляже.
Т. Г. Шевченко*

Діти підземелля

Кволе світло електричної лампочки ледве боролось морок підвалу. Вогкі цегляні стіни, важке застоєне повітря, брудна підлога, вкрита товстим шаром одвічного пилу, що при кожному кроці підіймався й важким кашлем забивав дихання. Полінка невесело посміхнулася. Хто ж знав, що в ХХІ столітті людей знову буде загнано в печери? Ні, бомбосховищем це назвати не можна. Більше схоже на каземат. Як у Шевченка.

Звуки близьких вибухів пролунали глухо, але загрозливо. Затупотіли кроки тих, хто поспішав спуститися зі своїх квартир у більш безпечне місце, заплакала розбуджена малеча, скрикнула й кинулася ближче до матусь дівчора. Заскавчав, забився в далекий кут пес Дружок. Навіть світло, ніби злякавшись, блимнуло та погасло. Хтось дістав ліхтарик, хтось запалив каганець. Нарешті обстріл припинився. На цей раз біда обійшла нашу схованку.

Ожила лампочка, а разом з нею й розмови. Дітвора продовжила перервану гру, ховаючись одне від одного в найвіддаленіших комірках підвалу, підлітки спробували впіймати інтернет, швидше замигтіли шпиці в руках бабусі Катерини: хлопцям у окопах холодно, потрібні теплі шкарпетки. Тихенько загомоніли про щось своє жіночки, виплітаючи в кутку маскувальну сітку. Забрязкотів якимось залізяччям, майструючи пічку-буржуйку, дядько Тарас, сусід із п'ятого поверху. Зашаруділа обгорткою, дістаючи прихований бутерброд, Вероніка Бертольдівна, сусідка знизу.

- І за що ми оце так страждаємо? Я вчора телефонувала своїй подрузі, то вона сказала, що мер її міста не чинив опору, тому там нема обстрілів та руйнувань, а росіяни роздають усім курей та ковбасу, – пробурмотіла жінка, вгризаючись у причерствілий шматок.

Розмови враз стихли, як за обстрілу. Віра Матвіївна, що перед тим сиділа поруч із Бертольдівною, сплюнула тій під ноги та посунула свого стільця геть подалі від любительки курей. Дядько Тарас глянув презирливо й процитував:

За шмат гнилої ковбаси
У вас хоч матір попроси,
То оддасте.
А жаль великий на людей,
На тих юродивих дітей!

Вероніка Бертольдівна ображено пирхнула, вдавилася бутербродом, закашлялася, схопилася з місця й демонстративно вилізла з підвалу. Полінка здивовано глянула на дядька:

- Ви, мабуть, добре навчалися в школі, багато знаєте напам'ять.

- Тарас Григорович не лише мій тезко, але й дуже мудра людина. Він багато що передбачив. Треба тільки уважно читати. Там і про наші часи є:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,

А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.

По цих словах Полінка напівсвідомо погладила рукою обкладинку книжки. Цей томик вони з мамою поклали до «тривожного» клунка разом з документами й теплими речами. Так уже вийшло, що, рятуючи своє життя, хтось хапає коштовності, дехто тягне харчі. А є люди, що беруть книжки. Примірник Шевченкового «Кобзаря» – сімейна книга. Видання початку ХХ століття побувало з прадідом у фашистській окупації, служило бабусі розрадою в тяжкі повоєнні часи, мамі було книжкою для шкільного читання, а в альбомі Полінки є фото класу, де кожен тримав у руках свій «Кобзар». Тому ставлення до цього видання особливе. І нехай написання деяких слів дивує око, десь фарба майже стерлася, аркуші пожовкли та пташками норовлять вилетіти з необережних рук, все одно цей «Кобзар» найкращий.

Обстріл припинився. Людей у підвалі трохи поменшало. Воно й зрозуміло: треба своє житло навідати, до знайомих та родичів зазирнути, почути якісь новини, знайти воду й харчі. Полінці теж закортіло вдихнути свіжого повітря. Дівчина впізнавала своє місто й не впізнавала його. Скрізь якісь уламки, бите скло, понівечені будинки, скалічені дерева. Хоча вже березень, а теплом навіть і не пахне. Мабуть, весна також ховається десь під землею від окупантів. Раптом сяйнула думка: сьогодні ж дев'яте число, день народження Кобзаря! А що як запитати в Тараса про важливе? Колись гадали на книжках: розгортали будь-яку сторінку та читали ті рядочки, які першими трапляться на око. Полінка притиснула «Кобзар» до грудей, потім обережно розглядила аркушки. Погляд зупинився на «Гайдамаках»:

Не спинала весна крові,
Ні злості людської.
Тяжко глянуть.

Ти диви, спрацювало! Ану, спробувати ще! Похапцем перегорнула декілька сторінок: послання «На вічну пам'ять Котляревському»:

Запеклюю душу злодія не спинить,
Тільки стратить голос, добру не навчить.
Нехай же лютує, поки сам загине,
Поки безголов'я ворон прокричить.

Ой Тарасе, правда. А коли ж кінець війни? Зібралась ще відкрити книжку, але не встигла. Не чорний ворон на безголов'я, ворожий літак враз розкрояв ізюмське небо. Про що думав льотчик, скидаючи бомбу на мирні будинки? Горіти йому в пеклі! Зойкнула й захиталася земля під ногами, страшна вибухова хвиля вдарила дівчину, вирвала з обкладинки «Кобзаря» нещасні листочки:

І дим хмарою заступить
Сонце перед вами...

Чумацьким шляхом

Важкий беззоряний морок і нестерпно сліпуче сяйво, чорний вир та нескінченний тунель, вітер, що штовхає у спину. Полінка майже зробила перший крок у вічність, аж раптом зрушив з місця Великий Віз і зорі битим склом посипались донизу. Рипіли колеса, поважно хитали головами воли, задушливо пахли полини.

- Що, дочко, очуняла? Щось болить? – запитав незнайомий голос. – Як почувася? Звідки ти тут узялася? – дід із кошлатими сивими бровами поправив рядно, що, замість подушки, було під головою дівчини.

- Не знаю, – розгублено відповіла Полінка. – Де це я?

- За версту Кирилівка, а там далі Моринці. А тобі куди треба? Якщо по дорозі, то підвеземо. А знайшли ми тебе біля тих стовпів, що небо підпирають. То й подумали: зілля якогось напилася чи, може, з русалками чогось не поділила. Вони такі, ледь що – лоскотати. От ти й знепритомніла. Ой, не ходила б ти, дівчинонько, степом біля тих стовпів! Непевне місце!

- Стривай, Іване, – втрутився до розмови інший чоловік з довгими вусами, – Може, вона з ТИХ? Ану, скажи: паляниця! – звернувся він до Полінки.

- Паляниця! – слухняно повторила дівчина, а сама подумала, що тут щось не те.

- Одягнута по-чудернацьки, місцевості не знає...

- Але ж у руках книжка. Що читаєш, небого?

- «Кобзар», – відповіла Полінка й розгорнула обкладинку. – Ой! – усередині було порожньо.

- От я так і знав! Шпигунка! Вивідниця! Денацифікаторка! – розгнівався чумак, а дівчина мало з воза не впала від здивування.

- Та не поспішай ти, Панасе, – притишив запал напарника Іван. – Обмовити людину легко, а тут треба розібратися. Пам'ятаєш, ми з тобою біля тих стовпів колись мале хлоп'я знайшли. Думали – осиротіле старчення, а виявилось – Поет.

- І все життя мені дорікатимеш? Ну, добре. Їдьмо до Григора, він-то, напевно, розбереться.

Хатина край села

Полінка не йняла віри своїм очам. Де напівзогнила солом'яна стріха? Де підсліпуваті віконечка? Де кривенький тин? Де всі ті ознаки нужди та біди, що на малюнках Шевченка? Охайний будиночок привітно дивився на шлях чисто вимитими вікнами, виблискував металочерепицею, запрошував на подвір'я широко відчиненими кованими ворітьми. Просто якийсь паралельний світ! І тут думка блискавкою сяйнула в голові дівчини: **стовпи, що підпирають небо, – портал, а місце, куди вона потрапила, – паралельна реальність.**

Григій Шевченко, міцний чоловік років сорока, пильно глянув на Полінку уважними сірими очима. У розкішних пшеничних вусах ховалася ледь помітна усмішка.

- Ну що, дочко, поговоримо? Бачу, ти не в тім'я бита, багато про що здогадалася. Розкажи-но мені, що коїться у вашому світі? Останнім часом зло та погань лізе через кордони.

- Та дійсно усе так і є. Росія знищує наші міста, руйнує економіку, убиває мирних людей. Колишні сусіди стали завойовниками, намагаються нав'язати свою волю. Придумали денацифікацію, нібито захищають російськомовне населення. Стверджують, що ні України, ні українців ніколи не було. Нібито ні державності, ні мови ми ніколи не мали. Як хижі вовки рвуть тіло, так і агресор гусеницями танків відрізає по живому нашу землю. Проводять так званий «референдум» – і почувають себе господарями.

- От і в нас стали з'являтися загони озброєних нападників. Спочатку ми думали на турків чи татар, потім підозрювали ляхів. Але наміри в них зовсім інші. Не палять хат, не трусять грошей... Зазіхають на найдорожче – мову та незалежність. Народ прозвав їх какунами.

- Як прозвав? – не повірила своїм вухам Полінка.

- Та вони ж будь-яку розмову починають словом «как»: как вы смеете, как вы можете, как вы решились... Справжнісінькі какуни!

- А що вони від вас хочуть?

- Хочуть денацифікувати. А що воно за денацифікація? Хтось каже, що це релігія така, дехто думає, що це така кара. Тільки народ вирішив: не дозволимо! Годі! У своїй хаті своя й правда, і сила, і воля.

- У нас теж спочатку не зрозуміли, що воно таке. Ми ж не щури, не таргани, не мікроби які, щоб на нас отрутою та хлоркою... А вони бомбами й танками... На жінок, на дітей... – Полінка схлипнула, пригадавши останні події. Григір заспокійливо погладив дівчину по голівці.

- Ну, заспокойся, доню. Тільки я все ніяк не можу збагнути, як то сталося, що ти потрапила до нас. Ми пильно стежимо за порталом. **Цей світ – край чистих джерел духовності України.** Не музей просто неба, не етнографічна виставка, не літературний фестиваль. **Це СПРАВЖНЄ. Саме тут приходять розуміння,**

що мало жити в Україні, а треба жити Україною. Тут оновлюється погляд на світ і на себе самого. У нас побувало чимало митців, науковців, майстрів і просто хороших людей. От тільки політики бувають рідко. Звісно, їм же ніколи. Запрошуємо ми й дітей – переможців конкурсів та олімпіад. Усім цим людям ми раді. Бо чим більше українців відчують себе українцями, тим міцніші наші кордони. Але всі потрапляють у супроводі провідників, а тут уже зустрічають дід Іван та дід Панас і приводять до мене.

- А як же какуни? – здивувалася Полінка.

- Надпотужний вибух людських почуттів може на деякий час послабити захист. Але, на щастя, навіть у таких випадках портал не пропускає великих металевих предметів. Тому-то Іван із Панасом постійно наглядають за степом.

- Це, часом, не той дід Іван, що розповідав малому Тарасу про гайдамаків? – поцікавилася дівчина.

- Може, той, а може, й ні, – хитро глянув Григір. – Генії – сини й онуки цілого народу, а то й усього людства. До речі, Іван казав, ніби книжка в тебе якась особлива.

- Так, це сімейна реліквія, «Кобзар». Тільки я його не вберегла, – сумно зітхнула дівчина й простягнула Григору порожню обкладинку.

- Зате він тебе вберіг. Саме ця книжка стала твоїм провідником і врятувала від неминучої смерті, – чоловік, як живу істоту, погладив скалічений томик. – Вона тебе й назад поверне.

- Але ж тут сама обкладинка! – розпачливо вигукнула Полінка.

- Тому тобі й треба зібрати аркушики з віршами Шевченка.

- Може, простіше роздобути новий примірник?

- Е, ні! Пам'ятаєш, як відреагував на знівечений томик Панас? Коли ти намагатимешся здобути всю книжку, тебе вважатимуть ворогом, бо какуни відбирають у нас українські книжки. А от ділитися з гарною людиною улюбленими творами народ охоче,

від душі. Це й буде перепусткою додому, – розчарував Полінку Григір.

Від переживань у дівчини потемніло в очах. Мабуть, далися ознаки наслідки вибуху. Побачивши, що несподівана гостя сполотніла, чоловік заклопотано промовив:

- Тобі зле? Оце я гостинний хазяїн! Тут без зілля тітки Тополи не обійдеться.

Зілля дива наробило

Пахощі теплою хвилиною огорнули Полінку. М'ята, чебрець, вербена, любисток нагадали спекотне літо, купальські роси й бабусю, добру чарівницю саду й городу. У неї завжди щось квітнуло, дозрівало, а то вже й сушилося. Дівчина розплющила очі. На вікні красувалися калачики в горщиках, поряд наливалися пекучою гостротою червоні плоди кімнатного перчика, по стінах сушилися в'язанки трав. Із сусідньої кімнати почулося якесь шарудіння, дівочий сміх, а потім дзвінкий звук ляпасу. Двері розчинилися, і до кімнати увірвався справжній вихор. Білява коса, зелені очі, задерикуватий кирпатий носик, тонкий стан, перехоплений червоним поясом, разок намиста на ніжній шії.

- Тітко Тополе! Цей Петро знову порушує лікувальний режим!

- Тихіше, Лілеє. У нас нова пацієнтка, – висока струнка жінка докірливо похитала головою. – А щодо Петра – випишемо. Тілесні рани загоїлися, а от сердечні...

- Що це ви таке кажете! – обурилася білявка й тут же кинула погляд на Полінку. – У нас новенька! Розбите серце? Зрада? Примусовий шлюб?

- Вибухова травма. Привезли від Григора.

Тонкі чорні брови здивовано піднялися.

- Від Григора? А вона... ЗВІДТИ?

- Так. У дівчини загарбники знищили «Кобзар». Без нього вона не повернеться додому.

Очі Лілеї сповнилися співчуттям:

- Чи можемо допомогти?

- Звісно, можемо. Григір, Іван і Панас уже подарували по аркушику зі своїх «Кобзарів». У мене теж дещо для тебе є, – звернулася жінка до Полінки й простягнула їй аркуш. Написання деяких слів дивувало око, фарба місцями майже стерлася, папір пожовк від часу. Точнісінько, як у втраченому сімейному томику! Дівчина прочитала:

Здається – кращого немає

Нічого в Бога, як Дніпро

Та наша славная країна...

- Дякую, – тихо мовила Полінка. – Чи не шкода віддавати мені оце?

- Що ти! – всміхнулася тітка. – У нас прийнято з гарними людьми ділитися хлібом, сіллю й «Кобзарем». А листочок у моїй книжці знову відросте!

- Чекайте, я зараз! – крутнулася Лілея й зникла за дверима.

- Мабуть, за своїм «Кобзарем» побігла, – здогадалася тітка Тополя.

- Скажіть, а чого вас так дивно кличуть – Тополя? Це, часом, не ви напилися зілля? – поцікавилася Полінка.

- Мої родичі завжди Тополями прозивалися. Гарне козацьке прізвище. А щодо зілля – був гріх. От казала ж мені прабабця: не варто випробовувати нову суміш на собі! Так ні! Трави виявилися дуже сильним галюциногеном, я три дні стояла як укопана, а ще три тижні говорити не могла, поки не відпустило.

- Тігонько Тополе, а чи не залишилося у вас трошки того зілля? – заглянула в двері Лілея. – Я Петрові дам!

- Так він же цілуватися три дні не зможе! – засміялася та. – Покажуй, що принесла.

Полінка побачила добре знайомий шрифт на пожовклому папері:

Не вмирає душа наша,

Не вмирає воля.

- То де та обкладинка? – діловито спитала жінка. – Спробуймо відновити книжку.

Полінка поклала на стіл порожню палітурку. Тітка Тополя зібрала подаровані аркушки та вклала їх досередини. Але листочки жовтуватими метеликами випурхнули назад на вишиту скатертину. Жінка посмутнішала, замислилася й радісно сплеснула в долоні:

- Ну, звичайно! Книжка має корінець, а аркушки – ні. Потрібне особливе зілля, що зветься живокорінь.

- Ой, а можна я? А можна мені? Будь ласка! Будь ласка! Будь ласочка! – аж застрибала на місці Лілея. – Я буду дуже обережна!

- От що ти з нею зробиш? – усміхнулася тітка. – Мабуть, забула свої попередні досліди. Хто посипав живокоренем двері хати, щоб вони приросли до одвірка? Петрові довелося вилазити через вікно.

- Та це він сам! Хотів цигарку скрутити та схопив перший-ліпший папірець, а там залишки зілля! Я ж йому казала: куріння – це зло! І взагалі, нехай не бігає на побачення до Христі!

- А хто підмовив Петра знешкоджувати «подарунки» нападників?

Шевченко! Це ж він написав:

...осталися

Діти та собаки, -

Жінки навіть з рогачами

Пішли в гайдамаки.

А по-сучасному – у добровольці й волонтери. Хай ворог начувається! Скільки людей скалічило те залізниччя. Дехто й досі у вас лікується. Тому ми й вирішили присипати живокоренем ті круглі залізнички, що вибухають під ногами. А було це так. Невеликий загін загарбників рухався до розсадних ділянок тітки Тополя й натрапив дорогою на поле конопель, – повела свою розповідь про пригоду Лілея.

- Ви розводите коноплі? – здивувалась Полінка.

- А звідки, по-твоєму, беруться сорочки та рушники? Так от, ці бовдури кинулися в самісінькі зарості, очманіли та зчинили стрілянину. Повбивали одне одного. Потім ті, що прийшли на постріли, наставили залізниччя.

- Це міні, вони дуже небезпечні! – стривожилася Полінка. – У нас через них багато людей загинуло та скалічилося.

- То ми з Петром і вирішили їх живокоренем посипати, хай приростуть до землі.

- І що ж вийшло? – перебила розповідь тітка. – Одну ви не помітили, осколком зачепило Петра. Інші міні проросли мухоморами, поганками та вовчою ягодою, засмітили весь ліс. Щоправда, тепер не вибухають, – на цих словах жінка дістала з полиці зав'язаний полотняний мішечок. – Тримай, волонтерко.

Лілея обережно взяла зілля, зігріла його в долонях та висипала на корінець обкладинки. Аркушки самі потяглися до палітурки та вкоренилися там. Полінка навіть почула якийсь шелест, схожий на видих полегшення. Справді, усе на світі має свій корінь: і рослина, і книжка, і людина. Важливо, щоб він не зогнив, не викришився, був добрим та міцним.

Не з москалями

Дорога вела до Катеринино лісу. Саме там переховувалася молодь, яку загарбники намагалися забрати до свого клятого війська. Туди відправляли й дітей, які мали би ходити до школи. Та школи вже не було. Нападники перш за все зруйнували навчальну споруду, а українські підручники знищили. Про все це дорогою розповів Петро.

Як тільки в Шевченковому краї почали з'являтися загони зайд, Ярема Галайда вирішив будь-що не пустити їх до Вільшаної. Зібрав хлопців-відчайдухів, викопав десятків зо три пасток-схованок, полагодив дві гармати, що раніше служили Гонті. Потім Ярема підготував набої. Нападників зустріли гідно. Старі гармати, пригадавши давні походи, нищили ворогів так же звичайно, як і

гаківниці Гамалії та інших славних отаманів. Тиждень трималися хлопці. А потім церкву, біля якої сміливці стали в оборону, розбили з гранатометів. Ярему з побратимами взяли в полон. Усе кричали: «Азовці! Азовці!». А Галайду чомусь називали Бандерою. Він, Петро, теж був там, але йому та ще кільком хлопцям вночі очеретами допомогли втекти русалки.

- А що далі сталося з хлопцями? – стривожилася Полінка.

- Спочатку спробували обміняти їх на пана Енгельгардта, – продовжив Петро. – Але загарбники не згодилися, бо він німець, могли виникнути міжнародні ускладнення. Потім Гонта запропонував виміняти козаків на хасидів, їх там, в Умані, буває багато. Але тепер уже не погодилися самі хлопці, бо той, хто заради віри ладен перетинати кордони, гідний поваги. Тоді їх віддали туркам.

- На галери?!

- Ні, на утримання подалі від України.

- І що ж із ними буде?

- Я так думаю: Маруся Богуславка випустить... Мабуть, на Великдень.

...Березневий ліс іще дрімав. Дерев а й куці стояли голі, тільки дуби не скинули свого листя та калина пишалася червоними ягідками. Раптом десь недалеко почулася пісня.

- Це вчитель-дяк разом з дітворою готує концерт до дня народження Кобзаря, – пояснив Петро. – Така в нас традиція.

- Та ти ж казав, що школу зруйнували, – нагадала дівчина.

- Але ж навчатися треба! От дяк і перебрався зі зруйнованої школи до іншого місця.

- А чому до лісу? До речі, що за назва така – Катеринин? Чи не той це ліс, де ставок, у якому скінчила своє життя молода мати?

- Ліс саме той, але в нас кожне людське життя – коштовність. Лісничі не дали Катерині наробити дурниць. То тепер вона й

живе в тому лісі, малює картини. От і дяк з учнями до неї й прибився. Тут зручно: коли яка небезпека, ховаються в лісі.

- Невже не знайшлося кращого місця?

- Спочатку думали піти до пана. Але в його палаці чужинці влаштували свій штаб. Потім хотіли поткнутися до Григора, та до нього до першого з обшуком прийшли.

- З обшуком? А що шукали?

- Якогось Бандеру. Але це хлопець не з нашого села. От би з ним познайомитися! Мабуть, гарний козак, що вороги його по всіх усюдах шукають. А ще в дядька Григора шукали літературу. А що її шукати? Вона тут на кожному кроці. Не ховається! Але й до рук ворогам не дається!

За цими розмовами Полінка й не стямилася, як вони підійшли до довгої дерев'яної споруди, із дверей якої спочатку висипалася дітвор а, а потім поважно вийшов худорлявий високий і ще не старий чоловік з довгим волоссям та куцою борідкою, у поношеній рясі, з великим хрестом на грудях.

- Ти до мене, Петре? Чи не по науку? – привітавшись, хитро примружився дяк. – Останнього разу після моїх різок ти так чкурнув із класу, що тільки зараз ступив на поріг.

- Та й лінійка у вас, батюшко, дуже замашна, не самі тільки різки... А горох у кутку, де на колінах стояти...

- О, добре пам'ятаєш мою науку! Стривай, та ти з дівчиною! Вінчатися?

Від такого припущення обличчя Петра спочатку почервоніло, потім сполотніло, хлопець вхопився за серце, тоді за голову, крутнувся на місці і... втік. Дяк глянув услід, усміхнувся й звернувся до Полінки:

- Оце молодь пішла! Від науки – тікають, з-під вінця – теж! Але все одно

гарний козак. Шкода тільки: гумору не розуміє. Вони з Лілеєю змалечку нерозливов а, – і вже серйозно додав: – Знаю, яка біда тебе сюди привела. Так багато зараз у світі горя. Твоя рідна школа

теж напівзруйнована. Підвал став тимчасовим прихистком. Рідні в небезпеці. Але в руках твоїх книжка. Ось, візьми, – з широкого рукава ряси витяг поживклий аркуш:

Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь.
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає.

- Дякую за мудрі слова і вам, і Шевченкові, – уклонила дівчина, захоплено дивлячись, як новий аркушик росте у книгу.

Зерно неправди

Катерина – справжня красуня. Кароока, білолиця, з тонкими чорними бровами, з розкішними косами, заплетеними в джерегелі. Так і хотілося сказати: пишна, як у саду вишня. Тільки смугне обличчя нагадувало про те, що багато страждань випадає на долю матері. Полінка із зачудуванням оглядала творчі майстерні народних митців. Краса врятує світ, а зараз зцілює від розпачу душі. Тут перебувають жінки, чії сини й доньки зв'язні вітрами чужоземної агресії, тут вони чекають на своїх дітей. В'яжучи, розписуючи посуд, вишиваючи, ці матері вірять, що наближають перемогу й повернення рідних. Довідавшись, що Полінка збирає аркушики «Кобзаря», майстриня подарувала дівчині свій, на якому був улюблений вірш її сина, Івася:

Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.

- Ці слова дід Тарас часто каже малому, – пояснила жінка.
- А де зараз Іван? – поцікавилася дівчина, спостерігаючи за поповненням книжки. – Чим тепер займається?
- Разом із дідом оберігає правду людську, бореться з кривдою. Вони обіцяли сьогодні прийти.
- То він так і водить бандуриста? А що за дід Тарас?

Жінка загадково усміхнулася: хто ж його не знає? Згодом перевела розмову на інше. Чи подобаються Полінці вишиті рушники?

- То я тобі подарую вишитий мною рушник. Він не простий. Як маєш заповітне бажання, умий личко, подумай про важливе та втрися моїм подарунком. От побачиш: здійснився!

Тим часом велике приміщення почало наповнюватися народом. Усі гомоніли в передчутті якогось свята. Парубки й дівчата, малі школярики, зажурені жінки й статечні чоловіки, сивочолі діди – усі поглядали на двері. Аж ось:

- Ідуть, ідуть!

Люди розступилися, дали дорогу невеликому хлопчикові, що вів за руку кремезного діда. І такою силою та гідністю віяло від них, що всі враз замовкли й уклонилися в пошані. Ожили струни під вправними пальцями, й у душу кожного полинув по-молодому сильний голос:

Наша дума, наша пісня не вмре, не загине.
От де, люде, наша слава, слава України!
Без золота, без каменю, без хитрої мови,
А голосна та правдива, як Господа слово.

Не встигли відлунати останні акорди, як до приміщення влетів розхристаний Петро:

- Москалі! Ховайте Тараса та Івася!

Важкі кроки брудних чобіт затупотіли по підлозі. Люди обступили кобзаря й хлопчика, заховали їх у натовпі.

Десяток здорованів з автоматами в руках супроводжував хирлявого лисого чоловічка в окулярах, що тримав у руках чимось напхану теку.

- Що за зборище? – верескливо запитав він. – Хто дозволив? Чи є у вас дозвіл на мітинг? Чому ви тут?

- Ми тут у своїй хаті.
- А от хто ТИ такий?
- І чому ТИ тут?

- Ми – ваша адміністрація!
 - Що-що? – удав глухого дід Панас.
 - Срація, кажуть, – голосно прокоментував дід Іван.
 - Ні, діду, ви недочули, – пролунав дзвінкий дівочий голос. – Вони кажуть: засранці!
 - Припинити! – загорлав один із здорованів.
 - Та ми ж ще й не починали! – здивувався хтось із парубків.
 - Ну, гаразд. Якщо ви вже зібралися, то проведемо референдум! – спробував надати голосу солідності чиновник.
 - Що-що? – знову втрутився Панас.
 - Влаштовують референдум!
 - То що, роздягатися треба? – не вгавав Панас.
 - Чоловікам до пояса, а дівчатам повністю! – зареготав хтось із хлопців і відразу ж голосно зойкнув від дзвінкого запотилчника.
 - Отже, – удавав, що не почув, лисий. – Зараз вам роздадуть оці папери й ви поставите хрестик у графі «так».
 - Що він каже? – дід гнув свою лінію.
 - Зараз будемо на референдумі ставити хрест.
 - На чому ставити хрест? А чи кому? Хтось помер?
 - Та на референдумі й на тих, хто його проводить, діду!
 - То що, уже роздягатися, чи ще ні?
 Вибух голосного сміху змусив автоматників схопитися за зброю, а чиновника за товсту теку. Звідти він почав похапцем виймати папірці та всовувати до рук людям.
 - Ти диви, а папір цупкий! – схвалив хтось із дядьків. – Спасибі вам, гарні цигарки можна з нього скрутити.
 - А тютюн теж безплатно роздаватимуть? – ламкий парубочий басок із кутка.
 - Тобі рано ще, молоко на губах не обсохло! – обурилась чиясь мати.
 - Що-що? Зараз даватимуть молоко? – зрадив Панас.
 - А некурящим – цукерки! – це вже хтось із дітей.

- І горіхи! – зраділа малеча.
 - А кому дістанеться на горіхи?
 Але чиновник гнув своє. Можна наобіщати чого завгодно, задобрити цукерками, подарунками, тією ж гречкою та цукром – і потрібний результат, вважай, у кишені!
 - Ми роздамо подарункові набори! Дітей забезпечимо новими підручниками за російською програмою!
 Раптом із середини натовпу пролунало:
 - До нас в науку! Ми навчим
 Почому хліб і сіль почім!
 Чиновник здригнувся, стурбовано повів очима і продовжив:
 - Ви станете новим регіоном великоросії, долучитеся до демократії й прогресу!
 - Нам тільки хата очі коле:
 Чому вона стоїть у вас,
 Не нами дана; чом ми вам
 Той хліб же ваш та вам не кинем,
 Як тій собаці! Чом ви нам
 Платить за сонце не повинні! – знов озвався голос.
 Здоровані з автоматами загрозило насупилися. Лисий уже розлючено:
 - Що це за репліки?
 - Та то відлуння, дядьку! – неприхована насмішка в дівочому голосі.
 - Еге ж! А у нас завжди так: як гукнеш – так і відгукнеться.
 - А таки відгукнеться!
 - Правда-правда! Аж до гикавки!
 Чиновник почервонів, але вирішив зробити останню спробу:
 - Ви ж наші менші брати! Ми вас любимо!
 - А розумне ваше слово
 Брехнею підбите!
 - Суєслови, лицеміри,
 Господом прокляті.

Ви любите на братові

Шкуру, а не душу! – гнівні слова правди сколихнули людей.

Лисий не витримав та до автоматників:

- Тягніть до мене цього бунтаря!

Замигтіли приклади, пролунали болісні зойки жінок, голосний плач дітей. Упав дід Панас, не витримало старе тіло. Схопилася за серце старенька. Залементували матері, обороняючи свою малечу. І тут наперед вийшов старий бандурист. У руках, як ікону, він тримав «Кобзар», а слова його лунали, як грізне пророкування:

- Схаменіться! Будьте люди,

Бо лихо вам буде.

Розкуються незабаром

Заковані люде,

Настане суд, заговорять

І Дніпро, і гори!

І потече сторіками

Кров у синє море.

Здавалося, що це не сивий дід, а сам український народ грізно піднявся на весь свій величний зріст. Чиновник спочатку позадкував, а потім розлючено кинувся до Тараса, видер з його рук книжку та став з ненавистю топтати її ногами. Нещасні аркушики переляканими пташками випурхнули з обкладинки. Люди зойкнули й грізною лавою посунули на загарбників. Автоматні черги, випущені нелюдами над головами присутніх, змусили всіх упасти на підлогу. Ні, не всіх! Кобзар стояв не схиляючись, сяючи мудрими сивинами.

- Стреляйте на поразеніє, – враз завищав чиновник.

Смертоносні зіниці автоматів націлено прямо в груди. Ще мить – і станеться непоправне.

- Ні! – закричала Полінка й закрила кобзаря своїм тілом.

Борітеся – поборете!

Знову темрява, і вир небуття, і сяючий тунель, і вітер, що штовхає у спину, і вишитий рушник Чумацького Шляху, і зорі битим склом сиплються донизу. Полінка дійсно почула, як під чиймись кроками тріщить бите скло.

- Хлопці, сюди! Тут дівчина! – обережні руки розгорнули уламки та сміття. – Вона жива!

Будинку не було. Чорні руїни стали пам'ятником на вулиці Пам'яті. Томик «Кобзаря» – от і все, що залишилося... Дівчина вже не чула, як її доправили до лікарні, як оглядали лікарі. Тільки пізніше, як із туману, впливло молоде стомлене лице хлопця у військовій формі. Ведучи евакуаційний автобус поміж воронок та вибухів, він підбадьорював Полінку:

- Тримайся, сестро! Встане правда! Встане воля!

- Ви, мабуть, добре вчилися в школі, багато знаєте напам'ять.

- Тарас Григорович не тільки мій тезко, але й дуже мудра людина. А в тебе, я бачу, є старовинний «Кобзар». Тільки в ньому не вистачає аркушика, - хлопець вийняв із нагрудної кишені, тієї, що біля серця, пожовклий листочок з напівстертою типографською фарбою. – Сьогодні його занесло вітром нам на Крем'янець, на батарею.

Борітеся – поборете,

Вам Бог помагає!

За вас правда, за вас слава

І воля святая!

- Це тобі від Тараса.

- Спасибі. А вам не шкода віддавати? – стривожилася Полінка.

- А в нашому краї з добрими людьми прийнято ділитися хлібом, сіллю та «Кобзарем». До того ж у моїй книжці аркушик знову відросте, – хитро підморгнув здивованій дівчині.

МЖ**(Екзистенційні арабески:****« Були! Є! Будемо!»)**

*Гайдаржа Кіра Сергіївна, учениця 8 класу
комунального закладу «Смирнівський ліцей»
Лозівської міської ради*

*Керівник: Серета Інна Вікторівна,
вчителька української мови і літератури
комунального закладу «Смирнівський ліцей»
Лозівської міської ради Харківської області*

*Боролись ми. Боролись наші предки.
Вже наших втрат неміряне число.
А знов свободу починай з абетки.
А знову скрізь те саме, що й було.
Ми воїни. Не ледарі. Не лежні.
І наше діло праведне й святе.
Бо хто за що, а ми за незалежність.
Отож нам так і важко через те.
Ліна Костенко*

Над обрієм неквапливо народжується сонце. Воно розсипає міради дрібних іскорок, що ніби плывуть у повітрі, створюючи химерну мозаїку. Ті маленькі сонячні згустки щомить стають яскравішими, ніби велетенська вогняна птаха розправляє свої крила, сповіщаючи все живе про народження нового дня.

Усім відомо, що то за птаха, зіткана з вогню-полум'я. Це вона – богиня перемоги Матир-Сва – символ матері слов'ян, це в неї втілюються душі загиблих героїв. Цей атакуючий вогняний

птаха кличе в переможний бій і символізує прадавній язичницький знак тризуб. Навіть сама назва слов'яни походить від імені богині – Матері Слави. І слов'янські воїни, і козаки, і січові стрільці йшли в бій з вигуком «Слава!».

Це захисниця і натхненниця воїнів, що йшли й ідуть у бій, захищаючи Вітчизну. Неймовірна птаха єднає українців і надихає до великих звершень в ім'я свого Роду. Вона випромінює своє магічне сяйво і запалює в душах своїх кращих синів негасимий вогонь і здатність до борні, непохитність у переконаннях і відчайдушну відданість рідній землі, народові, який не зламався, не зник, стійко тримаючи всі буревії історії...

Від роду до роду

*Слава не поляже;
Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия кривда
І чий ми діти.
Т.Шевченко*

Було це дуже давно, ще за часів, коли на нашу землю татари нападали: палили села, убивали людей, грабували та в рабство продавали.

На невеликому хуторі жила родина Чумаків, вирощувала хліб, доглядала худобу. Було в батьків три сини, найстарший звався Тарасом.

Гарний був парубок. Невисокий на зріст, але міцний і витривалий, умів добре стріляти з лука і шаблю тримав у руках міцно. Наслухавшись розповідей про козаків, які захищали рідну землю від татар, хотів побувати на Січі між товариством. Батько його колись теж був між козаків, та потім одружився і жив із родиною на хуторі.

Зненацька в село вдерлися татари, підпалили хати. І нарobili б вони ще більше лиха, якби не козаки, які саме нагодилися й вирятували селян із небезпеки. Тарас тоді пристав до товариства і потягнув разом із ватагою на Січ, сказавши, що захищатиме Україну від татар.

Невдовзі після цього батько перевіз родину в інше село, а сам поїхав за своїм сином, щоб бути поряд і захистити його від небезпеки, якщо буде потрібно. Так пліч-о-пліч вони й козакували. І не було вправніших та сміливіших за них у бою.

Та одного разу понад десяток товаришів, серед яких були і батько з сином, потрапили серед степу у татарську засідку. Татари з пекельним криком кинулися на козаків.

Товариству почувалося зле. Вони відчайдушно відбивалися, щоб не потрапити до рук ворога. Та сили були нерівні, допомоги не було. Один татарин натягнув тятину і спрямував стрілу прямо в Тараса. Батько побачив це і закрити своїм тілом сина, який рубав на обидва боки своєю шаблею.

Почувши грізні звуки битви, на поклик побратимів прибули козаки, та кілька відчайдухів уже непорушно лежали на землі, серед них був і Тарасів батько. Над його тілом поклявся молодий козак, що завжди захищатиме рідну землю і в тяжку хвилину буде поряд зі своїм народом.

Український цвіт

*Було колись – в Україні
Ревіли гармати;
Було колись – запорожці
Вміли панувати.
Панували, добували
І славу, і волю...
Т.Шевченко*

Дивно, яким сліпучо-білим буває сніг у січні. Здається, що він в'їдається своїм холодним сяйвом у все, до чого має можливість доторкнутися, і породжує дивні монотонні звуки навколо. Те високе звучання переливається в кожен клітинку мого ества, напружує й до того загострений слух і, як тятину, натягнуті нерви.

За вікном вагона прискорюють свій біг похилені невідомою силою верби, які ніби намагаються струсити з себе пекучу пухову ковдру і стати більш виразними на тлі зимового пейзажу. Де-не-де з-під снігу визирає шовковиста ковила, творячи у повітрі химерні ілюзорні малюнки, які нагадують танок гривастого табуна, що біжить степовими просторами аж ген за небокрай.

Потяг мчить мене й моїх товаришів до станції Крути. Гарні голоси десь ніби здалеку виводять: «Гей, лети, мій коню, степом і ярами, розбий мою тугу в бою з ворогами!». Це мої друзі, товариші, побратими, однодумці – вірні сини України, які чітко усвідомлюють, що хижаки в людській подобі, які йменують себе «красна гвардія» йдуть в Україну, щоб не дати їй змоги скинути могильний камінь московської неволі.

Ми певні: кується нова доля, нове життя народу. Прийшов час – пора взятися за рушницю й відважно битися за рідний край, за уярmlений люд, за віками вимріяну, вільну, визволену Україну.

Повільно й сумно сповзають сутінки, вигукуючи на небосхил засмучений блідий місяць. Я дивлюся у вікно, вслухаюся в таємничу нічну тишу, і невимовна журба огортає серце. Хочеться розчинитися в сяйві місяця, безмежних просторах степів, спалахах спогадів. Ми їдемо битися...

Як дивно! Хочеться вийти з вагона у степ, зустріти там когось незнайомого, але такого рідного, поговорити про оту велич, що навколо, поглядом вихопити стіни привітних біленьких хат, почути мелодійний гомін, рідне слово...

Моя ніжна, кохана Маріє, ти була така засмучена в нашу останню зустріч. Не мав можливості попрощатися, тож передав лист.

Люба Маріє!

Пишу тобі цього листа, бо не знаю, чи побачимося. Завтра я вирушаю десь під Крути захищати нашу Вітчизну. Пробач, не можу інакше...

Пам'ятаєш, як ми раділи, коли у березні 1917 року на Володимирській перед усім миром, за участі українських політичних партій, українських військовиків, робітників, духовенства, громадських і культурних організацій, студентства на весь світ було оголошено про утворення Української Центральної Ради на чолі з Грушевським? Усі погоджувалися, що «...народ український повинен сам господарювати своїм життям».

А потім мріяли про те нове життя у власній державі, коли читали першу відозву «До українського народу»?

А тепер... вороги звідусіль прагнуть загарбати нашу хату. Хіба можна зректися своєї мрії? Власний дім треба захищати. Разом зі мною й інші студенти... Не журися. Цілую міцно. Люблю тебе й Україну!

Твій Сашко

Потяг заспокійливо гуркоче, а в душі щось невимовно, подитячому щемить. Куди прямуємо? Ми їдемо рятувати Україну від загибелі. Так... Так... Так... Це підхоплює мої думки потяг. Ми їдемо боротися з гнобителями нашого народу, якщо доведеться, переможно покласти життя за рідний край, за змучену Україну.

Такий тернистий історичний шлях нашої Вітчизни, що вона, починаючи від славного козацтва і донині в страшній борні здобуває своє право на волю й незалежність.

Що ж, така вже доля... Але щастя її в тому, що ніколи не зникали вірні сини-лицарі, які в найтяжчі й найтемніші часи безправ'я й несвободи гідно стояли на її захисті, не спиняючись навіть перед тим, щоб віддати за Україну-неньку життя...

У кишені глухо шелестить аркуш паперу, дістаю, у напівтемряві очима вкотре вихоплюю слова.

«Прийшов грізний час для нашої Батьківщини. Як чорна гайворонь, обсіла нашу Україну російсько-«большевицька» грабіжницька орда, котра майже щодня робила в нас нові захвати, і Україна, одрізана звідусіль, може врешті опинитись в дуже скрутному стані.

У цей час Українська фракція центру Університету св. Володимира кличе студентів-українців усіх вищих шкіл негайно прийти на підмогу своєму краю і народові, одноставно ставши під прапор борців за волю України проти напасників, які хочуть придушити все, що здобуто нами довгою, тяжкою героїчною працею. Треба за всяку ціну спинити той похід, який може призвести Україну до страшної руїни і довговічного занепаду. Хай кожен студент-українець пам'ятає, що в цей час злочинно бути байдужим...

Сміливо ж, дорогі товариші, довбаймо нашу скелю і йдімо віддати, може, останню послугу тій великій будові, яку ми ж самі будували – Українській державі!

Записуйтесь до «Куреня Січових Стрільців», який формується з студентів Університету св. Володимира та Українського Народного Університету, звідки, мабуть, ми будемо розподілені серед декотрих українських військових частин, для піднесення культурно-національної свідомості та відваги...»

Героям слава!

*У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори слала,
Степом укривалась!
Т.Шевченко*

Минає третя доба, як я сам у ворожому шанці... Його ми відбили, женучи «орків» туди, на схід, звідки й вдерлася на нашу землю ця ненависна орда. Час від часу озиваюся до побратимів, щоб скорегувати вогонь по ворогові, що знову й знову йде в

наступ, здійснюючи так звані «м'ясні штурми». Третя доба, як я відрізаний від своїх, адже зона повністю прострілюється і немає жодної змоги дістатися позиції.

Нестерпно ние рана на нозі: зовсім близько розірвався снаряд і його шматок засів десь глибоко, зачепивши кістку. Знаю, що хлопці робили відчайдушні спроби витягнути мене, проте вони не мали успіху. Я вдячний своїм побратимам, бо знаю, що зважитися на таке можуть тільки герої з надмічної сталі, якими вони є. Знаю про це, бо не раз зазиравав разом з ними в очі пекла, певно, щоб вийти звідти ще витривалішим.

Світанок. Тривожне затишшя. За небокраєм бринить ледь вловима смужка світла. Вона розростається, шириться, стає більш помітною для ока та яскравіше відділяє світло від темряви. Та тріпотить темними крилами, владно віддає накази морокові, проте мусить поступатися посланцям сонця. Починається новий день, сповіщаючи все живе, що життєдайне світло розвіє темряву і вселить надію в серця людей.

Над обрієм неквапливо підіймається сонце. Воно боязко визирає з-за крайнеба, червонясте, ніби заплакане око боїться знову побачити страшні картини того, на що спроможні нелюди у своєму кривавому бажанні відібрати, зруйнувати, загарбати. Ясні проміння-руки тягнуться до всього живого, щоб приголубити, напоїти життєдайною енергією, та навколо стоїть мертва тиша, отруєна нескінченним очікуванням чогось страшного і невідворотного.

Тут і справді моторошно. Навряд чи будь-коли чиясь хвора уява могла намалювати такі нестерпні фантазмагоричні картини. Зруйновані будинки, що видніються неподалік, показують своє пошматоване тіло й понівечені скелети з голих балок на дахах. Скло розлетілося на скалки, і вікна, що залишилися в деяких будинках, нагадуючи запалі темні очі, ставили німе запитання: «Навіщо так вчинено? На поталу якій злій силі? Чому поруйновано те, що створили заради затишку і щастя? Чому

сплюндровано рідну домівку?!» І не знаходячи відповіді, вони сумно споглядають глибокі вирви від снарядів. А навколо розкидані людські трупи. Скільки їх? Десятки? Сотні?

Один із них лежить в іншому кінці шанця, з моторошно роззявленим ротом, і здається, що він і мертвий зазіхає на нашу святу землю. Із ним я вже вкотре у хвилини затишшя веду мовчазну розмову.

Що, враже, наївся ти нашої землі, ситий нарешті? Зовні ніби схожий на людину, створену Богом, та не живеш за його законами. Лізеш у чужу хату, вбиваєш, руйнуєш, гвалтуєш – і на все горло кричиш, що несеш нам «руський мір». Нащо він нам, кривавий, нищий, закостенілий у своїй цинічності й облуді...

Знову атака, хвиля за хвилею... Вони вже так близько. Кричу побратимам, щоб били по моїх позиціях, інакше буде пізно, а сам... ні – не ховаюся, а пірнаю у вириту нору...

Усе затихло, знову моторошна тиша. Що це? Монотонний звук дрона, який прокладає мені маршрут. Повзу з останніх сил: або пан або пропав. У скронях монотонно відбиває секунди кров, здається, позаду ціла вічність. Натреноване око вихоплює ледь помітний рух з боку наших позицій, мигтять каски і вгадуються рідні очі побратимів!

Піднімаю очі до сонця, і відчуваю, що ген там, у високості, як тисячі років тому, тріпочуть крила Матері Слави, лине її переможний поклик: «Я з вами, українці!».

Жителі метро (невигадана історія)

*Бібіков Руслан Михайлович, учень 7-Б класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 89
Харківської міської ради»*

*Керівник: Осадчук Оксана Вікторівна,
вчителька української мови та літератури комунального
закладу «Харківський ліцей № 89 Харківської міської ради»*

Початок 2022 року. Січень та лютий видалися сніжними. Була справжня зима. Вулиці вже замело снігом. Погода була чудова, ми гарно проводили час після школи з моїми друзями. Ми – п'ятикласники. Щасливі та безтурботні. Ми грали в сніжки, спускалися з гірок на тюбінгах і раділи життю. Часто гуляли з моїм другом Назаром на вулиці, навіть грали в настільний теніс на нашому подвір'ї.

Справа в тому, що наш ліцей вирішив провести турнір з тенісу, і ми хотіли взяти в ньому участь. Кожного дня після школи ми з Назаром виходили на подвір'я, щоб потренуватись. Я й не помітив, як швидко промайнув січень. Сніг танув, усюди була багнюка. Ми навіть не могли грати, бо наше взуття постійно занурювалось у бруд. Я вигадав спосіб, як вирішити цю проблему: ми беремо камінці та кладемо в грязюку, і наше взуття не буде провалюватись. Так і зробили. Потім ще довго грали та весело спілкувалися. Нашу зустріч обірвав телефонний дзвінок мами, вона кликала на вечерю. Попрощалися з другом, але я запам'ятав наш діалог:

– Побачимось завтра дорогою до школи. А після уроків підемо тренуватись, добре? – запитав Назар.

– Так, звісно! Гарно сьогодні пограли, до завтра! – відповів я.
– Стій! Обіцяєш, що ми завтра зустрінемось? – стривожено запитав Назар.

– Обов'язково! Попереду чемпіонат! – наголосив я.
– Гаразд, тоді до зустрічі. Бувай, друже!

Уночі мені не спалося, було якось тривожно на душі, ніби ми завтра не зустрінемось, і я не зможу виконати обіцянку, яку я дав другові. Це відчуття в мене було ще з вечора, я дуже боявся захворіти, тому закапав ніс. Прокинувся о п'ятій ранку, це було дуже на мене не схоже. Почував себе погано, було таке відчуття, неначе займався фізкультурою, а не відпочивав у ліжку. Моє серце гупало в грудях, воно ніби кричало. Я вийшов з кімнати, у вітальні горіло світло, а батьки щось пошепки обговорювали. Раптом зателефонувала моя бабуся Лара, мама розмовляла на гучному зв'язку, тому я почув діалог.

– Вітаю, мамо.

– Привіт, доцю.

– Що трапилося? Так рано телефонуєш? – спитала матуся, дивлячись чомусь на мене та мало не плачучи.

– Телефоную тобі, щоб повідомити страшну новину. Розпочалася війна. Вони таки виконали свої погрози. Ці недолюди напали на нашу країну.

З очей матері закапали сльози. Я мовчки сидів і не розумів, що відбувається. Не розумів, що означає слово «війна». Я читав про війну в книгах. Учив вірші про жахіття війни та мирне небо. Але щоб війна була так близько? Ось тут, за вікном моєї квартири, у нашому місті. Цього зрозуміти не міг. Тато розмовляв зі своєю мамою. «Потрібно нам всім бути разом у такі важкі часи», – сказав він.

Ми зібралися разом і вирішили, що найкращим та найбезпечнішим місцем буде метро. Узяли теплі речі, харчів на декілька днів та пішли. Дорогою мені ніхто нічого не пояснював, я йшов мовчки за дорослими, намагався не розпитувати нічого.

Чекав, що самі розкажуть. Дорослі постійно розмовляли по телефону, а мене це лякало. Раптом пролунав дзвінок мого гаджета. Улюблена мелодія дзвінка сьогодні чомусь дратувала. Телефонував Назар. Ми, як завжди, привіталися, але це було зовсім не вчорашнє чи позавчорашнє привітання. У словах друга звучав і відчай, і тривога, і надія. Він прощався зі мною. Прощання було не багатослівне. Ми подорослішали одразу ж протягом першого дня війни, і вже розуміли, що навколо нас жорстока реальність.

Спустилися в метро. Спочатку просто стояли біля колони. Бабуся зі своєю подругою, яка прийшла раніше, вже зайняли лавку. То тут, то там лунали телефонні дзвінки. Кожна людина в метро писала чи телефонувала рідним, знайомим, колегам, дітям, онукам.

Моє серце не припиняло швидко битися. Ще з ночі я ніяк не міг себе заспокоїти. Усі присутні читали новини, можливо це міг бути наш останній день. Раптом у новинах ми прочитали, що наші військові дали бій ворогу. Стали молитися за них, повірили у перемогу. Ми ніяк не могли допомогти нашим хлопцям, але подумки були з ними.

У метро було сиро та холодно, було багато людей. Люди були всюди, сиділи просто на підлозі, на східцях разом зі своїми домашніми улюбленцями, стояли, нервово тупцяли на місці. Усі тварини були дуже налякані, але ніхто не сварився. Собаки сиділи поруч з котами і папугами. Увечері дехто вирішив піти додому, хтось планував поїхати з міста. Інші пересиджували ніч у метро. Спали ми сидячи на лавках, це було дуже незручно. Я не міг спати. Не міг зрозуміти, чи до ліцейського чемпіонату з тенісу все закінчиться? Бабуся вкрила мене ковдрою, я заснув.

Вранці батьки вирішили піти додому та взяти матрац, а мене залишили разом з бабусяю. Я довго чекав батьків. Хвилювання і невідомість виснажували. «А якщо вони не повернуться?» – питав я в бабусі. – «Не хвилюйся, все буде добре», – відповідала

моя рідненька й міцніше притискала мене до себе. Але після цих слів не ставало легше. Коли батьки повернулися, я плакав від радості.

– Тато, мамо, ви повернулися, – декілька разів вигукнув я.

– А ти що надумав? – посміхаючись відповів батько, який у цей час розвантажував сумку та розкладав матраци.

– Ми принесли тобі каші з м'ясом, – сказала мама. Я подитячому зрадив, до війни я любив кашу з м'ясом, це була моя улюблена страва. Матуся під обстрілами для мене приготувала кашу. Батьки! Мої дорогі батьки!

Вони – лікарі, тому з квартири забрали всі ліки, цього «добра» у нас вистачало. Чотири пакети з ліками стояли біля нашого місця. Батьки обійшли в метро усіх літніх людей, матусь із маленькими діточками, підлітків, що дрижали від страху. Кожному запропонували допомогу, поділилися всім необхідним, або просто посиділи поруч.

Життя мені вже не здавалось таким сірим та моторошним. Усі ми об'єдналися, допомагали одне одному, стали єдиною родиною. Ми не знали імен, не запитували, хто де живе. Ми були тут сьогодні разом. Єдине ціле – «жителі метро».

Одного разу через нашу лінію оборони прорвався ворожий бронетранспортер. На вході в метро відразу зачинили залізні двері. Було чути гучні постріли. Деякі люди не встигли повернутись в метро і залишились на вулиці. З ними було все добре, але налякались вони страшенно. Розповідали, що перед їхніми очима за мить пробігло все життя.

Наступного ранку ми прокинулись і відразу почали читати новини. Я ніколи не цікавився новинами. Але зараз вчитувався в кожне інформаційне повідомлення, у кожне речення, у кожне слово. Хотів знайти слово «Перемога»...

У більшості людей розрядилися телефони. Мені ніхто не телефонував. Я сумував за друзями, за своїми зустрічами в спортивних секціях. Телефон теж уже не працював. Але

волонтери організували куточок для зарядки пристроїв. Кожен міг зарядити телефон тільки на двадцять відсотків, тому ми дивились новини по черзі з «сусідами по колонії», біля якої облаштувалися.

Працівники метро збирали волонтерів, які готові були йти на інші станції за харчами. Допомогати готові були всі. Малюки плакали, їм необхідні були дитяча суміш та памперси. Літнім людям не вистачало ліків, у когось закінчувався інсулін. Мій батько доєднався до допомоги. Це була складна робота. Він ходив пішки на станції, які знаходились далеко від нашої. Найпростіше було дійти до «Наукової». Вона була найближче. Наш сусід, батько та я разом ходили на Наукову за хлібом та несли його, немов дорогоцінний скарб, на нашу станцію.

Багато ресторанів та кафе допомагали нам харчами, кожен день у нас був сніданок, обід та вечеря. Кожен підходив з мисками до волонтерів, які видавали нам їжу, та отримував свою порцію. Потім волонтери принесли чайники, щоб можна було підігріти воду. Чайники були електричні, за ними потрібно було стежити. Я теж слідкував за чайниками. Відчував відповідальність, боявся помилитися, боявся, щоб не сказали, що малий. Кликав сусідів, щоб заварювали чай чи каву. Мені дякували, а я радів, що можу чимось допомогти.

За водою були великі черги, іноді доводилося довго чекати, щоб просто приготувати собі поїсти. Потім наша рада волонтерів, яка складалася з чоловіка, який працював у швидкій, трьох людей, які видавали їжу, та волонтера – організатора, вирішили, що нам потрібен медпункт. Із лікарів у нашому підземному місті були тільки мої батьки. Я намагався їм допомагати, але в мене було багато уроків, і я не завжди встигав.

Моя мама продовжувала працювати. У неї не було кабінета та сучасного обладнання. Бувало, що мама серед ночі схоплювалась і йшла робити уколи стареньким або, щоб збити якомусь малюкові температуру. Або під час обіду все відкладає і

біжить в інший кінець станції з тонометром. А потім наш тонометр зламався. Матуся раніше замовила ще один, але його повинні були привезти тільки за два тижні. Вона дуже переживала, бо на станції було багато літніх людей, їх турбувало серце, підвищувався тиск. Мама обдзвонила своїх колег, і хтось погодився віддати свій апарат, але потрібно було йти аж на вулицю Ключківську.

Тата на той час не було, він пішов з волонтерами на іншу станцію, і мама побігла сама. Вона мене заспокоювала, що все буде добре, поглянула мені в очі, ніби пояснюючи: «Ти ж розумієш...», і пішла. Раптово почався обстріл. У метро зачинилися важкі залізні двері, і я зрозумів, що мама відрізана від нас. Не знав, що мені робити. Немає ні тата, ні мами. Ставало гучніше, звуки обстрілів наближалися. Я розумів, що тато був у тунелях, але ж моя мама була на вулиці. Відганяв від себе думки, тупцяв на одному місці. Тільки через дві години залізні двері відчинились, і мама зайшла разом з багатьма іншими жителями метро. У неї дуже боліла нога, бо вона її вивернула, коли тікала від обстрілів. Тепер допомоги потребувала мама.

Нову справу планували зробити завтра: облаштувати медпункт. Невеличке приміщення, де колись продавали жетони, дорослі модернізували. По-перше, принесли туди багато ліків та відсортували їх у групи, наприклад: таблетки для шлунку, пігулки від кашлю. По-друге, зручно обладнали приміщення, поставили стільці, лавки. Мама працювала багато і без відпочинку, приїжджали волонтери, привозили ліки. Частину ми роздавали, а частину залишали в медпункті.

Життя тривало в повсякденному режимі. У нас були зручні умови проживання (якщо це можна так назвати!), була вода, їжа та ліки, навіть нам провели безкоштовний інтернет. І тепер мені було дуже зручно: я міг відвідувати онлайн-уроки.

На станції було багато дітей, і для них вирішили зробити дитячу територію. Волонтери привезли іграшки, каремати та настільні ігри, і ми почали організовувати дитячий куточок.

Розсортували іграшки, поклали зручно каремати та сповістили про це дітей. Не можу забути щасливі оченята малюків: ніхто й подумати не міг, що під час війни таке можливо.

Діти гралися та веселились, і я, на той час одинадцятирічний хлопчик, був щасливий разом з усіма. У мене з'явилися друзі. Разом ми ненадовго виходили на вулицю. Було дуже боляче дивитись на зруйноване місто. Розбите скло біля зупинки, зруйнований магазин, розшматовані від вітру чи від вибухової хвилі рекламні щити. Саме ця картина війни застигла в моєму дитячому серці. Не розумів, чому відбуваються ці події? Чому почалася війна, а я живу у війні? І кожного дня не міг отримати відповіді на своє питання.

У метро були хвилини радощів, хвилини болючого відчаю та безпорадності. Батьки мене підтримували. Вони пояснили мені мої обов'язки, і я їх виконував. Був волонтером, приносив їжу, стежив за чайником, допомагав мамі, поєднував це з навчанням. Було дуже незручно писати на колінах, але я намагався не пропускати уроки. Потім волонтери привезли нам столи, це були найщасливіші хвилини для кожної дитини в метро.

Ми намагалися жити разом у злагоді, порозумінні, шукали підтримки, ділилися почуттями, думками, планами. Життя продовжувалося, і в нашій великій родині також були щасливі моменти.

Ніколи не забуду, як святкував свій день народження в метро. Мама й тато підготували для мене повітряні кульки, я не знаю, де вони дістала газ. Це був сюрприз. Моя хрещена їхала з іншого кінця міста на велосипеді, щоб привітати мене. І навіть мій друг Макар прийшов на мій день народження. Це свято запам'ятаю назавжди. Навіть весілля було в нашій великій родині. Молодята були дуже красиві в жовто-блакитних вишиванках, і всі бажали їм щастя. Було весело, а потім ми ласували смаколиками.

Три місяці ми перебували в укритті. Багато людей стали нашими друзями. Я вже почувався набагато краще, бо міг

спілкуватися зі своїми однолітками. Ми грали в настільні ігри, футбол, іноді ходили в Саржин Яр і грали там у теніс. Увечері дивилися фільми і ласували гарячими бутербродами. До нас часто приїжджали гуманітарні місії, і моя мама зітхала з полегшенням, бо могла замовляти необхідні ліки. До нас приїжджали кореспонденти з різних газет, фотографували наше життя та брали інтерв'ю.

Мій батько почав працювати, і я його вже бачив тільки ввечері. Вони відновлювали лікарню, у якій усі вікна були вибиті, багато постраждало лабораторного обладнання і техніки.

А в кінці травня ми почули приємні новини з фронту і мали велику надію, що незабаром усе закінчиться, почали вже декілька разів на тиждень ночувати вдома. Ніколи не думав, яке велике щастя спати у своєму ліжку в рідній домівці. Ми думали, що скоро все налагодиться, і війна закінчиться.

У кінці травня нас попросили покинути укриття, бо метро відновлювало свою роботу. Я й не думав, що за цей час ми так багато принесли речей з дому. Декілька разів ми переносили наші речі. Пакунки, коробки, книги...

Декілька ночей усе було гаразд, ми почали розпаковувати речі, займатися домашніми справами. А потім стався страшний обстріл. Досі чітко пам'ятаю цей день. Ми були вдома разом із мамою. Почалися вибухи, вони були все гучнішими. Ми лежали з мамою в коридорі, прислухалися. І тут стався найсильніший вибух. Почули крик жінки. Страшний і моторошний крик. Усі вікна з одного боку будинку були вибиті, і будівля сильно коливалась. А крик не стихав. Крик війни, смерті, найдорожчих втрат. Я заплакав.

Через декілька хвилин ми разом з іншою родиною спустились в звукозаписну студію, що була поряд з нашим будинком. Сиділи там декілька годин, бо обстріл продовжувався, вибухи не вщухали. Уже потім, через деякий час, ми дізналися, чому так кричала жінка. Це був крик матері, яка втратила чоловіка й немовля. Невимовна трагедія втрат продовжувалася.

Наступного ранку ми спакували наші речі й поїхали в село. Після того потрясіння ще довго не могли оговтатися.

Так почалося моє сільське життя з городом, тваринами, моїми дідусями і бабусею. Батьки працювали, і я бачив їх тільки у вихідні. Мене це дуже засмучувало, але я подорослішав і тепер розумію, що вони потрібні там, де їх чекають, де потрібна їхня допомога. А ще ми продовжуємо спілкуватися з багатьма «жителями метро». Страшні події війни згуртували нас, зробили мужніми і дорослих, і дітей.

Сподіваюся, що незабаром повернуся додому, зустріну друзів з лицю. Однак життя вже ніколи не буде таким, як раніше. Воно буде іншим, але я дуже сподіваюсь, що ми всі будемо разом. А той чемпіонат з тенісу в лицейському спортзалі обов'язково проведемо.

Родина

*Радіонова Марія, учениця 7 класу
Мереф'янського ліцею «ПЕРСПЕКТИВА»
Мереф'янської міської ради Харківської області.*

*Керівник: Радіонова Марина Володимирівна,
учителька української мови та літератури
Мереф'янського ліцею «ПЕРСПЕКТИВА»
Мереф'янської міської ради Харківської області.*

*«Смійся, лютий враже!
Та не дуже, бо все гине,
– Слава не поляже»
(«До Основ'яненка»)
Тарас Шевченко*

Холодний зимовий ранок. З'явилися перші авто, починають працювати комунальники, поспішають на роботу перші ранкові перехожі. І поряд із ними повертаються додому натруджені «працівники» – відвідувачі нічних клубів.

Серед таких був і Володька, 22-річний студент, який повертався додому 24 лютого 2022 року. Він, як і завжди, йшов додому близько п'ятої ранку, ну як ішов, «плив» собі потихеньку. Безтурботне життя хлопця ні до чого не зобов'язувало. Кожного тижня він міг так «працювати» до самісінького ранку. А що на нього чекало вдома? Мати, яка постійно повчала, як треба жити, купа «хвостів» за навчання та купа боргів родини.

Але цей ранок став для хлопця незвичним: йому здалося, що хтось занадто гучно святкує: якісь салюти, грім. Раптом побачив купу переляканих перехожих, здивували й черги біля заправок... Одним словом, юнак умить оговтався та побіг додому.

Там на нього вже чекала стурбована мати:

- Де ти ходиш, Вово, чи ти не чув? Війна почалася!
- Яка війна, мамо, ти що, у якому ти віці живеш?

Не встиг хлопець вимовити ці слова, як почув, що поряд із будинком пролунала серія вибухів. Далі поспіх: мати збирає валізи, він шукає документи, але ж навіщо? Він нікуди не хоче рушати, адже тут його дім. Проте матір залишається неблаганною: тільки тікати, тікати світ за очі... Володимир усе ж таки наполягає на своєму, і вони лишаються вдома.

Північна Салтівка. Багатоповерхівка. Вечір. Володимир уперше за стільки років познайомився із сусідами, але це й не дивно у насиченій буденності нашого життя... За якісь три дні вони стали однією родиною, однією «багатоповерховою» родиною. На чолі неї стояв дядько Остап, чий батько був колись у рядах воїнів УПА. Він, вісімдесятирічний дідусь, першим скомандував організувати укриття в підвалі, яким у житті ніхто не користувався. Старий знав усю підступність ворога, бо ще в дитинстві пам'ятав, якими оманливими можуть бути обіцянки

сусідньої держави допомогти здобути власну свободу, його батько за це поплатився власним життям.

Діда Остапа виховувала мати, яка була для нього прикладом нескореності та стійкості. Мати після смерті батька допомагала його товаришам, солдатам УПА, незважаючи на загрозу смерті. А наступні декілька ночей стерли межу між відрізками часу. Усе існування багатоповітря злилося в одне ціле: пошуки та розподіл їжі, вахта готування, вахта сну, адже чоловіки у підвалі спали по черзі, щоб спостерігати за тим, аби ворог раптом не проліз у місто... Хто б міг уявити!

Багатомільйонний Харків жив на одному диханні. Родина Володимира, який нікого, окрім матері, не мав, умиць розрослася до десятків людей. Чому він так вважав? Та тому, що з першого дня, коли з полиць магазинів позникали продукти, кожен мешканець позносив до підвалу всі запаси їжі, які тільки мав.

І на той момент не було різниці, багатий ти чи бідний, усі ділилися і сприймали із вдячністю будь-яку їжу: чи то запаси сиров'яленої ковбаси та червоної ікри, якими щедро поділилася родина заможного підприємця, чи то хліб із солоними огірками, що виніс дідусь-пенсіонер, який жив досить скромно.

Коли запаси їжі почали закінчуватися, а взяти було ніде, тоді молодь та чоловіки їли скромніше на користь дітей та людей похилого віку. Усе це дуже вразило Володимира, який до того болючого зимового ранку думав, що, окрім матері, нікому не потрібен. А ще більше це вразило діда Остапа, який давно жив один, проте голод і війну пам'ятав ще з дитинства. Він нібито провалився у минуле і чекав на прихід свого мужнього батька із товаришами, які його порятовують.

На жаль, у березні того ж року в «багатоповітря» родину, яка проживала по вулиці Наталії Ужвій, прилетів снаряд. Будинок було зруйновано, але люди, на щастя, залишилися живі, бо кожного дня під командуванням сміливого й безстрашного діда Остапа вони сиділи в підвалі. Звісно, їм було холодно та страшно,

але вони дуже переживали за свої родини і кожного дня жили тим, що незабаром усе закінчиться, ну ось завтра ще і все... І настало «все». Назад дороги немає, як немає і будинка... Довелося виїжджати.

Дід Остап запропонував Володимиру з мамою вирушити до Вінниці, там у нього жила онука з донькою. Але Володимир уже думав про інше: бажав піти до тероборони, адже всі його товариші (до речі, теж колишні «тусовщики») стояли поблизу Куп'янська та відбивали атаки з боку ненависної росії. Однак у мами було хворе серце, через що хлопець боявся відпустити її саму.

«Отже, Вінниця, що я знаю про це місто? Чи багато українських міст я відвідав за все своє життя? Та я ж у принципі не спілкуюся українською, а там лише українською треба... Але ж я українець (зараз як ніколи хочеться кричати про це)! Навчуся, де я дінуся, хлопцям в окопах важче, аніж мені», – із цими думками Володимир повіз маму до Вінниці.

«Чому не поїхав дядько Остап?» – поцікавитесь ви. – «Нічого мені там робити! – кричав він Володимиру. – Це ти матір вези, живи там, щоб вона через тебе не померла, бо матір – то святе. А моєї нема вже давно, я їй шану віддав. Тепер віддам шану й батькові: відстою тут своє місце, бо не можуть же поїхати всі!»

Не вернуться запорожці, воїни УПА, січові стрільці. Але є ми, і свого нікому вже точно не віддамо!» – ось така відповідь діда Остапа. Як хлопець не хотів кидати рідне місце, проте обов'язок перед матір'ю взяв своє. Вона одна не витримає. І рушили вони до Вінниці.

Чудове українське містечко тепло зустріло їхню родину. Здивував безкоштовний чай і бутерброди на вокзалі. Він намагався розпитати про потрібну вулицю українською мовою, але постійно робив помилки. Проте ніякого страху хлопець, на диво, не відчував. Люди навіть не звертали уваги на те, як він говорить. Тільки й питань: «Ви як доїхали? Хата ціла? Родичі живі? Є де ночувати у Вінниці? Їсти хочете?».

Від тієї доброти у хлопця защемило в грудях. Він раптом усвідомив, що його маленька родина із двох людей раптом розширилася до «багатоповерхової», а потім сягнула розмірів міста. Та що там міста, ціла країна живе одним подихом. Усюди тільки й чути: «Ти як?». Телефонують родичі, друзі, просто знайомі, сусіди питають одне одного про те, чим можна допомогти.

Ось нарешті вони дісталися нової домівки. Їм відчинили двері. На порозі стояла мила дівчина.

- Доброго дня, я Катруся, можна просто Катя.
- Володимир, можна Вова...

Раптом хлопець почервонів: він і увийти не міг, як зможе жити поряд із такою красунею.

Пройшов рівно місяць. Обидві матусі потоваришували, і Володимир уже не так переживав за неньку, яка до того ж пройшла обстеження у міській лікарні. А нашого юнака все не полишали думки про дід. Він увесь цей час тримав зв'язок із дідом Остапом, який приєднався до волонтерів. Дід жив разом із ними в гуртожитку, допомагав готувати їжу для ЗСУ, тероборони і просто для людей, які жили в метро і не мали змоги постійно їсти гаряче. Дід виявився неабияким кухарем, хоч і поважного віку.

Володимир ж не давало спокою те, що він далеко від фронту, від своїх товаришів, які тримали оборону Харкова. Змушена бездіяльність надала хлопцеві рішучості покинути маму в безпеці і поспішити на допомогу до Харкова. Звісно, пообіцяв мамі, що буде лише волонтером і не піде на фронт. Разом з ним поїхала й Катя.

Про те, чи є ця професія тилом, дізнаємося пізніше...

Холодний осінній ранок. Володимир і Катя везуть чергову партію продуктів під Ізюм. За кермом дід Остап. Так, саме він. Звичайно, Володя, повернувшись додому, одразу знайшов діда, який працював разом із харківськими волонтерами. Що тільки

не пережили ці «воїни» цивільного фронту. Їх машина неодноразово була під обстрілами, проте дід Остап ще той керманіч: виявляється, що він пів життя працював водієм автобуса. Саме його вправність та досвід не раз рятували життя. Але цей день уся їхня команда запам'ятає надовго.

Машина волонтерів саме проїжджала село під Ізюмом. Аж раптом до них підбігло мале дівча. Володимир із Катрею чомусь подумали, що це хлопець. Дівчинка була підстрижена дуже коротко і носила чоловічий одяг. Волонтери трохи здивувалися, але потім дитина розповіла їм, що це був такий засіб маскування, бо усіх дівчат так «заховали» від ока «рашистів», щоб ті не бачили нічого жіночого в них. «Який відчайдушний крок матерів!» – подумала Катря. Але дівчинка вже звикла до такого образу. Її не лякала реакція людей на зовнішність, її навіть не цікавила їжа. Лише одне запитання не давало дівчині спокою: «Вони пішли? Ізюм визволили, їх вигнали?».

Володя і Катя не могли нічого відповісти, але вони дали їй надію:

- Ми поки не звідусіль їх вигнали, та сюди вони більше не повернуться.

І Володимир свято повірив у те, що це правда. Нездоланна лють охоплювала його свідомість, він пишався солдатами ЗСУ, які міцно втримували кожний клаптик рідної землі.

«Сьогодні Ізюм, завтра Херсон, потім і до Донецька доберемося», – подумав хлопець. Проте його піднесений настрій раптово перервала черга вибухів. «Мерщій у машину!» – почувся голос діда. Володимир без вагань хапає дівчину, і вони сідають у машину. Далі були вибухи, рев мотора, голос Катрі, крик діда... Коли Володимир отямився, вони всі лежали на землі. Продукти, які везли солдатам, були розкидані по всьому полю.

- Катю! Діду!

Почулося знайоме кахикання діда Остапа. Живий. «Де ж Катя?» – подумав Володя. «Невже її нема?» – лунало в його голові.

«Ні, тільки не вона, будь ласка, я ж обіцяв її матері!» – подумки ридав він.

- Спокійно, козаче!

- Катю! Ти жива!

- Авжеж! Підіймайся! На нас чекають хлопці! Їм потрібна їжа!

- Але ж усе розкидано, машину пошкоджено!

І тут Володя пригадав, що із ними була чужа дитина. І одразу її побачив.

- Як тебе звати?

- Повне ім'я В'ячеслава, але мама кличе Славою, мені так більше подобається.

- Ну добре, але ж у машину влучили, як ми поїдемо?

- Хлопче, ти забув, що поряд із тобою автомеханік із тридцятирічним стажем, тут не все так погано, лише трохи зачепило! Давайте, любі! Треба поспішати!

І наші волонтери почали швиденько збиратися. Де й узялися ті сили! Страх зовсім зник, бо перед ними стояв серйозний обов'язок – не підвести своїх. До позиції вони дісталися досить швидко. Дід виявився майстром своєї справи, незважаючи на вік.

На місце зустрічі підійшли два бійці. Їх щоденний шлях за їжею непростий. Волонтери не можуть підвозити їжу занадто близько до позицій, адже там далі ворог, підступність якого не має меж.

Бійці розповідали, що рашисти після того, як розстріляли чергову машину волонтерів у полі, не давали хлопцям навіть просто підповзти та взяти звідти хоча б шматок хліба. Тільки-но вони намагалися – так ті одразу стріляли, ніби насміхалися із них. Продукти просто валялися на землі, їх розтягували звірі. Це дуже жахливе видовище, на жаль. Тому було вирішено, що їжу віддаватимуть далеко від позицій, і двоє чергових мали пішки долати довгу відстань, аби отримати гостинці.

Отже, нарешті! Шлях пройдено! Гостинці передано! Бійці пішли назад, і наші волонтери теж рушили додому. Машина їхала дуже швидко, адже небезпека нікуди не ділася. Дівчинка на ім'я Слава, яку вони підібрали, дуже просилася теж у волонтери, адже залишилася лише із бабусею, бо батьки, на жаль, померли під час обстрілів. Володі та Каті було дуже шкода її. Раптом вони почули якийсь гул:

- Мотоцикл? Звідки він у полі?

- Та це ж «мопед», це новітній дрон! Нас вистежили!

- Мерщій з машини, він стрілятиме!

Команда волонтерів швидко вистригнула – й одразу пролунав вибух. Вони ледь встигли відбігти від авто.

«Діду! Де дід?» – злякано кричав Володя. Але діда ніде не було.

Він побіг до палаючого автомобіля й побачив, що дід Остап лежить поранений:

- Ми тебе витягнемо! Не ворухись тільки!

- Володю, пам'ятаєш, як я розповідав тобі про свого батька? Я старий уже, щоб воювати, як він, але досить-таки згодився, щоб робити хоч щось, розумієш?

- Діду, що ти говориш, припини, тобі треба зараз мовчати, нас знайдуть, обов'язково, Катря вже кинула до штабу геолокацію, ми пересидимо у лісі, почекаємо!

- Ви молодці, справжня велика родина! Так і треба, одне за одного! А мені, синку, вже настав час! Своє відвоював. Захистив батькову честь і славу, хоча й без зброї. Ми воїни добра, бо навіть не маючи зброї, перемагаємо лихі наміри ворога, розумієш? Кожен може так, на своєму місці. Хтось їжу везе, хтось дав кошти, хтось віддав одяг тим, які залишилися зовсім без нічого, хтось приймає постраждалих. Цим недолюдам ніколи не перемогти народ, який навіть у бідності знайде, як допомогти одне одному. Нехай сміються, радіють: розбили ще одну машину волонтерів, от досягнення! А ми ж усе одно свою справу виконали: хлопці

мають їжу, а значить і силу, і надію! Їм допомагають, за них переживають, і їм є що відстоювати! І ми вистоїмо!

- Діду! Ти тільки не засинай, добре! Звісно вистоїмо! За нами ідуть, нас не покинуть! Але дід Остап лише посміхнувся і вимовив свої останні слова:

- Смійся, лютий враже! Та не дуже, бо все гине, – Слава не поляже!

Минув рік. Уже цілий рік триває війна. Вова, Катя і Слава були на кладовищі біля могили діда Остапа. Поряд похований його батько – сотник Української повстанської армії.

- Думаєш, їх душі там зустрілися?

- Переконалий, що так, адже дід продовжив справу батька з честю.

Згодна: за цей короткий період роботи волонтером він багато встиг. Люди постійно згадують його, розпитують, де подівся.

Між іншим, Катря із Володимиром за цей час встигли одружитися й навіть взяти під опіку Славу, бо її бабуся, на жаль, теж пішла в інший світ. Подружжя продовжувало працювати волонтерами й об'їхали багато міст. На них усюди чекали, їх любили. Вони й зараз працюють, не полишаючи надії на краще. Навіть започаткували благодійний фонд «Родина».

Зараз, під час війни, українці як ніколи виявили свою стійкість і єднання. Де б вони не були, який би соціальний статус не мали, але допомагали одне одному майже всі. Навіть люди, які виїхали за кордон, постійно надсилали кошти на ЗСУ та просто для підтримки постраждалих від війни. Люди зрозуміли нарешті, що ми є однією великою родиною, яка нікого не пустить у свій дім. І навіть далеко від рідного дому ми можемо захистити його.

Увесь народ України об'єднався заради спільної мети, як і закликав колись давно наш великий Кобзар, і обов'язково її досягне!

Героям слава!

Номінація «Історія і державотворення»

Щоденник «Еріка Крістенсена»

*Миرونюк Аріна Сергіївна,
Павлуненко Єлизавета Дмитрівна, учениці 9 класу
комунального закладу «Харківський ліцей №3
Харківської міської ради»*

*Керівник: Кронгауз Владислав Олександрович,
учитель історії комунального закладу
«Харківський ліцей №3 Харківської міської ради», спеціаліст I
кваліфікаційної категорії, аспірант кафедри історії України
Черкаського національного університету
ім. Богдана Хмельницького*

*«Смійся, лютий враже!
Та не дуже, бо все гине,
- Слава не поляже»
(«До Основ'яненка»)*

Вступ

Актуальність теми. Війна внесла істотні корективи в нашу буденність. Це спричинило переосмислення власного світогляду та переоцінку цінностей. На реальних прикладах, а не з художніх творів чи історичних праць нам випала нагода спостерігати героїзм та самовідданість українських захисників і захисниць. Кожен із них до 24 лютого мав родину, професію, захоплення, життєві цілі та плани, проте з перших днів повномасштабного вторгнення пішов на захист своєї Батьківщини. Наразі наші

захисники та захисниці потребують не лише матеріальної допомоги, а й моральної підтримки та людської віри. Дослідження базується на реальній історії військовослужбовця, який дислокувався на Куп'янському, Бахмутському напрямках, брав участь у формуванні загонів територіальної оборони м. Харкова. В основі роботи матеріали усноісторичних досліджень, інтерв'ювання, порівняння історичних фактів.

Ця робота є присвятою захисникам і захисницям України, які боронять Україну від російських загарбників. Відвідуючи онлайн-заходи, зустрічі із військовими, бойовими медиками, захисниками, волонтерами, нашу увагу привернула історія хлопця, який від перших днів війни закрав квартиру на ключ і пішов до пункту збору, усвідомлюючи, що назад може вже не повернутися. Це історія про двічі пораненого захисника, якого ми назвали із метою збереження конфіденційності «Еріком Крістенсенем», адже саме так від був підписаний на зустрічі 6 грудня 2023 року, у день Збройних Сил України. Це вкотре стимулювало нас, дев'ятикласниць, істотно переосмислити сенс життя та усіма силами наближати омріяну Перемогу. Ми разом із батьками збираємо речі для підрозділів, які захищають рідну Харківщину, плетемо сітки, а також допомагаємо творчістю. Картини Єлизавети Павлуненко дуже цінують побратими Еріка Крістенсена і нам надзвичайно приємно, що вони стали своєрідними оберегами (ДОДАТКИ К,Л,М,Н,О).

Мета роботи полягає в дослідженні впливу Євромайдану та російсько-української війни на світогляд українського народу крізь призму біографічних нарисів героїв-захисників України на прикладі історії бійця «Еріка Крістенсена».

Відповідно до поставленої мети доцільно визначити низку дослідницьких завдань:

- організувати та провести усноісторичне дослідження з учасником війни, захисником України «Еріком Крістенсенем»;
- дослідити громадянську позицію та життєвий шлях «Еріка

Крістенсена» (від дитинства до захисника кордонів України);

- на підставі аналізу різних джерел інформації дослідити та упорядкувати події Євромайдану та російсько-української війни крізь біографічні спогади бійця «Еріка Крістенсена»;

- визначити та окреслити ключові зміни у світогляді українського народу, спричинені подіями Євромайдану та російсько-української війни.

Об'єктом дослідження є аналіз ключових подій у біографії «Еріка Крістенсена».

Предметом дослідження є військовий фактор як становлення образу героя-захисника, громадянина України з високим рівнем патріотизму та прагнень до розбудови власної Батьківщини.

У процесі роботи над науковим дослідженням автором були використані наступні методи: загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація), а також історичні (періодизація, історико-системний, метод усної історії).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Розділ 1. Дитинство та юність «Еріка Крістенсена»

Із героєм нашого дослідження ми вперше побачилися 6 грудня 2023 р., коли наш учитель історії запропонував відвідати виховний захід, організований факультетом історії і права ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Перед нами постав молодий, енергійний двадцятисемирічний чоловік, який боронить кордони України, забезпечуючи безпеку та спокій цивільного населення. Упродовж двох із половиною годин тривала зустріч, на якій були присутні як студенти, так і школярі. Багато хто цікавився умовами побуту військових в окопах, забезпеченням усім необхідним спорядженням, оберегами та дитячими малюнками. Саме тоді, під час зустрічі в google-meet, ми вирішили написати цю роботу про відважного військового, який у свої 27 років пережив два

поранення та наразі знаходиться на реабілітації. Оскільки наш герой був підписаний ім'ям «Ерік Крістенсен» та бажаючи зберегти конфіденційність військової інформації, ми так і назвали роботу: «Щоденник «Еріка Крістенсена». Справжній же Ерік Крістенсен – відомий художник, митець, що набув слави завдяки своїм «винним роботам». Слід сказати, що й наш герой має багато творчих здібностей: з дитинства брав участь у творчій самодіяльності, співав у церковному хорі, був учасником театральних постановок за студентських років [1], (ДОДАТОК А).

Друга наша зустріч із героєм дослідження відбулася вже очно, в одному із затишних кафе в центрі м. Харкова. Беручи із собою ноутбук, блокноти, записники, ми навіть не очікували, що час так швидко спливе. Захопившись розмовами про життя «Еріка Крістенсена», спираючись на матеріали інтерв'ювання та використовуючи усноісторичний метод, було створене дане дослідження, представлене на конкурс учнівської творчості «Об'єднаймося ж, брати мої» в номінації «Історія України та державотворення».

Наш герой провів дитинство в Зміївському районі, де навчався в школі. Цікаво, що «Ерік Крістенсен» пішов до школи у віці 5,5 років. Інтерес до навчання хлопцю прищеплювали сестра, яка стала прикладом для навчання, і бабуся, яка активно готувала його до школи, вчила читати, писати й рахувати. Аби зарахувати до школи такого здібного юного хлопчика, родині довелося обійти чимало комісій, обстежень. І ось 1 вересня 2001 р. наш першокласник стояв із букетом квітів на шкільній лінійці [1,2].

У родині «Крістенсена» з повагою ставилися до військової справи. Під час розмови в кафе багато інформації від самого захисника було про прадіда, ветерана Сталінградської битви, троюрідного дядька, генерала-майора, ветерана війни в Афганістані [2].

Дитинство хлопця пройшло в мріях про військову справу, тому він наполегливо крокував до своєї цілі, незважаючи на

відмовки рідних, учителів, друзів. Із військом змалечку ототожнював свій вибір майбутньої професії [2].

З 5 класу хлопець виявив неабиякий інтерес до історії. Сам він висловлює таку думку: «Історія та армія йдуть нога в ногу, і саме через це зброя, техніка, козаки, військо, історичні фільми (наприклад, «Троя») припали мені до душі... Ось я беру склянку кави і йду, розглядаю будівлі Харкова. Зараз, поки на реабілітації, інтенсивно поповнюю власні знання з історії Першої світової війни та Української революції. До цього багато цікавився історією Хрестових походів...» [2].

Із великою повагою «Ерік Крістенсен» згадує про шкільних учителів історії: «Першим учителем у мене був Микола Семенович, випускник харківського педагогічного університету 1991 р. Він дуже цікаво розповідав. Другою вчителькою історії була Олена Володимирівна, на жаль, уже покійна. Вона була вчителем, який привчав нас до самостійності, надаючи завдання для самостійної роботи. Третьою вчителькою, що найбільше запам'яталася, була Наталя Василівна. Вона дуже зраділа, коли дізналася, що я вступатиму на історичний факультет» [2].

Попри те, що «Крістенсен» віддає перевагу тиші, спокою, має уподобання дивитися фільми і є відвертим домосідом, із однокласниками та однокурсниками мав достатньо дружні відносини. Це була невеличка сільська школа, де всі одне про одного знали чимало. І тоді як на перервах однокласники виходили грати в футбол на шкільне подвір'я, «Крістенсен» сідав за партою в класі і читав книжки. Його захоплювали «Легенди і міфи Давньої Греції», пригодницькі розповіді про Робінзона Крузо. Уже тоді хлопець звертав увагу на деталі. Навіть зараз, під час зустрічі, зазначає на пам'ять, що Робінзон Крузо народився 1632 р., окреслює корабельне начиння, харчі, військове озброєння з однойменного роману Данієля Дефо. Але з часом переважно захоплювався книжками на військову тематику [2].

Жагу до танців «Крістенсен» перейняв від старшої сестри. Вона ходила на бальні танці і прищепила любов до цієї справи

молодшому братові. Потім хлопець відвідував гурток вокального співу. Батьки не бачили у своєму синові майбутнього професійного військового. Сам «Крістенсен» під час розмови за столиком кафе каже: «Вони готували мене до життя офісного працівника. Якби мати знала, що я буду стояти з автоматом у руках, то не повірила б ніколи». Абсолютною протилежністю є молодший брат «Крістенсена» – наразі студент, меломан, спортсмен, староста академічної групи, активно вивчає іноземні мови. Схожість у братів хіба що візуальна [2].

Із деякими однокласниками «Крістенсен» підтримує зв'язок досі, інші ж лише з часом дізналися про те, що він служить у ЗСУ. Тепло відгукується військовий про своє перше шкільне кохання: «...Можливо, це було щось і не дуже серйозне. Вона була невеликого зросту, з пишним волоссям. Востаннє ми бачилися 8 років тому. Якби зараз зустрілися, думаю, що привіталися б...Вона знає, що я воюю. Писала мені, коли дізналася, що в мене поранення, запитувала, чи не потрібна допомога. Однокласники теж допомагають, інколи з ними бачимося...Я інколи замислююся: чи існує поняття «правдивий друг на все життя»? Приятелі в мене є, побратими. Але я за психологією інтроверт: люблю тишу, спокій, самотність. Можливо, це частково пов'язано з моїм світосприйняттям» [2].

У 9 класі «Ерік Крістенсен» серйозно вирішив стати військовим. За два роки після закінчення школи у 2012 році армія була в дуже складному становищі, і батьки, друзі, приятелі все ж переконали не вступати до військового училища, а заохотили вступати до педагогічного університету на історичний факультет, де є військова кафедра. Хоча сам хлопець відмовився від військової кафедри. Він каже: «Я тепер і навіть тоді прекрасно розумів, чому відмовився. Дуже сподіваюсь, що після війни таке поняття, як військова кафедра, зникне. Непідготовлені потрапляють на фронт і навіть обіймають керівні посади. Це дуже серйозна проблема. Сподіваюсь, що все ж ми перейдемо до

контрактної армії, у якій служитимуть мотивовані, віддані своїй справі люди» [2].

Після складання ЗНО «Крістенсен» подавав документи до харківських вишів: Каразінського та Сковородинівського університетів. За результатами вступної кампанії був зарахований на навчання до педагогічного університету ім. Сковороди, хоча сам вчителем не бачив: «Я не хотів бути вчителем. Подавав документи до обох університетів. Якби займався питанням підготовки, то без проблем би пройшов на бюджетну форму до Каразінського університету. Але в реальності не вистачило балів. Намагаюся учитися із задоволенням. Інколи вчу те, що не подобається. Але «ботаніком» себе не вважаю. «Ботанік» в нашій родині – це старша сестра. Молодший брат теж відмінник, має підвищену стипендію. А мені було завжди достатньо того, що я отримую насолоду від того, що цікаво, що подобається» [2].

Отже, дитячі та юнацькі роки «Крістенсена» стали визначальним етапом для вибору шляху до складного та дорослого життя. Жага до військової справи передалася у спадок від прадіда. Однак, чи міг би уявити прадід, ветеран Другої світової війни, що онук із зброєю в руках боронитиме країну від тих, кого колись вважали «братами».

Розділ 2. Студентські роки та строкова служба «Еріка Крістенсена»

2.1. Спогади про навчання на історичному факультеті ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

Студентські роки – час становлення самостійної дорослої людини. Починаються вони із символічної посвяти в першокурсники. З теплом «Крістенсен» згадує своє знайомство із деканом історичного факультету Світланою Вікторівною Бережною (нині проректором ХНПУ ім. Г.С. Сковороди). Саме

під керівництвом адміністрації історичного факультету відбулася підготовка до посвяти в студенти. Заступник декана з виховної роботи, доц. Інна Володимирівна Чернікова, була організатором цього заходу, навчала рухам для проведення міського флешмобу, упевнено говорила: «Студенти вивчають рухи і починають рухатися в такт. Це такий собі загальностудентський флешмоб.» А ввечері, після офіційних урочистостей, ми зустрілися на майдані Свободи, усі першокурсники. А потім вже почалися гуляння [2].

Цікавими виявилися спогади «Крістенсена» і про першу сесію: «Сесію склав я без проблем, за винятком кафедри географії. Різні фактори були цьому причиною. Натомість, це варто розцінювати як досвід... Шпаргалок я ніколи не писав. Та й не було в цьому потреби. Ми навчалися вже тоді, коли розпочиналася ера мобільних технологій і був мобільний телефон, Інтернет і Google в поміч, якщо це потрібно. Але потреби ним користуватися особливо не було. Викладачі переважно ставилися до нас лояльно, демократично. Були чуйними та турботливими» [2].

Університетські роки дали багато практики. Оскільки «Крістенсен» навчався за подвійною спеціальністю, то по закінченню університету отримав диплом «історика-географа». Перша практика мала бути географічна, але вийшло так, що нею стала саме археологічна: «Два дні була археологічна практика у Валківському районі. Жіночка копала глину і виявила фрагменти посуду. Зателефонувала до університету, і наш археолог Колода Володимир Васильович виявив, що це гончарний горн Хозарського каганату. 7 травня 2013 року ми поїхали на практику на археологію. Була невеличка ділянка, де викопали горн, провели дослідження. Навіть збереглася газета, де розповідається про історію студентів-першокурсників, які проходили міні-практику у Валківському районі... Офіційна практика була вже в червні – географічна. Ми їздили до м. Масандра, що в Криму.

Жили в будиночках, ходили в ліс, збирали гербарій, обстежували ґрунт» [2].

Досить емоційними є спогади «Крістенсена» щодо учительської практики в школі: «Активну практику я проходив у 141 лиціє, що на Салтівці. Тій Салтівці, яка зараз розбита, найбільш постраждалий район міста. Гнутова Олена Олександрівна, учителька історії, допомогла мені тоді дуже й навіть написала за мене звіт. Взагалі був страх іти до класу, бо я згадував свої шкільні роки, якими були ми. Мене закріпили за сьомим класом. Коли в магістратурі проходив практику в старших класах, це були дорослі люди, з ними легко домовитися, вони слухають, відповідають, бо розуміють чого хочуть. Подумки вони вже в студентстві. А малі переважно кричать, бігають, не слухаються... Я згадую, що в наші роки вчителя боялися, поважали... А якщо до директора викликали чи батьків учитель до школи запрошував, це було щось дуже серйозне. Зараз же, як я бачу, – навпаки. Уявіть собі: сучасні діти й практикант, якому 20 років, а на вигляд взагалі 17. Бачать, що прийшов до них молодий студент, нещодавно сам школяр... і реальних важелів впливу я не мав: ані оцінки не міг виставити, ані зауваження записати до щоденника. І дітки починають тебе випробовувати на стійкість. Важко було до того моменту, поки в класі не здіймався такий галас, що Олена Олександрівна Тітова вимушена була заходити... відкривалися двері, діти її бачили - і наставляла абсолютна тиша. Я навіть просив, щоб Олена Олександрівна залишалася на моїх уроках, бо так було зручніше. «Прикомандированим» до мене в класі був хлопець-туркмен. Він старший за мене, йому під тридцять. Спочатку я гадав, що він зможе вплинути на аудиторію, але ні, не получилось в нього. Ще й не володів українською, лише ламаною російською. Знань з педагогіки, відверто кажучи, було недостатньо. Практика перекреслила бажання працювати в школі». У 2019 р. «Крістенсен» все ж наважився повторно випробовувати сили в

школі, навіть ходив на співбесіду. Але не склалося. Та й перспектив особливих для себе в закладах освіти не побачив [2].

Закінчивши магістратуру ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, «Ерік Крістенсен» вирішує йти на строкову службу до Нацгвардії у військову частину третьої бригади оперативного призначення «Спартан» (2019-2021 рр.). Оскільки мав вищу освіту, термін служби скорочувався до одного року. «Крістенсен», під час нашої розмови в кафе, висловлює своє бачення строкової служби. Наголошує, що сподівається на суттєві зміни, наближені до стандартів НАТО: «Усі прекрасно розуміють, що строкова служба... вона умовна. Їй приділяється найменша увага. У нас були досить грамотні офіцери, проте знову ж, їх обмежували в певних рамках, унеможлиблюючи на практиці передавати бойовий досвід солдатам... Коли я служив, то часто собі уявляв, як повертаюся додому в красивій військовій формі, як мене зустрічають, обіймають, пишаться. Мені здавалося, що життя зараз почнеться...». Проте, на жаль, вийшло все дещо інакше: «Крістенсен» звільнився зі служби 14 травня 2020 року. Це був час посиленого локдауну, багато закладів не працювало. Банально неможливо було відшукати роботу: «Перший місяць я не працював, був вдома, харчувався тим, що видали в армії (їдеться про т.зв. «підйомні гроші»). Через місяць побратим часів майдану добудував у с. Пісочин автомийку та запропонував мені посаду адміністратора. Там я пропрацював до 25 грудня 2020 р. Перед Новим роком звільнився. Витрачав певний час гроші з тих, які заробив важкою працею. А потім, після Нового року, знову виникла проблема із пошуком роботи. Вдалося працевлаштуватися в один із супермаркетів м. Харкова. І хоча це була абсолютно робота не за дипломом і не за військовим покликанням, в умовах локдауну мав стабільну зарплату, на їжу та житло вистачало» [2].

Як бачимо, цей період життя для «Крістенсена» став етапом дорослішання. Хлопець навіть не здогадувався про те, що на нього

очікує: він стоятиме на захисті держави, отримає два поранення, у перші дні повномасштабного вторгнення закриє на ключ свою квартиру і потрапить до неї через довгий час. Але перед цим дізнаємося про те, як сімнадцятирічний хлопець брав участь у подіях Євромайдану, котрий розпочався 21 листопада 2013 року.

2.2. «Ерік Крістенсен» - учасник подій Євромайдану

Події Євромайдану застали «Крістенсена» в часи студентства. Друг із націоналістичної організації «Ярило», також випускник історичного факультету, захисник України, написав повідомлення про події в Києві. 23 листопада 2013 р. «Крістенсен» повертався із побратимом із урочистостей, присвячених Дню пам'яті жертв Голодомору. Попри те, що в 2013 р. не існувало такої кількості засобів масової інформації, майже всі розуміли, що назріває майдан. «Крістенсен» отримав листівку, що в парку Шевченка, біля пам'ятника, відбудеться мітинг на знак підтримки асоціації з ЄС. Коли хлопець прийшов до монумента Кобзаря, то зустрів і деяких своїх викладачів, які й зараз залишаються яскравими прихильниками боротьби України за свободу, євроінтеграцію, патріотизм та відданість Батьківщині. Сам герой згадує під час нашого інтерв'ю: «Я був сімнадцятирічним юнаком. Від початку й до закінчення дня відбувалися перманентні сутички. До червня 2014 р. ще продовжувалися акції. Я пам'ятаю, як майдан Свободи був поділений навпіл: з одного боку ті, хто за майдан, а з іншого – хто проти. Людей ставало все більше й більше. Ми тоді роздавали листівки, стікери, співали гімн, стояли в якості самооборони навколо пам'ятника Шевченку, адже багато було неадекватів... «Ленінопад» я застав особисто. Навіть знайшов згодом свою фотографію в новинах, які розмістив сайт «Росія.24». Цікаво, що навіть серед тих, хто був прихильним повалення Леніна, були й такі, які казали, що це дикунство і звірство, що демонтаж потрібно

робити правильно й створювати музей пам'яті ССРСР тощо...» [2;3;4], (ДОДАТОК Б, В, Г, Е, Ж, І)

«Крістенсен» пам'ятає час, коли відбувалися сутички біля приміщення Харківської облдержадміністрації: «27 числа майже все було вже закінчене. Багато молоді з георгіївськими стрічками... кричить про те, що хоче створити т.зв. «Харківську Народну Республіку»... Ми сконтактували із тими, хто міг визволитися з приміщення ОДА..., хлопці наші, які боролися за український Харків, були з розбитими головами, з синцями... Міліція жодним чином на це не реагувала, що підтверджує характерність їх політичних поглядів... Такі сутички були й у метро, коли лікарка побила викладача математики, звинувачуючи його в «бандерівстві»... Сутички відбувалися до квітня, аж допоки Арсен Аваков не надіслав спецпідрозділ «Ягуар» на порятунок Харкова. У мене така думка виникала: багато підрозділів спецпризначення в МВС, і всі вони фінансувалися з МВС. Коли прийшов їх час зачищати Крим від «зелених чоловічків», цього не сталося. Спочатку захопили будівлю Кримського парламенту, то треба було б, мабуть, пригнати з найближчої військової частини пару танків і попередити, що вони, незаконно озброєні люди, згідно з українським законодавством повинні скласти зброю, а в разі відмови відкривати вогонь. Я гадаю, що підрозділ «Альфа» цілком міг би звільнити Крим. Але ви ж бачите, що цього не сталося» [2].

«Крістенсен» двічі їздив до Києва на підтримку учасників Євромайдану: «Поїхав у Київ. Серце Євромайдану було там. Навіть і не думав, щоб не їхати. Але після того, як 16 січня 2014 р. ухвалили т.зв. «Диктаторські закони», потрапити туди й перебувати там ставало все складніше. Їхав звичайним плацкартом. Сів собі тихенько й думками вже там, з учасниками... в наметовому містечку. Перший раз я їздив на п'ять днів, а другий – на три. Сім'я моя була прихильна до ідей майдану. Але їздив я сам. Першу ніч ночував у приміщенні Київради. А

потім уже перейшов до намету харківського. Тоді ще казав про себе: «Я найзавидніший жених, бо в мене намет одразу в центрі посеред Києва» (жарт)» [2;4], (ДОДАТОК В, Г)

Час майдану викарбувався в пам'яті «Еріка Крістенсена» назавжди. Очевидно, що саме тоді закладалися уявлення про те, чи доречна демократія в суспільстві, яке само не розуміє повною мірою переваги такої форми державного устрою. Мине менше десяти років між подіями Євромайдану, коли сімнадцятирічний студент-історик їздив на підтримку України до Києва, стояв у харківській теробороні майдану, і часом, коли зі зброєю в руках, тепер уже 27-річний, він пішов на захист Батьківщини.

А як щодо трансформації світогляду у підростаючого покоління? Це питання може здаватися досить алегоричним. Українському народові випала доля пережити цей складний час – виборювання власної свободи. Досить символічно, що саме на уроках історії ми вивчаємо синхронно події «довгого» ХІХ століття. Для України – це період національного відродження, часу, коли прогресивна інтелігенція заклала цеглинки майбутньої незалежної держави.

Звісно, що повітряні тривоги, відносна наближеність до зони бойових дій, нічні та вранішні прильоти в середмістя Харкова змінюють нашу буденність. Натомість, ми живемо і завдячуємо цьому нашим героям – тим, хто оберігає нас. Війна змусила нас швидко подорослішати. Але почалася вона аж ніяк не 24 лютого. Думка, яка ще довго не виходила з голови, після зустрічі із Крістенсеном, була дуже глибока: «Йому було на 3 роки більше, ніж нам зараз. І тоді, виступаючи на підтримку Євромайдану, Ерік Крістенсен став уособленням щирого, відданого патріота держави, у якій має прагнення жити, створювати родину, розвиватися...».

Розділ 3. «Ерік Крістенсен» – Захисник України

Початок повномасштабної війни харків'яни запам'ятають назавжди. Зранку розпочалися вибухи, обстріли, людей охоплювала паніка, бо ще за декілька днів до цього влада запевняла про інше: все під контролем, нічого не станеться.

23 лютого «Крістенсен» востаннє пішов на роботу до місцевого супермаркету. Того ж дня зателефонували працівники ТЦК СП, сповістили про те, що Президентом виданий наказ, за яким призовні резервісти повинні прибути до центрів комплектації для звірки документів. Сам «Крістенсен» зазначає: «Резервіст – це не досконале поняття. Чітко визначити, хто може вважатися резервістом, у правовому полі важко. Наприклад, після звільнення з військової служби Нацгвардії багато кому пропонували укласти контракт, за яким раз на рік потрібно проходити військові збори. Такі люди отримують військове фінансове забезпечення, але без необхідності їх перебування на війні можуть продовжувати жити цивільним життям. До того ж контракт резервіста не забороняє виїзд за кордон. Якщо підписуєш контракт, то на місяць раніше звільняєшся зі строкової служби». «Крістенсен» такого контракту не укладав, але серед його знайомих таких людей було чимало. І коли їх викликали до ТЦК СП, виявилось, що частина з них була за кордоном. Згідно з законодавством «Крістенсена» повинні були призвати в другу хвилю мобілізації, але він отримав сповіщення ще за день до початку повномасштабної війни. Сказали, що запрошують на звірку даних, на війну ніхто не відправлятиме. Але вийшло інакше: «Служити в нашій армії до війни було складно. Це бюрократія. Нехай у першу чергу служать тоді ті, хто укладав контракт. Але в момент, коли на порозі війна, а контрактники виїхали, зрозуміло, що ми мусимо стояти на захисті держави. Якщо, наприклад, дають повістку на службу у війську в часи війни, – я це розумію. Але суто бути на балансі військової частини

в мирний час не хочу. Для чого? Це імітація серйозних вчинків. Ми мусимо визнати, що Україна зустріла ворога в неготовому стані» [2; 5].

25 лютого 2023 р. «Крістенсен» зустрів на вулиці людину, яка вибігла з гранатометом у руці в цивільному одязі з будинку ТЦК СП на Москалівці: «Сталося так, що людей набирали практично всіх. На моїй пам'яті не взяли лише одного, який був нетверезим, напідпитку. Зброю видавали з машин взамін на військово-облікові документи. Літаки в повітрі, все бомблять... Стало зрозуміло, що командування почало робити помилки. Замість того щоб розпихувати людей по периметру міста, не вдалося запобігти проникненню ворожих ДРГ. Але й цивільні ж різні: серед місцевих було багато таких, хто знав місце дислокації ТрО, навіть розміщувалися дані в мережі Інтернет. І от уявіть: літаки-розвідувальники літають, бачать двір, будівлю, військові ходять, техніка стоїть. Так, 2 березня налетіли літаки і скинули авіабомбу ХА 500 на будівлю ТрО на Москалівці по вулиці Селянській, 74. Потім почали вже нам виділяти зону відповідальності, створювати оборонні споруди. Уже до кінця березня тривала серйозна боротьба за Харків, і росіян відбили» [2;5].

«Ерік Крістенсен» на початку дислокувався на окремих ділянках ТрО. Після боїв за Харків був передислокований разом із частиною до Харківської області. Переважно для участі в оборонних діях. «Крістенсен» згадує, що 5 місяців їх підрозділ розміщувався в Печенігах. Потім на початку вересня розпочався контрнаступ зі звільнення Харківщини. Військовий відзначає високий потенціал в цих діях 92-ї бригади зазначаючи: «Та вони летіли так швидко, що ми лише навздогін за ними встигали». Тоді вдалося вийти на адміністративний кордон з Росією у Вовчанському районі. Місяць пробули там, під Вовчанськом. Потім перемістилися на Куп'янський та Ізюмський напрямки [2], (ДОДАТОК І).

Мав нагоду наш герой побувати і в Бахмуті. Про це теж він розповідав під час нашої зустрічі в середмісті Харкова: «Перша операція до Куп'янська була неважкою. Переважно ми займалися чимось другорядним. Друга ротація по Куп'янську стала складнішою. Це був дуже гарячий напрямок. Найгарячіші події розвивалися тоді в напрямку Бахмут–Соледар. Зараз найскладніше в напрямку Авдіївки, Куп'янська.

Коли ми потрапили до Бахмуту, побачили суцільні руїни. Жодного будинку, кіоску вцілілого немає. Гатили постійно. Артилерійські дуелі просто без перерви. Людей цивільних у Бахмуті практично не було, майже всі військові. Але пригадую момент, як стоїмо біля завалів, і з напівпідвального приміщення відкривається забите вікно й чути голос: «Сигаретки не будет?».

Ми зробили висновок, що то ті, хто чекають на визволення «не нами». Після Бахмута в мене було поранення. Ми були в квартирі на 1 поверсі, де облаштовували пост спостереження. Допоки вирішували, як краще його організувати, вибухнув снаряд. Осколок потрапив мені в руку. Тоді всі терміново перемістилися до підвалу. Мені надали першу медичну допомогу та відправили до лікарні спочатку в м. Дружківка, а потім до Павлограда. Там витягли вже осколок, зашили руку. За тиждень зняли шви і я повернувся в стрій. Саме в цей час підрозділ був виведений у тил. Нас протримали 10 днів і знову повернули на Куп'янський напрямок, який наразі є основним» [2;6;7], (ДОДАТОК І, К).

Коли ми почали говорити про необхідність ротації військових, «Крістенсен» відповів: «Звичайно, це проблема дуже серйозна. Але важко щось із цим вирішувати. Цивільні мають вплинути на ситуацію. Вони повинні захищати права військових, дружин військових, які вимагають мобілізації. Але мобілізація повинна відбуватися правильним шляхом. На жаль, так не завжди буває».

Ми провели майже три з половиною години, спілкуючись із захисником нашої Батьківщини. Цей час промайнув надзвичайно швидко. Здавалось, що можна розпитувати ще багато про що. Епізодично в пам'яті закарбувалися розповіді про те, як військові стають винахідниками: облаштовують опорні пункти, шукають способи боротьби із гризунами, які вже навіть не відокремлюються в уявленні. Працюючи над оформленням чинної роботи, ми пригадуємо розповіді Крістенсена про те, як виносили цивільних з-під завалів у розбомбленому Бахмуті, Куп'янську, як допомагали вагітним, німеччаним, старим, маломобільним...

Все це наш герой розповідає, змінюючи вирази обличчя, інтонацію, інколи з його ясних очей мимохідь стікає скупа сльоза... особливо тоді, коли із теплотою розповідає про своїх побратимів, серед яких, на жаль, декого немає в живих.

Відчувалося, що для самого «Еріка Крістенсена» зустріч із нами, дев'ятикласницями, була довгоочікуваною. Він із захопленням нам розповідав і про своє життя, і про захоплення, розчулював своєю прихованою сентиментальністю і захоплював героїзмом. Такі зустрічі вкрай важливі і для нас, здобувачів освіти, і для військових.

І мова не йде про формальний патріотизм, коли вмикається презентація на екрані і розповідається про якусь подію чи явище. Цей природний магнетизм, відчуття того, що ти не сам і про тебе не забули, є заради кого стояти на захисті... тобою пишаються. Ця війна дала нам чітке визначення терміну «герой».

Разом із адміністрацією нашого ліцею, вчителем історії Владиславом Олександровичем ми вирішили започаткувати традицію зустрічей із військовослужбовцями та дарувати їм від щирого серця свої творчі подарунки. На знак поваги до героїв, співавторка представленої роботи Єлизавета Павлуненко передала до підрозділу, де воює «Ерік Крістенсен» свої творчі роботи.

Це колекція, яку сама авторка назвала: «Герої у нашому серці». Вона складається із 5 робіт: «Борітеся – поборете», «От де люде, наша слава», «Крила», «Наші серця ніколи не зупиняться», «Хіба не любов». Ідея їх створення закрадалася від початку повномасштабного вторгнення, але судилося реалізувати свій задум юній мисткині після зустрічі із героєм нашої роботи (ДОДАТОК К,Л,М,Н,О).

До кінця січня 2024 р. «Ерік Крістенсен» перебуватиме на реабілітації після другого поранення, після чого повернеться на захист Батьківщини. Щиро бажаємо йому, побратимам, усім захисникам і захисницям міцного козацького здоров'я! Ми чекаємо на вас!

Слава Україні!

Висновки

«Ерік Крістенсен» – яскравий приклад свідомого українця, патріота своєї держави. З дитинства наш герой захоплювався історією та військовою справою, то ж не дивно, що доросле життя привело хлопця до стін історичного факультету ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Але чи знав тоді сімнадцятирічний студент яка доля чекатиме на нього вже зовсім скоро? Мабуть, це запитання є досить риторичним, бо війна суттєво змінила наші плани, цілі, мотивувала переосмислювати власне життя, розставляючи нові пріоритети й виділяючи нові цінності.

Представлене дослідження є жестом широї вдячності усім героям і героїням, які захищають нас, надаючи можливість жити, навчатися, працювати. Ми усвідомили, що такі зустрічі важливі і потрібні для усіх: військових, цивільних, дітей, пенсіонерів. Це об'єднує українців в єдину націю, здатну розбудувати нашу державу.

Цінність представленої роботи, на наш погляд, полягає у тому, що дає можливість доторкнутися до живої, сучасної історії

України, від очевидців дізнаватися про те, чим живуть військові та чим ми, діти, можемо бути корисними для наших героїв.

Тривалий час, під час написання творчих есе з української мови ми не могли пояснити хто ж такі герої та як ми їх собі уявляємо. Тепер, на жаль, відчувши усі жахи війни, ми розуміємо якою ціною вибудовується майбутнє України.

Досить алегоричною стала теза нашого наукового керівника, учителя історії Владислава Олександровича Кронгауза, який сказав: «Рано чи пізно ми усі стаємо Еріками Крістенсенами».

Очевидно, що під цією думкою слід розуміти сформованість особистості, самоідентифікація її як українця, який не сидить склавши руки і щосили підтримує армію, займається волонтерством, донатить, і, найголовніше, пам'ятає. Бо без історії немає майбутнього. Історична пам'ять надзвичайно важлива.

Список використаних джерел і літератури

1. Зустріч до Дня Збройних Сил України. ХНПУ ім. Г.С. Сковороди [Електронний ресурс] / Спеціальність історія та географія ХНПУ ім. Г.С. Сковороди// Facebook. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2130919327262143&set=gm.6879117678868420&id=vanity=1422103711236538>. – Назва з екрана. – Дата публікації: 6.12.2023. – Дата перегляду: 18.12.2023
2. Матеріали інтерв'ю з «Еріком Крістенсеном». Розвідки учениць 9 класу ХЛ №3 [Електронний ресурс] / А. Миронюк, Є. Павлуненко, В. Кронгауз// Google диск. – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1AFIMgyAj-2mgnPfe0lEnlVRyhcfApIRzVxSalXgljM/edit>. – Назва з екрана. – Дата публікації: 22.12.2023. – Дата перегляду: 23.12.2023
3. Євромайдан у Харкові: як це було [Електронний ресурс]/ Твій ранок// Суспільне. Харків. – Режим доступу: https://youtu.be/fz3z9PKF11Y?si=eSzZEFjPyB_CwNVX. – Назва з екрана. – Дата публікації: 21.11.2019. – Дата перегляду: 23.12.2023
4. Євромайдан: Революція Гідності. Повна хроніка [Електронний ресурс]/ 5 канал// Офіційний ютуб-канал 5 канал. – Режим доступу: https://youtu.be/KWs62YiXPDA?si=dgssPE_XJq3-du-q. – Назва з екрана. – Дата публікації: 21.11.2017. – Дата перегляду: 23.12.2023

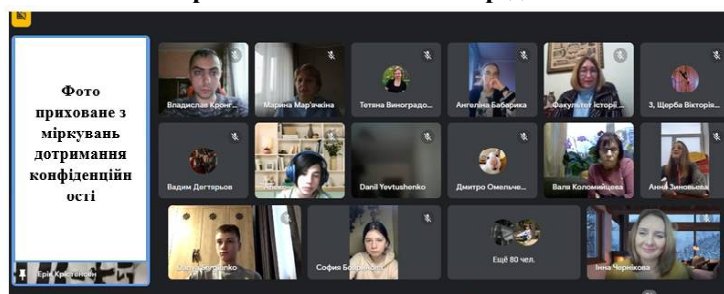
5. Битва за Харків, як це було/ Gray Vox// Youtube. Gray Vox. – Режим доступу: <https://youtu.be/41MO1EqrtJc?si=t0rmd3OzIx3GgGVF>. – Назва з екрана. – Дата публікації: 29.10.2023. – Дата перегляду: 23.12.2023.

6. Харківський контрнаступ. Земля/ ICTV// Інтернет-видання ICTV. – Режим доступу: https://youtu.be/AeJ9vDeNHVI?si=Pd-RpJ0nhLi_7h7h. – Назва з екрана. – Дата публікації: 25.03.2023. – Дата перегляду: 23.12.2023

7. Бахмут. Дорога життя – СБУ. Спецоперації перемоги. Фільм 2 (доповнений)/ 1+1// Інтернет-видання 1+1. – Режим доступу: <https://youtu.be/urcChmm5Qo4?si=nmx1z5NzgaWPvsUC>. – Назва з екрана. – Дата публікації: 01.12.2023. – Дата перегляду: 23.12.2023.

Додаток А

Онлайн-зустріч з нагоди Дня Збройних Сил на факультеті історії та права ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

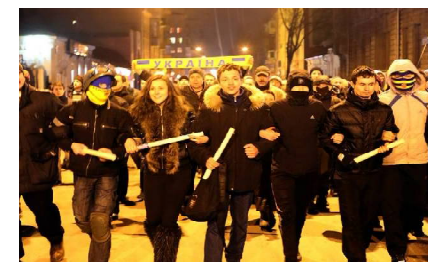
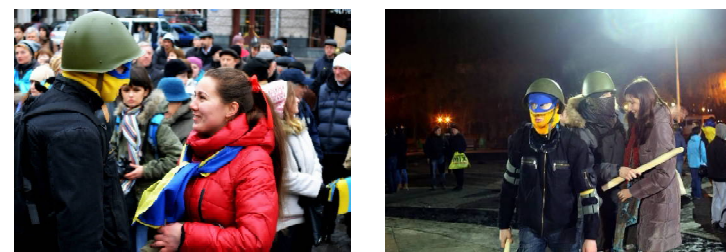
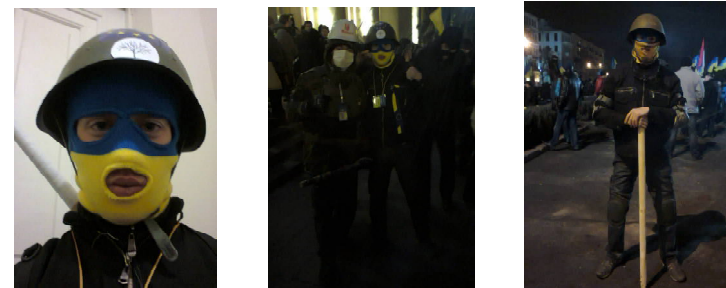

Зустріч до Дня Збройних Сил України. ХНПУ ім. Г.С. Сковороди [Електронний ресурс] / Спеціальність історія та географія ХНПУ ім. Г.С. Сковороди// Facebook. – Режим доступу: https://www.facebook.com/photo/?fbid=2130919327262143&set=gm.6879117678868420&id_or_vanity=1422103711236538. – Назва з екрана. – Дата публікації: 6.12.2023. – Дата перегляду: 18.12.2023

Додатки Б-Ж

«Ерік Крістенсен». Євромайдан

З приватного фотоархіву «Еріка Крістенсена»

З приватного фотоархіву «Еріка Крістенсена»

Додаток З

«Ерік Крістенсен». Харківський Євромайдан

З приватного фотоархіву «Еріка Крістенсена»

Додаток I

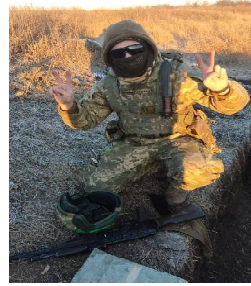
«Ерік Крістенсен». Харківський «ленінопад»

З приватного фотоархіву «Еріка Крістенсена»

Додатки І-К

«Ерік Крістенсен». Хроніки повномасштабної війни

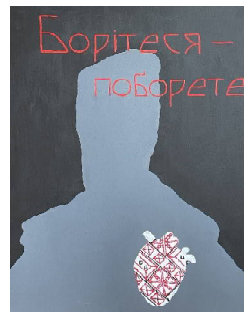

З приватного фотоархіву «Еріка Крістенсена»

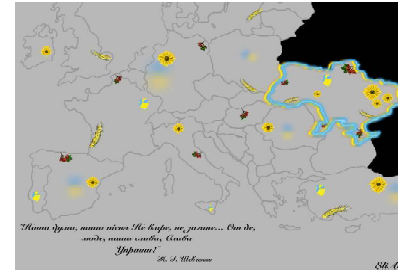
Додатки Л-П

Єлизавета Павлуненко. Колекція «Герої у нашому серці».

«Борітеся – поборете»

З приватного архіву Єлизавети Павлуненко

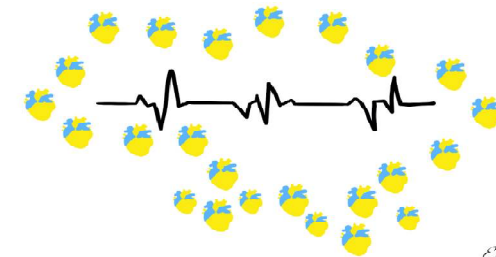
«От де люде, наша слава»

«Крила»

«Наші серця ніколи не зупиняться»

Наші серця ніколи не зупиняться

EL Art

«Хіба не любов»

З приватного архіву Єлизавети Павлуненко

Захисники свободи: історія 92-ї бригади

*Бровко Анастасія Максимівна, учениця 9-б класу
комунального закладу «Первомайський ліцей №2
Первомайської міської ради Харківської області»*

*Керівник: Грицюк Олена Сергіївна, учитель історії
комунального закладу «Первомайський ліцей №2
Первомайської міської ради Харківської області»*

Вступ

Актуальність теми роботи. Актуальність полягає в тому що, це одна з найвідоміших та найбільш бойових частин Збройних Сил України. Створена у важкі часи для нашої країни, бригада здобула визнання та повагу не лише в Україні, але й по всьому світі.

Актуальність теми про бригаду імені кошового отамана Івана Сірка полягає в тому, що вона є невід'ємною частиною розвитку та зміцнення обороноздатності нашої держави. Ці справжні герої, які вистояли в багато важких битвах, залишаються центром уваги як у військовому, так і в громадському секторі.

Кожен вояка 92-ї бригади перебуває на передовій, захищаючи нашу землю від окупації. Вони підтверджують свою високу майстерність і силу військової культури у великій кількості оперативних дій. Бойові дії на Сході України не можна уявити без участі цих сміливих та висококласних бійців.

92-я окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка є відданою своїй країні, особливо у контексті сучасної воєнної ситуації на Сході. Вони запекло борються з російськими

загарбниками, захищаючи права та територіальну цілісність України

Звичайний день для воїна 92-ї бригади несе багато випробувань та небезпек. Вони виконують службу не тільки вдень, а й вночі, забезпечуючи безпеку та захист наших громадян. Вони готові просочитися через поля та ліси, перейти річки та озера, щоб виконати свої обов'язки і захистити нас.

Окрім бойових успіхів, 92-га окрема штурмова бригада відзначається як військова формація, активно включена в суспільне життя України. Вони беруть участь у різних державних та громадських заходах, відзначають святкові дні та розвивають патріотизм серед населення.

Заслуги та подвиги 92-ї окремої штурмової бригади стали прикладом мужності та самопожертви для молодого покоління. Велика ціна, яку вони платять в ім'я свободи та незалежності, створює міцний фундамент для розвитку нашої армії та держави.

Але проаналізована література не містить в необхідній мірі всі аспекти напрямку дослідження. Тому для більш детального аналізу окресленого проблемного напрямку дослідження нами була вибрана дана тема роботи.

Метою дослідження є розкриття героїчної боротьби українського народу проти іноземного панування та національного гноблення за свободу й незалежність на прикладі самовідданого служіння Батьківщині 92-ої окремої штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка.

Для виконання сформульованої мети дослідження, нами були поставлені наступні завдання:

- Розкрити історичний контекст створення 92-ої окремої штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка.
- Описати структуру та склад бригади.
- З'ясувати які основні завдання ставилися перед бригадою та як вона їх виконувала.

- Вивчити та проаналізувати ключові бойові операції, в яких брали участь бійці 92-ї бригади.
- Дослідити внесок бригади у визволення України та захист її територіальної цілісності.
- Проаналізувати визнання та нагородження 92-ї окремої штурмової бригади за її заслуги.

Об'єктом дослідження є 92-га окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка.

Предметом дослідження є історія, структура, діяльність та внесок 92-ї окремої штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка.

Методи дослідження в роботі використані такі: пошуковий по наявній методичній та науковій літературі із аналізом знайденого матеріалу, індукція та дедукція, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків, систематизація, абстрагування та конкретизація, спостереження, бесіда, аналіз документації та результатів діяльності дослідників з проблеми проведеного дослідження та експертна оцінка і практичний експеримент.

Джерельна база дослідження. Робота ґрунтується на аналізі законодавства України та зарубіжних країн, науково-методичної літератури, методичних посібників, наукових статей, періодичних видань та напрацювань.

Теоретична та практична цінність роботи полягає в наявності теоретичного матеріалу по дослідженню, відсіяного з-поміж іншого в процесі пошуку інформації по темі, та в систематизації матеріалу напрямку дослідження. Проведене дослідження має більш глибокий ступінь аналізу напрямку дослідження, спираючись на попередні дослідження вчених, дисертантів та дослідників напрямку дослідження.

Структура роботи. Робота складається з 34 листів друкованого тексту, 2 рисунків, 2 таблиць та 6 додатків і налічує 25 джерел використаної літератури.

Розділ 2

Діяльність 92-ї бригади проти іноземного панування

2.1. Огляд бойових битв та бойових дій 92-ї бригади

92-а бригада окремої штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка – один з найкращих військових підрозділів української армії. Ця бригада відома своєю високою бойовою підготовкою, мужністю та професіоналізмом своїх бійців [13].

Огляд потрібно робити, як на мою думку, ще з 2014 року. Адже, до великого жалю, війна в нашій країні триває вже майже 10 років і всі битви цієї бригади та інших бригад всі вони відіграють важливу роль для нашої майбутньої перемоги.

У середині березня 2014 року підрозділи бригади вирушили в район російсько-українського кордону Харківської області. На той час Росія вже окупувала Крим і здійснювала військові маневри неподалік українського кордону. Кількість особового складу і боєздатної техніки бригади була незначна, навесні і майже все літо ці підрозділи у боях на Донбасі участі не брали [14].

Бої за Іловайськ. Тривалий час бригада була одним із останніх резервів ЗСУ і зберігалася для оборони Харківського напрямку від можливого російського вторгнення. Криза українських сил у зоні бойових дій на Донбасі змусила, зрештою, залучити і її. Бойова група 92 окремої механізованої бригади висунулася з Чугуєва в район Іловайська 23 серпня 2014 року (Додаток Е).

27 серпня 2014 року відбулася спроба силами бригади прорвати ззовні російське кільце оточення під Іловайськом і деблокувати українські підрозділи. Посилена ротно-тактична група бригади, що мала 276 бійців, 4 танки, три САУ та більше десятка БТР, прибула у Комсомольське з Харківської області за наказом командування АТО. Планувалося, що РТГр бригади зустріне загін 42 БТРО в районі с. Колоски й разом вийдуть на допомогу оточеним українським формуванням. РТГр рухалася звивистим маршрутом і під вечір 27-го числа зупинилася на

грунтовій дорозі Новозарівка-Войкове. Протягом ночі майже всю техніку колони знищили артилерійськими обстрілами з мінометів, систем залпового вогню та ствольної артилерії. Станом на 28 серпня загинуло 10 чоловік—Руслан Батраченко, Сергій Бризгайло, Юрій Безщотний, Антон Бутирін, Андрій Дербеченко, Олександр Карасик, Олександр Карпенко, Василь Лепетюха, Ігор Романцов, Сергій Чорний та Володимир Усенко. Екіпаж САУ Артема Звоненка формально вважається зниклим безвісти після її вибуху. Техніка колони була частково знищена, а решта була захоплена російськими силами [15].

Бої на Луганщині. 22 вересня від отриманих раніше поранень помер солдат бригади Безбатько Віталій Олександрович.

У подальшому бійці 92 бригади брали участь у боях під Станицею Луганською, Щастям і Бахмутом. 14 жовтня від серцевого нападу біля міста Щастя помер солдат Шаповалов Олександр Григорович. 14 листопада вбитий співслужбовцями біля села Бударки (Вовчанський район Харківської області, де підрозділ ніс службу з охорони державного кордону з Росією) солдат Станіслав Прохоров [16].

15 грудня 2014 року поблизу с. Лобачеве Новоайдарського району відбувся бій з диверсійно-розвідувальною групою проросійських бойовиків. 3 групи розвідників 92 бригади загальною кількістю 20 осіб вистежили ДРГ противника чисельністю у 9 осіб і в результаті бою знищили 3-х бойовиків і взяли двох полонених. 18 грудня біля міста Щастя підірвався на «розтяжці» солдат Микола Демиденко. 2 березня під Щастям загинув солдат 92 бригади Баришполець Євген Володимирович. 5 квітня 2015-го під Щастям загинув старший солдат Олексій Федорченко. 1 червня 2015 року солдат Андрій Рудницький помер від поранень, які отримав під Щастям [17].

Бої під Дебальцевим. 27 січня 2015 року танки бригади стали на опорних пунктах «Валера», «Серьога» і «Льоха» на східних рубежах дебальцівського виступу. Вже 28 числа відбувся бій, у

якому танкісти підбили колону техніки супротивника – 3 танки й вантажівки. У бою загорівся танк Василя Божка, який вдалося загасити.

12 лютого підрозділ бригади з єдиним танком, командиром якого був Василь Божок, відправили в район Логвиного. Надійшла інформація, що з Вуглегірська висунулися 5 танків проросійських сил. У бою танк 92 бригади зміг підбити 3 танки супротивника, після чого був змушений відійти [18].

Бої біля Станиці Луганської. 16 травня 2015 року поблизу м. Щастя на Луганщині військовими 92 окремої механізованої бригади захоплені в полон військові 3-ї окремої бригади спецпризначення ГРУ РФ Олександр Александров і Євген Єрофєєв. Під час бою загинув український військовик, молодший сержант Вадим Пугачов. 29 травня 2015 року Президент України Петро Порошенко нагородив учасників затримання російських спецпризначенців. 23 березня 2016 року Державний концерн «Укроборонпром» передав 92 окремій механізованій бригаді 16 бронетранспортерів БТР – 4 та 18 вітчизняних 120-мм мінометів М120–15 «Молот».

24 січня 2018 року з полону терористів звільнений старший солдат Роман Савков [19].

16 березня 2018 року один із підрозділів бригади виконав успішне практичне випробування нових БТР – 4Е з подолання водних перешкод на 235-му міжвидовому центрі підготовки частин та підрозділів ОК «Південь» Сухопутних військ ЗС України Широкий лан, що на Миколаївщині.

29 грудня 2018 року в рамках робочої поїздки на Харківщину Міністр оборони Степан Полторак вручив ордери на квартири у новобудовах військовослужбовцям 92-ї окремої механізованої бригади. Нове житло належить до категорії штатно-посадового – квартири перебувають у власності військової частини та закріплені за конкретними посадами. Командири рот, начальники штабів батальйонів, командири батальйонів і офіцери управління

бригади – всього 80 офіцерів 92-ї бригади отримали квартири у двох будинках у селі Клугино-Башкирівка, де дислокується частина [20].

11 вересня 2019 року було повідомлено, що в районі м. Ясинувата – с. Спартак бійці бригади поранили командира роти розвідки 11-ї мотострілецької бригади окупаційних російських військ, який невдовзі від поранень помер.

З 29 листопада 2021 року зведена механізована рота 92-ї бригади взяла участь у міжнародних навчаннях Combined Resolve XVI. Вперше Збройні Сили України в цих маневрах представлені підрозділом, озброєним новітніми зразками бронетехніки українського виробництва – БТР – 4Е, БРЕМ – 4РМ та санітарно-евакуаційною машиною БММ – 4С.

Тепер перейдемо до огляду битв 2022 року.

З початком повномасштабної російсько-української війни бригада брала участь в обороні Харкова на Чугуївському напрямку. Також 92-а ОМБр брала активну участь у весняному і осінньому контрнаступах ЗСУ у Харківській області. В результаті військовослужбовці 92-ї бригади звільнили низку важливих населених пунктів.

Перші три дні бригада вела бої у напрямку від адміністративного кордону Харківської та Сумської областей до адміністративного кордону Харківщини та Луганщини. Це була смуга відповідальності 92-ї бригади. Так, 24 лютого близько 05:20 танковий батальйон бригади отримав бойове завдання - посилити двома танковими взводами окремих мотопіхотний батальйон бригади неподалік Харкова. Ще 4 танки виїхали на рубіж села Веселе та селищ Кутузівка і Старий Салтів на підтримку іншому батальйону. Саме вони надалі запобігли відрізання підрозділів 92-ї бригади від основних сил, разом з піхотою знешкодивши блокпост та кілька одиниць ворожої техніки поблизу Харкова. До березня бійці цього підрозділу виконували завдання на тому напрямку і не одноразово знищували всі групи армії РФ, які наважувалися на штурм.

Решта танкового батальйону 92-ї ОМБр у перші два дні виконувала завдання неподалік міста Чугуїв в околицях міста Куп'янськ та селища Печеніги. 26 лютого в районі села Веселе 2 танки 92-ї бригади здійснили маневр та зайшли в лоб колони російського ОМОНу, яка польовими дорогами рухалася в напрямку Харкова. В результаті танки бригади підбили 20 одиниць техніки росіян, зокрема бронетранспортери та інший броньований і неброньований транспорт. Після перших трьох днів війни бійцям 92-ї ОМБр надійшла команда зайняти оборону по периметру Харкова. Вночі підрозділи бригади перегрупувалися, а вже зранку зайняли оборону вздовж кільцевої дороги.

Вранці 25 березня за участі військовослужбовців 92-ї бригади розпочалася операція зі звільнення села Мала Рогань. Завданням українських захисників була зачистка села, з якого російська артилерія працювала по Харкову, а також лісосмуги - так званої "посадки смерті". Вона проходила від Малої Рогані до дорожнього шляху, що поєднував Харків та Чугуїв. За задумом операції, частина механізованих підрозділів з трьох напрямків мала висунутися до "посадки смерті" і знищити живу силу ЗС РФ прицільним вогнем зі стрілецької зброї, поки 2 танки з позицій здійснювали вогневу підтримку їхніх дій. Ще дві бойові машини, прикриваючи решту піхоти, повинні були зайти до села з боку Харкова і вибити звідти окупантів.

У підсумку українським військовим в той же день вдалося звільнити село від рашистів, розгромивши батальйонно-тактичні групи 138-ї бригади та 59-го полку військ Росії. Бійці ЗСУ знищили або захопили усю російську техніку, серед якої були танки Т-72Б3 і Т-72Б, бронетранспортер БТР-82А, тягачі МТ-ЛБ і так далі. Також сили оборони України захопили в полон понад 60 загарбників, в тому числі начальника артилерії 59-го полку, підполковника Олександра Анікіна і начальника зв'язку цього ж полку, капітана Миколу Денисова.

Під час осіннього контрнаступу військовослужбовці 92-ї ОМБр приймали участь у звільненні міст Балаклія та Куп'янськ. Так, у ході операції зі звільнення Куп'янська рота 92-ї бригади з незначними боями пройшла декілька населених пунктів і зайняла ділянку ростовської траси. З флангів роту прикривали взаємодіючі підрозділи. Встановивши спостереження за дорогою, бійці бригади побачили панічну втечу окупантів, які не чекали ЗСУ в цьому місці. Ближче до ночі підрозділ 92-ї бригади вирушив на нічліг у дослідницький центр. Там виявилось багато "подарунків" від армії РФ - 15 одиниць російської військової техніки, велика кількість зброї, боєприпасів і документів.

Потім військовослужбовці бригади вийшли на околиці окупованого Куп'янська. Невелика група 92-ї ОМБр провела розвідку боєм і сфотографувалася біля стели з надписом "Куп'янськ", що викликало справжню паніку у росіян. Наступним шагом роти 92-ї бригади було взяття двох переправ через річку Оскіл. ЗС РФ спробували контратакувати, почалася жорстока виснажлива оборона. Постійно працювали авіація та артилерія загарбників. Однак рота утримала контроль над ділянкою оборони. Підрозділ бригади прикрив інженерів і ті змогли підірвати мости, що дозволило облегшити оборону річки. Вже 10 вересня саме бійці 92-ї бригади підняли український прапор над міськрадою Куп'янська.

10 вересня Інститут вивчення війни повідомив, що українські сили повернули контроль над приблизно 2500 км² Харківської області, ефективно використавши прорив, а агенство Reuters повідомило, що російські війська були змушені відійти зі своєї бази в Ізюмі після того, як були відрізані захопленням ключового залізничного вузла Куп'янськ [21].

Бої за Балаклію розпочалися 26 лютого 2022 року, невдовзі після початку вторгнення Росії в Україну, і тривали до (8 вересня) 2022 року, коли місто було звільнене Збройними силами України.

8 вересня 2022 року президент Зеленський відмітив заслуги бригади при контрнаступі на Харківщині в районі Балаклії.

Бої за Харків – бойові дії за Харків та його околиці в ході повномасштабного вторгнення російських військ до України. Бої тривали з 24 лютого 2022 року до 11 вересня 2022 року.

Бої за Куп'янськ – бойові дії за місто Куп'янськ Харківської області під час російського вторгнення до України 2022 року в рамках Слобожанського контрнаступу ЗСУ. Тривали з 8 до 16 вересня.

Під час вересневого контрнаступу бригада захопила танк Т – 90А, що за припущенням належав 27-й мотострілецькій бригаді. Танк у 2023 році було передано до США.

В 2023 році 92-га механізована бригада була перейменована на 92-гу окрему штурмову бригаду.

У жовтні 2023 року бригада вела бої під Бахмутом. 7 жовтня повідомлялося про ліквідацію бригадою майора ЗС РФ.

На Бахмутському напрямку ініціатива – повністю у Сил оборони України, розповів в ефірі Радіо Свобода «Свобода Ранок». Юрій Федоренко, командир роти ударних безпілотних авіаційних комплексів «Ахіллес» 92 Окремої механізованої бригади імені кошового отамана Івана Сірка [22].

За його словами, в самому місті російські сили використовують комбіновану тактику поєднання сил, щоб втримати місто, однак їм це не вдається.

«Противник намагається комбінувати свою живу силу для того, щоб утримати місто Бахмут і не дати можливості силам оборони продавити і поновити свій стан та положення, поновити повний контроль над містом. Але незважаючи на застосування противником комбінованої тактики ведення бойових дій, застосування особового складу, незважаючи на те, що це напрямок для противника продовжує бути пріоритетним, на ньому скупчені максимальна кількість вогневих засобів, технічних засобів, засобів повітряної аеророзвідки, ударних БПЛА, це все не дає противнику утримувати стабільну ситуацію, і тактична перевага перейшла на бік сил оборони», – сказав Федоренко [23].

2.2. Виявлення ролі та внеску бригади в подоланні іноземного панування

2022 рік був вирішальним у боротьбі України проти іноземного панування. У цьому важливому контексті, окрема штурмова 92 бригада імені кошового отамана Івана Сірка зіграла незамінну роль у відстоюванні суверенітету та незалежності нашої держави.

Роль 92-ї бригади була надзвичайно вагомою у воєнних операціях проти загарбників. Завдяки своєму професіоналізму і мужності, вона виявилася основним силою в розгортанні контратак та бойових дій проти ворога. Злочинні спроби іноземних держав увійти у нашу країну та нав'язати власні правила були безжалісно придушені завдяки діям 92-ї бригади [10].

Цілеспрямована робота бійців і командування 92-ї бригади дозволили активно протидіяти ворогу на всіх фронтах. Завдяки особистому мужньому внеску кожного воїна, вдалим тактичним рішенням та спритному розподілу сил і засобів, військові зуміли спрямувати ворога на суцільну розгромну перемогу [11].

Велика роль 92-ї бригади полягає і в її внеску в підготовку нової генерації військових. Навчання та дисципліновані під командуванням бригади, молоді офіцери готові продовжувати військову традицію, що була встановлена кошовим отаманом Іваном Сірком. Його ім'я носить бригада з гордістю, а принципи, на яких вона ґрунтується, забезпечують успіхи в бою та підносять дух наших воїнів [12].

Загалом, внесок 92-ї бригади окремої штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка в подоланні іноземного панування 2022 року є незаперечно великим. Воїни цієї бригади продемонстрували неперевершену мужність, відданість і силу духу, взявши на себе важке завдання захисту нашої країни. Їхні вчинки, дії і перемоги стануть вічним пам'ятником в історії нашого народу та доказом того, що ніколи не здолати вольову силу Українського народу.

Держава відзначає своїх героїв такими нагородами:

17 травня 2022 року у щоденному зверненні Президент України Володимир Зеленський повідомив про присвоєння Кирилу Яшару огли Агасиєву звання Героя України.

Звання Герой України з врученням ордена «Золота Зірка» (16 травня 2022) — за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Орден Богдана Хмельницького III ст. (14 березня 2022) — за особисту мужність під час виконання бойових завдань, самовіддані дії, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі (Додаток В).

Федосенко Павло Юрійович — український військовослужбовець, полковник Збройних Сил України, учасник російсько-української війни (Додаток Г). Герой України (2022). З 6 травня 2020 р. — командир 92-ї Окремої механізованої бригади імені кошового отамана Івана Сірка. З початком російського вторгнення в Україну 2022 року організував та успішно веде оборону міста Харкова. За свої відважні вчинки отримав такі нагороди, як:

Звання «Герой України» з врученням ордена «Золота Зірка» (2 березня 2022) — за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі;

Орден Богдана Хмельницького III ступеня (28 вересня 2022) — за особисту мужність і самовіддані дії, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі;

Орден «За мужність» III ступеня (8 серпня 2014) — за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі під час російсько-української війни.

Олег Олегович Адамовський — підполковник, майор під час служби Збройних сил України (Додаток Д), учасник російсько-української війни, що загинув під час російського вторгнення в Україну 2022 року, Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» (2022, посмертно). Служив у складі 92-ї окремої механізованої бригади імені кошового отаман, був учасником бойових дій на сході України. 12 березня 2022 року загинув під час оборони Харкова. Група під його керівництвом під час виконання бойового завдання, натрапила на ворожу засідку. Олег Адамовський до останнього прикривав відхід побратимів, - ціною свого життя. Він відстоював незалежність нашої країни та за свою відвагу отримав такі нагороди як:

Звання «Герой України» з врученням ордена «Золота Зірка» (2 квітня 2022, посмертно) — за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі.

Орден Богдана Хмельницького III ступеня (14 березня 2022 посмертно) — за особисту мужність під час виконання бойових завдань, самовіддані дії, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі.

Отже, після всього зазначеного можна підвести підсумки. 92-а окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка є одним із важливих військових підрозділів Української армії. Вона носить ім'я видатного українського полководця Івана Сірка, який відзначився у боротьбі за незалежність України у минулому. Цей козак брав участь у багатьох битвах проти Польщі, Литви, Туреччини та Татарстану, і був визнаний одним з найвидатніших гетьманів свого часу та символом української боротьби за незалежність.

Із 2014 року і до сьогодні, 92-а окрема штурмова бригада продовжує свою боротьбу проти іноземного панування, як приклад героїзму та відваги українських синів і доньок, які стали

на захист своєї держави проти російської агресії, захищаючи територіальну цілісність України.

Бригада спеціалізується на штурмових операціях і має великий досвід воєнних дій. Вона виконує важливі завдання у забезпеченні безпеки та оборони території України від зовнішніх загроз. У боротьбі проти іноземного панування, 92-а штурмова бригада може виконувати різноманітні завдання, включаючи розвідку, розгортання оборонних позицій, атаку на ворожі позиції та забезпечення підтримки для інших військових підрозділів.

Діяльність 92-ї окремої штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка є важливим елементом військової стратегії України та її боротьби за свою незалежність та суверенітет. Ці військові підрозділи, які стали на захист нашої держави проти російської агресії відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки нашої країни, на захисті демократичних цінностей, прав і свобод людини, національних інтересів держави та її європейського вибору.

Висновки

Отже, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки, що 92-га окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка є однією з найбільш ефективних та визначних військових формувань в Україні. Вона була створена з метою захисту суверенітету та територіальної цілісності України, а також забезпечення безпеки населення. Бригада виконує складні завдання в умовах збройного конфлікту на сході країни.

Ім'я бригади – ім'я кошового отамана Івана Сірка, який був видатним воєначальником та національним героєм. Воїни бригади покликалися на його приклад та віддають шану його пам'яті, проявляючи високий рівень мужності, дисципліни та професіоналізму, героїзму та самовідданості.

Бригада активно бере участь в бойових діях на сході України, борючись з терористичними групами та російськими

окупантами. Вона виявила себе як одна з найефективніших та надійних військових формувань, здатних виконувати будь-які завдання. 92-га окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка має високий рівень підготовки та оснащення, що дозволяє їй успішно здійснювати завдання в умовах сучасної війни. Воїни бригади проявляють велику мужність, героїзм, відвагу та професіоналізм у кожній бойовій операції.

Завдяки своїм здібностям та досягненням, 92-га окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка є прикладом високої бойової готовності та престижу військових формувань України. Вона продовжує виконувати свої обов'язки на високому рівні, забезпечуючи безпеку та захищаючи національні інтереси. Разом з іншими військовими підрозділами 92-га окрема штурмова бригада грає важливу роль у забезпеченні безпеки та стабільності в Україні. Вона забезпечує важливий елемент військової системи країни та здатна ефективно взаємодіяти з іншими військовими частинами.

Таким чином, 92-га окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка є важливим військовим підрозділом, який допомагає забезпечити безпеку та захист України, виконуючи свої завдання у складних умовах сучасного бойового середовища.

Список використаних джерел

1. 92-га окрема штурмова бригада (Україна) URL: <https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/> (дата звернення: 26. 10. 2023)
2. Артилеристи бригади імені Сірка провели контрольні заняття з управління вогнем з бойовою стрільбою URL: <https://armyinform.com.ua/2021/12/18/artylerysty-brygady-imeni-sirka-provely-kontrolni-zanyattyaz-upravlinnya-vognem-z-bojovoyu-strilboyu/> (дата звернення: 28.10.2023)
3. Біля Бахмута ініціатива повністю на боці ЗСУ. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-bahmut-initsiatyva-komandyr-rot-y-bpla/32486777.html> (дата звернення: 03. 07. 2023)
4. Бригада ім. кошового отамана Івана Сірка отримала емблему URL: <https://web.archive.org/web/20191104155307/https://www.ukrmilitary.com/2019/11/92bde-patch.html> (дата звернення: 28.10.2023)

5. Військовим частинам присвоєні почесні найменування URL: <https://web.archive.org/web/20210209032819/https://www.ukrmilitary.com/2019/08/unit-names.html> (дата звернення: 03.11.2023)
6. Галаур В. Танкова дуель Василя Божка. Війська справа. 2021. №3. С. - 1.
7. ДК «Укроборонпром» передав Збройним Силам бронетранспортери URL: <https://web.archive.org/web/20180401005251/https://www.ukrmilitary.com/2016/03/ukroboronprom-peredav-btr4-ta-minometry.html> (дата звернення: 10.11.2023)
8. 3 полону бойовиків звільнили бійця 92-ої бригади Романа Савкова URL: <https://web.archive.org/web/20180126012547/https://hromadske.ua/posts/z-polonu-boiovykiv-zvilnyly-biitsia-92-oi-bryhady> (дата звернення: 14.11.2023)
9. Задіяна тактична група при спробі прориву кільця та деблокування оточеного українського угруповування. URL: <https://web.archive.org/web/20150825052239/http://ua.korrespondent.net/ukraine/3550998-u-henshtabiprovynu-za-ilovaisk-poklaly-na-biitsiv-batalioniv> (дата звернення: 13.11.2023)
10. Коваленко О. П. Дебальцівський плацдарм. Українська правда. 2016. №15. С. 1–4.
11. Легендарні частини ЗСУ: 92-а механізована бригада: URL: <https://web.archive.org/web/20180830073935/https://www.depo.ua/ukr/war/2016/legendarni-chastini-zsu-92-a-mehanizovana-brigada-30082015124600>. (дата звернення 17. 11. 2023)
12. Маємо хороші новини з Харківщини URL: <https://novynarnia.com/2022/09/08/mayemo-horoshi-novyny-z-harkivshhynu-zelenskyj-skazav-slova-rodyaku-pyatom-brygadam/> (дата звернення: 28.10.2023)
13. Матіос про розстріл мобільної групи під Щастям. Громадсьбке телебачення. URL: <https://web.archive.org/web/20160129172814/https://www.youtube.com/watch?v=nVJg53G76Fs> (дата звернення: 26.10.2023)
14. На Донбасі ліквідували офіцера розвідки ДНР URL: <https://web.archive.org/web/20200807124439/https://mil.in.ua/uk/news/na-donbasi-likviduvaly-ofitsera-rozvidky-dnr/> (дата звернення: 21.11.2023)
15. Павловський І. Напрями реалізації військово-технічної політики України на сучасному етапі та у найближчому майбутньому. Проблемні питання розвитку озброєння та військової техніки. Тези доповідей на VII науково-технічній конференції. 09–10 жовтня 2019 р. Київ: Видавництво ДНУ УкрІНТЕІ, 2019. С. 30–32.
16. Про відзначення почесною відзнакою За мужність та відвагу: Указ Президента України від 06.05.2022 р. №315. 2022 06. трав. (№315). С. 5
17. Про впорядкування присвоєння почесних найменувань військовим частинам і установам від 24.11.2009 № 963 / 2009. Офіційний вебпортал парламенту України 2018.29 серп. (№ 963 / 2009). С.2–3.

18. Путятя Д. Б., Карбівничий А. В. Назустріч російському виклику Війська справа 2020. №11. С. 1–3.

19. Розстріл групи Ендрю: 92-га бригада ЗСУ під підозрою URL: <https://web.archive.org/web/20160222104922/http://www.hromadske.tv/society/rozstril-grupi-endru-92ga-brigada-zsu-pid-pidoz/> (дата звернення: 29.11.2023)

20. Середенко М., Єфімов Г. Проблеми збалансованості та перспективи розвитку системи озброєння Сухопутних військ Збройних Сил України. Військовотехнічний збірник. 2014. №11. С. 46–51.

21. Серпень 2014. Іловайськ. Частина III. Спроба деблокади Іловайського котла URL: <https://web.archive.org/web/20210425064843/https://tyzhden.ua/Society/144554> (дата звернення: 27.10.2023)

22. Тепер ми 92 окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1076318123335281> (дата звернення: 16.11.2023)

23. Тинченко Я. Трагічний марш: як 92-га бригада та 42-й батальон намагалися деблокувати Іловайськ. Антитерористична операція. 2015. №89. С. 1-4.

24. У 92-й ОМБр ім. кошового отамана Івана Сірка – новий командир URL: <https://web.archive.org/web/20200510231455/https://times.kharkiv.ua/uk/2020/05/06/u-92-j-ombr-im-koshovogo-otamana-ivana-sirka-novij-komandir/> (дата звернення: 06.10.2023)

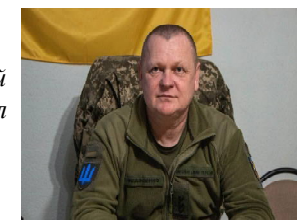
25. Українські бійці отримали ордени Богдана Хмельницького III ступеня та «За мужність» III ступеня URL: <https://web.archive.org/web/20161020222611/http://tyzhden.ua/News/137495> (дата звернення: 29.11.2023)

Додаток В

Вручення нагороди Президентом України Агасієву Кирилу Яшар огли — українському військовослужбовцю, старшому лейтенанту Збройних сил України, командиру механізованого взводу, командиру механізованої роти 92-ї окремої механізованої бригади

Додаток Г

Федосенко Павло Юрійович — український військовослужбовець, полковник Збройних Сил України, учасник російсько-української війни. Герой України (2022)

Додаток Д

Олег Олегович Адамовський - майор під час служби Збройних сил України, учасник російсько-української війни, який під Харковом врятував побратимів ціною життя

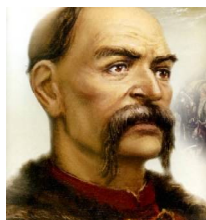
Додаток Е

Прапор, що був закріплений на антені одного з Т-64БВ 92-ї бригади часу прориву оточення під Іловайськом

Додатки

Додаток А

Іван Сірко – кошовий отаман, на його честь 92 бригада отримала свою назву

Додаток Б

Прапор 92 ОШБр імені кошового отамана Івана Сірка

Нарукавний знак бригади

«Доки живе душа народу – народ безсмертний»

(Павло Загребельний)

На виконання Обласної програми розвитку освіти «Освіта незламної Харківщини» на 2024 – 2028 роки, Регіональної програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2024 – 2028 роки, затверджених рішенням Харківської обласної ради від 20 лютого 2024 року за № № 787-VIII та № 785-VIII, в умовах воєнного стану, із метою формування в учнів громадянської, соціальної та загальнокультурної компетентностей, виховання почуттів національної гідності й патріотизму, із нагоди 100-річчя відомого українського письменника, журналіста, редактора, сценариста, громадського діяча Павла Загребельного, згідно з планом роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» у вересні – жовтні 2024 року передбачено проведення обласного фестивалю ораторського мистецтва за темою «Доки живе душа народу – народ безсмертний (П. Загребельний)»

Цей фестиваль уже двадцять три роки сприяє виявленню та підтримці творчо обдарованої молоді, розкриттю їхнього таланту, розумових здібностей, розвитку комунікативних умінь, опануванню ними мовного багатства.

У фестивалі взяли участь 53 учні 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти територіальних громад Харківської області та районів м. Харкова (39 – із територіальних громад області, 9 – із районів м. Харкова, 4 – із закладів загальної середньої освіти обласного та державного підпорядкування, 1 – із приватного закладу загальної середньої освіти.. Учасники фестивалю розмістили свої виступи із вищевказаної теми на сервісі YouTube.

Оргкомітетом Фестивалю визначені 37 переможців і 16 лауреатів. Переможцями стали:

I місце:

Кацевал Герман, учень 10 класу комунального закладу "Солоницівський ліцей № 1" Солоницівської селищної ради Харківської області;

Косенко Анастасія, учениця 11 класу Краснокутського ліцею Краснокутської селищної ради Богодухівського району Харківської області;

Посилаєва Тетяна, учениця 11 класу комунального закладу «Роганський академічний ліцей Роганської селищної ради Харківського району Харківської області»;

Борщ Катерина, учениця 11 класу Балаклійського ліцею №1 ім.О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області;№

Прокопенко Поліна, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей №6 Харківської міської ради»;

Кальченко Дарина, учениця 10 класу комунального закладу «Зміївський ліцей №2» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області.

II місце:

Ковтун Вероніка, учениця 11 класу комунального закладу «Золочівський ліцей №1» Золочівської селищної ради Богодухівського району Харківської області;

Соболь Іван, учень 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 173 Харківської міської ради»;

Федорик Вероніка, учениця 10 класу комунального закладу «Первомайський ліцей №5 Первомайської міської ради Харківської області»;

Гула Марія, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 24 імені І.Н.Пітікова Харківської міської ради»;

Кравченко Єлизавета, учениця 11 класу комунального закладу «Богодухівський ліцей № 2» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області;

Котенко Андрій, учень 11 класу Барвінківського ліцею Барвінківської міської територіальної громади Ізюмського району Харківської області;

П'янова Аліса, учениця 10 класу комунального закладу «Шевченківський ліцей Шевченківської селищної ради Куп'янського району Харківської області»;

Янкевич Мирослава, учениця 11 класу комунального закладу «Лозівський ліцей №11 Лозівської міської ради Харківської області»;

Заярний Іван, учень 11 класу комунального закладу «Коротичанський ліцей Пісочинської селищної ради Харківського району Харківської області»;

Романовська Анна, учениця 10 класу Ізюмського ліцею №3 Ізюмської міської ради Харківської області;

Безрук Вероніка, учениця 11 класу комунального закладу «Безруківський ліцей»Дергачівської міської ради Харківської області.

III місце:

Карацюба Аліна, учениця 11 класу комунального закладу «Малороганський ліцей Вільхівської сільської ради Харківського району Харківської області»;

Гончаренко Діана, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 152 Харківської міської ради»;

Шейн Нікіта, учень 11 класу комунального закладу «Хорошівський ліцей Безлюдівської селищної ради» Харківського району Харківської області;

Тихоніна Кіра, учениця 10 класу «Харківський ліцей № 156 Харківської міської ради»;

Діденко Дар'я, учениця 11 класу Дворічанського ліцею Дворічанської селищної ради Куп'янського району Харківської області;

Сенько Юлія, учениця 11 класу комунального закладу «Лиманський ліцей» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області;

Курят Марія, учениця 10 класу комунального закладу «Глибоківський ліцей Липецької сільської ради Харківського району Харківської області»;

Безносенко Аріна, учениця 11 класу комунального закладу ««Мереф'янський ліцей "Перспектива"» Мереф'янської міської ради Харківської області»;

Косміна Віолетта, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей мистецтв № 36 Харківської міської ради»;

Палівець Інна, учениця 10 класу комунального закладу «Лозівський ліцей № 7» Лозівської міської ради Харківської області»;

Накоскіна Вероніка, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей №113 Харківської міської ради»;

Козлова Альона, учениця 11 класу Люботинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 6 Люботинської міської ради Харківської області»;

Пономаренко Таїсія, учениця 11 класу комунального закладу "Харківський ліцей №39 Харківської міської ради";

Матухно Дар'я, учениця 11 класу комунального закладу «Харківська санаторна школа № 1» Харківської обласної ради»;

Карнаух Таміла, учениця 11 класу комунального закладу «Добровільський ліцей Близнюківської селищної ради Лозівського району Харківської області»;

Коробка Вікторія, учениця 11 класу П'ятигірського ліцею Донецької селищної ради Ізюмського району Харківської області»;

Кравченко Денис, учень 11 класу комунального закладу "Наталинський ліцей Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області";

Амелін Матвій, учень 10 класу Старовірівського ліцею Старовірівської сільської ради Красноградського району Харківської області;

Сайко Дар'я, учениця 11 класу комунального закладу «Чугуївський опорний ліцей №6 імені І.М.Кожедуба» Чугуївської міської ради Харківської області;

Чивичилова Анна, учениця 10 класу комунального закладу "Харківський ліцей № 53 Харківської міської ради".

У День української писемності та мови Харківська академія неперервної освіти організувала 29 жовтня 2024 року відеоміст з нагоди Дня української писемності та мови, під час якого були відзначені переможці й лауреати Фестивалю ораторського мистецтва.

В урочистостях взяли участь щирі шанувальники українського слова: письменники, громадські діячі, вчителі української мови та літератури, учні закладів загальної середньої освіти Харківської області.

До учасників відеомосту звернувся відомий харківський письменник, військовослужбовець 13-ої бригади Національної гвардії України «Хартія» Сергій Жадан, вірші якого сучасна молодь охоче декламує, читає й слухає.

Митець привітав учасників обласного фестивалю ораторського мистецтва з Днем української писемності та мови, підкреслив, що захоплення дітей українською мовою – це важлива справа, а популяризація української культури зміцнює засади нашого майбутнього.

Зазначив, що ми живемо в непростий час, коли одинадцятий рік у нашій країні йде війна, коли кращі віддають життя за національну ідентичність та незалежність України. Наголосив, що війна змінила ставлення наших співвітчизників до багатьох речей, пов'язаних з усвідомленням своєї суб'єктності, державності, приналежності до рідного міста і країни, посилила прагнення бути корисними державі, допомагати

одне одному, бути разом.

Письменник і воїн побажав кожному натхнення, творчої наснаги, щиро любити українську мову, щоб попереду у кожного був світлий шлях, повний відкриттів і позитивних емоцій. Запросив учнів до себе на концерти та літературні вечори.

Як і щорічно, наших переможців вітав незмінний натхненник фестивалю, талановитий поет, голова Харківського обласного відділення Українського фонду культури Віктор Бойко. Його звернення до молоді було сповнене віри, що новий день України обов'язково прийде. Уривок з його виступу наводимо далі.

«Українське молоде покоління переконливо й упевнено доводить бункерному дідові, що його просторікування про те, що немає української мови, немає української держави, культури, історії, – безглузде, бо ще тисячу року тому, у 1017 році, було закладено Софію Київську, а при ній уже працювала бібліотека, приймали послів, при ній саджали на трон київських князів, а літописи писалися вже кирилицею. Болгарські брати Кирило і Мефодій, які народилися в Салоніках у Греції, на основі грецького алфавіту у IX столітті переклали грецькі богослужбні книги слов'янською мовою, і ці книги вважаються початком слов'янської писемності.

Узагалі слова писати, письменник, письмо – слова однокореневі, і словом виражені думки і позиції письменників, і ваші думки, молоде покоління. Ви зайняли гідне місце в строю, бо є такі ж самі фронтовики, як наші бійці на передньому краї, бо відстоюєте своїм словом, своєю думкою, учнівською працею незалежність і майбутнє України. А коли ми говоримо, що українське слово має давні традиції, то дізнаємось багато цікавого. Так, Іван Петрович Котляревський видав свою «Енеїду» ще за п'ять років до народження олександра пушкіна, а сьогодні українські письменники пишуть такі реалістичні твори, що за ними можна вивчати історію – справжню, реальну, а не вигадану.

Харківські письменники, до яких я належу, теж мають таку велику для себе місію відтворювати ту дійсність, ту тривогу, ту позицію і ситуацію, у якій ми перебуваємо внаслідок агресії сусідньої держави. Тому наша книга, яка була видана в Харкові, – «З вірою в перемогу!» – містить вірші усіх, хто писати вміє, усіх, хто хоче сказати добре слово, усіх, хто хоче висловити сподівання в тому, що перемога буде незаперечною, хоча шлях до неї тернистий і важкий. А в своїй книзі «DUM SPIRO» я помістив більшість віршів, які написані на тлі повітряних тривог у Козачі Лопані, у Деркачах, у Харкові, тому теж вважаю себе бійцем фронту за незалежність України...».

Нижче вашій увазі пропонуються тексти учнівських промов.

«Доки живе душа народу – народ безсмертний. (Павло Загребельний)»

Кацевал Герман, учень 10 класу
комунального закладу «Солоницівський ліцей № 1»
Солоницівської селищної ради Харківської області

Учителька: Козлова Людмила Григорівна

Чи приваблює вас минувшина? Її дух? Люди?

– Хлопче, та нам би з теперішнім розібратися.

Ані...

Павло Загребельний, яскравий самотній автор історичних романів, наголошував на нерозривній історичній пам'яті, яка не дає нам забути, що ми, нащадки Даждьбога і Березині, жили на берегах священної «річки богів» – Дніпра-Борисфена.

Загребельний стверджував: «Доки живе душа народу – народ безсмертний».

У чому ж безсмертя народу? Насамперед – у слові, у мистецькому таланті, у красі, у праці, у синівській любові до Вітчизни.

Зараз, як говорив Кобзар, настало «врем'я люте». Підступний ворог хоче знищити все, що зветься Україна: книги, школи, музеї, високу воду Дніпра, мову, пісню, а найголовніше – людську особистість – найбільшу коштовність.

Як же нам, обпаленим війною, вибудувати свій храм із чистим серцем – душу? Мусимо щоденно наповнювати її працею, добром, честю, любов'ю і новими знаннями – крилами, що піднімуть Україну з руїн.

Що може підняти дух народу?

Пісня! Для багатьох такою стала «Ой у лузі червона калина...».

Ця пісня торкнулася струн серця кожного українця, об'єднала народ у єдину сім'ю. Сім'ю, яку бачили не лише ми, а й уся світова спільнота.

Згадаймо! Травень 2021 року. Гурт «Go A» із веснянкою «Шум» посів перше місце у світовому рейтингу «Spotify», 30 мільйонів переглядів на ютубі!..

Світ побачив, що Україна – митець, воїн, невмируща душа.

Ми – українці, народ, який у спадок отримав солов'їну мову, жайворонкову пісню, неймовірну красу землі, а ще – безмежну душу.

Я закликаю вас, друзі, спілкуйтесь українською – словом волі й незнищеного духу народу!

... Загребельний у неповні 17 став на захист Києва. Далі фашистський полон, концтабори. Але вистояв!

Нинішня юнь теж захищає Вітчизну від окупанта, виявляючи силу духу, героїзм.

Не забудьмо їхній подвиг, бо «перемагає той, хто пам'ятає!»

Косенко Анастасія, учениця 11 класу
Краснокутського ліцею Краснокутської селищної ради
Богодухівського району Харківської області

Учителька: Яковенко Олена Василівна

Спочатку було Слово...

Так народилася Мова...

Ще одна Душа...

У Творця все просто й зрозуміло:

подарував нам душу,

та чи вмієм плекати її так,

щоби не скніла,

щоби жила, раділа й височіла з-поміж усіх?

Душа – собор, це щит, заступниця незрима,
це вільність, протидія сірятині,
безмежний космос, де воєдино сплелися пам'ять, нація і
диво...

Наша душа – історії намисто:
в коралях – доля, мука, мислі,
і радість там, і сум, і каяття,
і торжество, й борня...

Щоб жити у віках, цю кожну днину зберемо у разок...

Ось трипільці залишили перші тексти Європі!

А ось скіфи вигнали персів з Великого степу!

*Летється над неозорими нашими землями вольна пісня. Це
голос онуки Ярослава Мудрого Європації.*

*«Стану імператрицею. Генріх — імператор за
походженням. Народився імператором і ніякої заслуги в тім.
Простий випадок. Я ж стану вище за всіх жінок завдяки самій
собі. Бо така я є, а ліпшої за мене немає на всій землі!..»*

Наша душа...

*Ось тим степом несеться верхи Військо Запорозьке, й
розносить луна над землями України: «Я, Богдан!»*

*«Для мене вже не існує "тепер", не існує "колись", я живу
поза часом, форма й сутність мого існування? пам'ять, власне,
я і є пам'ять, і тому я вічний».*

Наша душа...

*Ось на дніпровських кручах здіймається до неба справжнє
диво – Софія Київська! Духовна міць, священний оберіг,
коштовність і святиня.*

Наша душа...

І поки живе душа народу? народ безсмертний.

Ми боремося, бо живі! Ми боремося... мужньо й стійко!

Душа наша жива!

Жива наша душа – вільна й сильна!

Крізь віки й епохи – жива!

Жива і буде жити!

А в тугих і яскравих історичних разках додасться ще більше-
більше намистинок!

*Посилаєва Тетяна, учениця 11 класу
комунального закладу «Роганський академічний ліцей
Роганської селищної ради Харківського району
Харківської області»*

Учителька: Зібарова Людмила Миколаївна

Вітаю всіх учасників фестивалю.

Хочеться торкнутися струн кожної душі. (співає) До-сі-до-
ля, до-сі-до-ля прилетіла ластівочка...

Бачу, що впізнали. Ця народна співанка з трьох нот відома з
прадавніх часів. А понад сто років тому мелодія «Щедрика» стала
хітом української дипломатії в Європі.

Глава УНР Симон Петлюра добре розумів, що лише
політичними промовами захід не зламати, відкрити світові
Україну треба через культуру.

Колядка Миколи Леонтовича зривала овації в Празі, Відні,
Лондоні, Парижі... На увесь світ кричала про те, що український
народ є, його серце б'ється, а душу, як і пісню, неможливо
знищити.

«Кожен народ обведений колом своєї мови», – говорив
філолог Потебня. Ми маємо захищати її, як колись Хома із «Вія»
боронився від нечисті. Пам'ятаєте? І тоді мова теж буде оберігати
нас.

Під час війни з росією мова стала маркером «свій-чужий».
А унікальна літера «Ї» – символом спротиву окупантам.
Ризикуючи життям, українці малюють її на стінах будинків,
нагадуючи ворогові, що це наша земля, тут живе наша душа, яка
з колісковою матері розуміла важливість слів Україна, Київ,
героїзм.

Із чого починається знищення народу? Із зазіхання на його мову й культуру. Сьогодні, як ніколи, ми розуміємо це. Бо бачимо на власні очі. За неповними даними, з лютого 24 року в боях, під час обстрілів, бомбардувань загинули 123 митці. Десятки письменників, музикантів, акторів...

Український ПЕН та The Ukrainians Media створили онлайн-проект «Люди культури, яких забрала війна». Максим Кривцов, Валентин Добрий, Ігор Суботяк... Їх так само, як Вікторію Амеліну та Володимира Вакуленка, варто захищати до «Нового Розстріляного Відродження», на думку письменниці Оксани Забужко.

А це воскресіння «не зламати і навіть не вбити, тому що відродяться з попелу квіти» (Гліб Бабич).

«Співай же, Україно! Співай, щебетушко! – писав після прем'єри «Щедрика» в Ріо-де-Жанейро академік Енріке Коелью Нетто. – Прийде і до тебе весна, якої ти так чекаєш!»

*Борц Катерина, учениця II класу
Балаклійського ліцею №1 ім.О.А.Тризни
Балаклійської міської ради Харківської області*

Учителька: Волченко Раїса Іванівна

Ви чуєте голос із давнини? То стогне земля, то Україна просить розправити їй крила й дати змогу жити без війни!

Україно моя! Як можна дозволити знищити тебе? З якою радістю вороги дивляться на страждання народу, ненавидять садки вишневі, співучу мову, душу українську.

Душа... А чи має душа свій вік? На мій погляд, душа людей, які несуть добро та віру, – безсмертна. Вона буде вічно жити в серцях народу, який виборює свою незалежність. І тільки люди з Великою українською душею здатні в перші години

повномасштабного вторгнення не бігти, а об'єднуватися, не мародерити, а допомагати, не ховатися, а йти на ворога з «голими руками».

Вклонімося ж, Україно, твоїм героям, їхній жертвості, їхньому патріотизму.

Оноре де Бальзак стверджував: «Люди мають душу сильну, щоб довести за будь-яку ціну свою відданість, а нагородою їм служить свідомість, що вони зробили добро».

Волонтери – це герої, які не мають на плечах військової форми, але доводять, що серце людини може бути справжнім жертвником миру та любові; це маленький промінь світла в темряві великої катастрофи.

Навіть діти створюють безліч проєктів, кошти від реалізації яких націлені задля Перемоги.

Я пишаюся знайомством з такими людьми. Людями, які приносять тепло, надію і любов.

Ми – незламний народ, ми – народ, який підкорити неможливо, бо в нас українська душа. І я впевнена: доки вона жива – народ безсмертний. Слава українській нації!

*Прокопенко Поліна, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей №6
Харківської міської ради»*

Учителька: Кашикіна Тетяна Павлівна

Душа народу – це його історія, культура, мова. Коли народ пам'ятає своє коріння, дбає про духовні цінності, зберігає в серці віру, він стає безсмертним.

Кожна нація має свою історію – часто складну, подекуди трагічну, але водночас величну. Це боротьба за свободу, незалежність, за право бути собою. Один із найяскравіших

періодів в українській історії – це козацька доба, Хмельниччина. Відважні гетьмани й отамани війська Запорозького завжди відзначалися своїми лідерськими якостями, військовим талантом, вірністю традиціям; а козацтво донині залишається символом незламного духу народу. Тож не випадково, що сучасні угруповання Збройних Сил України, які беруть участь у російсько-українській війні, мають імена видатних козацьких діячів: 1-й окремих полк спеціального призначення імені Івана Богуна; 58-ма окрема мотопіхотна бригада імені гетьмана Івана Виговського; 92-га окрема штурмова бригада імені кошового отамана Івана Сірка тощо. Наші воїни - справжні козаки, адже мають неймовірну силу волі, незламну стійкість і, наче скеля, стоять на захисті України.

Досить потужним є наш культурний фронт – українські музиканти, вокалісти, письменники, актори, які невтомно працюють над збереженням і популяризацією української культури у світі навіть під час війни. Несамовито звучить «Маніфест» Артема Пивоварова, що змушує битися серця українців в унісон. Безстрашні кіборги постають із однойменного фільму кінорежисера Ахтема Сеїтаблаєва, нагадуючи нам про події 2014, а документальна стрічка «20 днів у Маріуполі» переносить у страшний 2022, демонструючи всьому світові жахи окупації, воєнні злочини РФ і залишаючись потужною зброєю в інформаційних війнах.

Дзеркалом національної свідомості завжди була, є і буде рідна мова – душа народу, яка відображає його унікальність, спосіб мислення, традиції й цінності. Вона розриває серце палкими рядками Василя Стуса, зачаровує символізмом і лірикою Ліни Костенко, спонукає до відвертості в поезіях Сергія Жадана, пробиває свідомість прямою й пророцтвом закатованого в окупації Володимира Вакулєнка... Їх десятки, сотні, тисячі, але всі об'єднані словом – щирим, вічним, українським.

Нам випала честь жити в епоху, коли формується нове покоління українців, які знають своє коріння й розуміють свою

роль у збереженні національних цінностей. І доки існують ті, хто вірить у силу українського народу, пам'ятають його історію, культуру, зберігають мову, доти народ буде жити!

«Душу не знище шабля з рапірою, / Коли ми всі об'єднані вірою» (рядки з пісні «Віра» Козака Сіромахи).

*Кальченко Дарина, учениця 10 класу
комунального закладу «Зміївський ліцей № 2»
Зміївської міської ради Чугуївського району
Харківської області*

Учителька: Ткачова Віталія Сергіївна

Вітаю! Ви знаєте, нещодавно я була у Харкові, проходила повз зруйновані будинки, і мій погляд зупинився на забитому вікні. Точніше надписі. Це були слова П. Загребельного: «Доки живе душа народу- народ безсмертний». І я замислилась... А що таке душа народу? Яка вона ця душа?

Мені здається, вона втілює в собі весь досвід прожитих поколінь, весь біль і боротьбу. Вона розкриває наш внутрішній світ. Вона може ідентифікувати нас серед усіх інших народів. Це наша пам'ять, наш код нації. Боже, скільки всього містить ця душа....

Душа — це пам'ять про репресії, про боротьбу за право існувати, говорити рідною мовою, бути вільним. Шлях України до незалежності був тернистим. Нас морили голодом, розстрілювали, знецінювали. Рідну мову хотіли знищити, наші досягнення та винаходи приписували до чужої історії. Навіть віра у Бога була під пильним оком Московського патріархату.

Але українці боролися за свою волю та незалежність. Вони йшли проти диктатурної влади, чинили опір злочинним службам. Не дивлячись на заборону писати українською, продовжували

робити це. Ці вчинки кажуть про живу душу народу, про її любов до своєї країни, про готовність повставати за думку нації.

Наразі українці переживають важкі часи, але попри все, наші люди не зупиняються і чинять спротив російським загарбникам. Ворог живе ілюзією про «ісконні території», але ми змогли довести, що це не так. Весь світ бачить, як народ України не дозволяє ворогам загарбати нас та наші території.

Знаєте, мені іноді здається, що ми довго спали, а зараз прокинулись. Відчули свою душу, згадали, хто ми. Ми - українці. Саме за це зараз воюють наші хлопці і дівчата. За право жити на своїй землі, говорити своєю мовою, створювати свою історію.

Народ буде жити, доки за себе бореться! Бо змога боротися - це прояв життя. Тому, важливо пам'ятати, якою ціною нам далась наша історія і в жодному разі не забувати її. Ми - є народ, і нас ніхто і ніщо не зможе знищити.

Я дуже пишаюся тим, що я - українка!

*Ковтун Вероніка, учениця II класу
комунального закладу «Золочівський ліцей №1» Золочівської
селищної ради Богодухівського району Харківської області*

Учителька: Лутай Олена Іванівна

134! Знаєте, що це за цифра? Якась річниця? А от і ні. 134 - саме стільки разів забороняли українську мову. Цифра вражає, чи не так? То чому ж було потрібно забороняти комусь розмовляти своєю ж мовою аж стільки разів? Все дуже просто. Відібрати мову - найпростіший спосіб знищити націю. Це наче вирвати з грудей душу. А чи можемо ми жити без душі?

Українська мова - унікальна не тільки своєю милозвучністю і красою, а ще й своєю стійкістю. Багато років її існування заперечували. Хоча перша цифра суперечить цьому, адже як

можна заборонити те, чого не існує... Багато людей віддавали своє життя та свободу за те, щоб писати та розмовляти українською. В Україні!

Одним з найяскравіших прикладів боротьби за душу України є епоха «розстріляного відродження». Саме тоді заарештували Михайла Ялового, після чого вчинив самогубство Микола Хвильовий. Володимир Сосюра і Михайль Семенко, Лесь Курбас і Микола Куліш, Валер'ян Підмогильний і Майк Йогансен, і Юрій Яновський - вони і багато інших боролися за душу України у своїх унікальних, істинно українських творах.

Як зрозуміти народ? Як розгледіти його душу? Відповідь проста і зрозуміла - література. Загляньмо за обкладинки книг, які так привабливо стоять на полицях. Зрозуміймо: який він - український народ. Сильний, непереборний, той, який завжди прагне до свободи. Література, мова, культура - все це відрізняє народ від простого натовпу. Коли я думаю про те, який шлях пройшов український народ до незалежності, моє серце наповнюється гордістю і... болем. Не одна людина страждала, але боролось за нас. За всіх нас. Адже, так як і людина, народ не може жити без душі. Нашу душу вішали, розстрілювали, викидали в смітник, як невдалий рукопис, але ми підбирали її, загоювали рани, витягали стріли, діставали її зі смітника, розгляджували і приголублювали. Ми ховали її в потаємних кутках нашої душі, тримали в себе. І ми врятували її! Ми воскресили нашу душу. І поки живе душа - живе і народ.

Хай живе українська мова! Хай живе література! Хай живе душа України! Хай живе український народ!

Соболь Іван, учень 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 173
Харківської міської ради»

Учителька: Зірка Тетяна Сергіївна

Немає ніякої можливості спростувати вислів Павла Загребельного. А підтверджень абсолютності його думки настільки багато, що вкластися в 3 хвилини непросто. Але я спробую!

Душа українського народу... Чи замислювалися ви, у чому вона виявляється, адже це не істота і не предмет?! А от мені **вчувається бойовий запорозький марш з його вибуховою енергетикою нестримного бажання в ЄДИНОМУ пориві йти на страшний бій за визволення від татарського, польського, російського гніту!** Ох, як боялися вороги **нерозкритої** таємниці мужньої **душі** українського козацтва!

Уява переносить мене в часи лихоліть, якими доля щедро наділила мій народ за всі тисячоліття його життя. Яку ж душу треба мати українцям, щоб витримати, не зламатися, воскреснути **неодноразово**, як птиця Фенікс, переживши війни, голодомори, окупації, репресії! Якою міццю треба володіти, щоб не **зотліти**, не вмерти, не згинутися на шляху забуття!

Ні! Душа **МОГО** народу залишилася **ЖИВОЮ!** Вона продовжує жити в кожному вірші, **написаному** Шевченком, Телігою, Симоненком, Жаданом, у кожній думі і навіть у простих народних обрядах, які передаються з покоління в покоління.

І спадають на думку слова Ліни Костенко: «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову». Так, це беззаперечна істина! Душа українського народу – це його мова, колись заборонена, знищена **на Соловках, у ГУЛАГІ**, але рідна, милозвучна!

У кожного народу є державні символи: Герб, Прапор, Гімн. Наш Герб – утілення душі українського народу, його **незгасаючого прагнення** до справедливості, волі, незалежності!

Саме цього не врахували кремлівські заїди, **коли віддали наказ про захоплення України**, відправивши на нашу землю сотні тисяч загарбників, тисячі літаків, танків та іншого озброєння, сподіваючись, що **УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД** капітулює за три дні! Не знають рашисти нашої історії, а треба було розгорнути хоча б шкільний підручник. Сьогодні закривавлена, пошматована душа українського народу плаче з матерями, які зустрічають синів-захисників на щиті; стогне з пораненими воїнами, кричить на весь світ над могилами загиблих дітей, у молитві звертається до Бога, але **велична й прекрасна** в **НЕЗЛАМНОСТІ, НЕСКОРЕНОСТІ**, міцна, як криця!

Федорик Вероніка, учениця 10 класу
комунального закладу «Первомайський ліцей № 5
Первомайської міської ради Харківської області»

Учителі: Антонова Лариса Михайлівна,
Іщук Людмила Геннадіївна

Кожен народ має свою унікальну душу, в якій втілено його традиції, культуру, мову та історію. Це велика сила, яка робить народ живим і неповторним, навіть протягом століть. Вислів "Поки живе душа народу – народ безсмертний" підкреслює важливість збереження цієї душі для існування нації, культури та духовності. Ідея полягає в тому, що доки народ зберігає свою душу – тобто мову, традиції, цінності та пам'ять про минуле, доти він житиме вічно, незалежно від зовнішніх обставин.

Вислів Павла Загребельного є актуальним для багатьох народів, особливо для українців, які в наш час переживають

складні випробування. Саме зараз для нашого народу національна ідентичність і культура мають надзвичайно велике значення для збереження самобутності. Україна сьогодні є яскравим прикладом того, як сила національного духу здатна тримати народ в єдності та незламності. У часи війни проти російської агресії, українці демонструють не лише військову, а й культурну та моральну стійкість. Ті цінності, що були сформовані поколіннями, дозволяють нації протистояти ворогу, зберігаючи при цьому свою ідентичність і душу. Патріотизм, відданість і бажання відстояти свою мову та культуру стають головною зброєю у боротьбі за свободу.

Коли ми говоримо про душу народу, ми маємо на увазі те, що об'єднує людей, їхні прагнення та мрії. Зараз ми бачимо безліч героїв, які надихають та підтримують спільну ідентичність. Їхні подвиги стають частиною колективної пам'яті, і поки ми пам'ятаємо про них, вони живуть у наших серцях.

У сучасному світі, де глобалізація стрімко стирає межі між культурами, особливо важливо пам'ятати про свою ідентичність і те, що робить нас унікальними. Захист та розвиток культурної спадщини, повага до історії свого народу – це шлях до його безсмертя.

Отже, доки живуть душа народу, його традиції, культура та мова, народ буде безсмертним. Він пройде через століття, залишаючи слід в історії людства, збагачуючи її своїм унікальним досвідом та поглядами. Кожен із нас повинен прагнути зберегти цю душу, передати її майбутнім поколінням, щоб вони могли пишатися своєю спадщиною, продовжуючи шлях до світлого майбутнього. Прикладом героїчної боротьби й живим доказом цієї істини є наша Батьківщина.

На завершення хочеться ще раз процитувати Павла Загребельного: «Але живі борються! Ні голод, ні нещастя, ні сама смерть не об'єднує людей. Об'єднує їх боротьба. Тільки в ній здобувається найголовніше – воля, свобода».

Пам'ятаймо: «Поки живе душа народу – народ безсмертний!». Я вірю в непереможність нашої Батьківщини!

*Гула Марія, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 24 імені
І.Н.Питікова Харківської міської ради»*

Учителька: Гармашова Інна Валеріївна

Кожен народ має свою унікальну, багатогранну душу. Вона – наче коріння правічного дуба, що проникає глибоко в землю, живлячи й підтримуючи могутнє дерево навіть у буремні часи. Ця душа – не лише традиції, мова, історія, а й те невидиме полум'я, що палає в серцях його людей, і поки це полум'я горить, народ є безсмертним.

Українці – це народ, чия душа, мов Фенікс, знову й знову відроджується з попелу. Як морські хвилі, що розбиваються об каміння, але завжди повертаються назад, так і наша нація, незважаючи на всі випробування, не раз вставала з колін.

Душа нашого народу пульсує в ритмі рідної мови. Вона – наче струмок, що біжить крізь віки, збираючи воду зі своїх витоків і несе її до нащадків. Мова збагачує, очищає та дає силу, пов'язує минуле з майбутнім.

Душа народу живе також у традиціях, фольклорі та обрядах, що передаються з покоління в покоління, як запалена свічка. Як кажуть, «свічка, що запалює інші свічки, не втрачає свого полум'я». Так і наші традиції, відроджуючись у нових поколіннях, продовжують горіти й сяяти в темряві часів.

Сьогодні Україна, як незламний воїн, стоїть на захисті своєї душі. Вона, мов ріка, що виривається з берегів, протистоїть ворогу, захищаючи свої поля, міста й людей. Кожен, хто зараз бореться за свободу, — це частина живого тіла нації, що не дозволяє темряві поглинути світло. Іван Франко колись писав: «Лиш

боротись – значить жить», і ці слова сьогодні відлунюють у серці кожного українця.

Душа нашого народу – невидимий міст між минулим і майбутнім. Вона, як нитка, з'єднує всі покоління, сплітаючи нас у єдиний, нерозривний ланцюг. Кожен із нас несе в собі часточку цієї душі, наче священний вогонь, який необхідно берегти й передавати далі. «Народ мій є, народ мій завжди буде!» – писав Василь Симоненко, і ці слова як ніколи актуальні сьогодні.

Поки жива душа народу – живий і сам народ. Вона, як зірка на небі, сяє, навіть якщо її світло приховане за хмарами. Вона – це наш вічний захист, наші пам'яті і сила. Допоки в кожному українському серці горить це невидиме полум'я любові до рідної землі, до своєї історії та культури, доти народ наш не зникне.

*Кравченко Єлизавета, учениця 11 класу
комунального закладу «Богодухівський ліцей № 2»
Богодухівської міської ради Богодухівського району
Харківської області*

Учителька: Яковлева Олена Сергіївна

Український народ – безсмертний. Нас неможливо зламати, у нас є те, що знищити нікому не вдасться – українська душа. Вона безмежна, бо є усюди: на всіх континентах, у кожній країні світу.

Душу не можна виміряти або побачити, це нематеріальна цінність, яка має дуже велике значення. Кожен українець розуміє це слово по-своєму: для когось – це пісня, для когось – наша історія або література, а для когось – це люди. І це правда, бо, дійсно, і вірш Семенка, і мамина колискова, і рушник на стіні, тин біля будинка, мальви, чорнобривці, калина – виплекані

українцями частинки однієї душі на всіх. Якби в наших людей не було цієї спільності, то однією нацією ми б вже не були.

«Народ, який втрачає пам'ять, перестає бути народом: він стає просто скупченням людей, які тимчасово займають певну територію» – казав Юзеф Пілсудський. І я повністю погоджуюсь, бо знати свою історію – це не просто здати тест у школі, це означає шанувати своїх предків. Бо саме вони покладали свої голови задля того, щоб ми жили у вільній країні. Хоча і зараз, на жаль, продовжує литися кров народу заради простого існування України. Але вогонь національної душі так просто не потушити, кожного разу знаходився хтось, хто підіймав повстання проти режимів, які нам намагалися нав'язати.

Кожен із нас має знати: народна душа живе в тобі, у кожному твоєму подихові, погляді в мамині очі, пахощах польових квітів. Торжествує, коли сходиш на якусь із карпатських вершин або коли чуєш «Ще не вмерла України...».

Варто любити свою Батьківщину і завжди пам'ятати: «Доки живе душа народу – народ безсмертний».

Бо як опинишся в п'їтми
і душу десь ти цю загубиш,
то вже однаково, чи будеш
ти жить в Україні, чи ні.

Чи роздеруть її на шмаття,
бо тут «бандери» й «куркулі»,
книжки закинуть у багаття
прийдуть «асвабадітелі».

Тож пам'ятай, що серце твоє,
допоки в ньому Україна,
жадати буде тільки волі,
бо лиш тоді душа єдина!

*Котенко Андрій, учень II класу
Барвінківського ліцею Барвінківської міської територіальної
громади Ізюмського району Харківської області*

Учителька: Новосел Вікторія Василівна

На мою думку, сьогодні у свідомості українців молитвою повинні звучати слова: «Душа народу – це його серце, яке б'ється в ритмі віків». А де віднайти те, що піднімає нас над сірою буденністю, що робить нас людьми? Як знайти той острівець духовності, в якому мудрість і сила, пам'ять роду?

Вранці 24 лютого я подорослішав в одну мить. Величезна імперія зла та насильства прийшла на мою землю. Я думав, чи це жахливе випробовування є трагічною випадковістю, чи має якийсь сенс? Так, має. Ця війна змінила реальність, але в той час показала світові важливість боротьби українців за свій дім, свою землю та незалежність. Нарешті, колись знецінена українськість стала ознакою честі, гідності, віри.

А ви помітили, як по-новому зазвучала наша мова, як зросла цікавість до неї. Навіть гомін у місті став українським. І знаєте чому? Бо це мова нашої Перемоги! Саме сьогодні важливо триматися наших цінностей, нашої сутності, духовності, речей, які нас формують.

Зв'язок поколінь... Можливо, для когось це просто слова. Для мене – це заповідь нашої міцності, і, зрештою, збереження нації. На жаль, через каяття та страждання лежить наш шлях до духовного воскресіння. Чи зможемо, як той блудний син, відшукати серед спустошення чисту стежину до величного Собору? Чи осилимо цей шлях? Мусимо!

Приходять на думку рядки з вірша Віктора Баранова:

Українці мої! Дай вам Боже і щастя, і сил.

Можна жити й хохлом, і не згіркне від того хлібина.

Тільки хто ж коли небо нахилить до ваших могил,
Як не зраджена вами, зневажена вами Україна!
Ця поезія лікує хворі душі від чорної скорботи, додає надію моїм землякам. Вірю: нашу силу духу не зламати.

Яке ж завтра чекає мою Україну? Квіт сонячний чи вічна тьма? Я оптиміст. Так хочеться вірити – квіт.

*П'янова Аліса, учениця 10 класу
комунального закладу «Шевченківський ліцей
Шевченківської селищної ради Куп'янського району
Харківської області*

Учителька: Данилова Марія Миколаївна

Я вся від кореня й зела,
Я вся від вас, слова і люди,
Мене така земля веде, якій перецвіту не буде!

Я народилася і живу на щедрій, Богом даній землі, освяченій іменем Великого Тараса. Тут з діда-прадіда жили мої предки, працьовиті і чесні хлібороби. Тут пролягла натоптана моїми дитячими ногами стежинка до дитячого садочка, потім до школи. Тут уперше я почула виколисане степовими вітрами мамине слово, лагідну коліскову.

Я змалечку знала, що я – українка. Я пишалася цим, бо цю любов до рідної землі перейняла від найдорожчих мені людей: батьків, вихователів, учителів.

Історія України – це історія боротьби за збереження державності. Споконвіку урагани орд перекочували мій народ, як перекочує море величезні валуни, але він не перетворився на перекотиполе, а вкоренився на цій відчайдушно добрій землі. Плакав слово, творив пісню, прикрашав свою оселю вишитими

рушниками, сів хліб, навчав мудрості дітей, давав світові геніальних поетів, мислителів, учених. У годину лихоліття – ставав на її захист.

За свою волю та незалежність ми завжди сплачували життям найкращих синів і доньок з правіку і до сьогодні. І вже новітня орда даремно сподівається знищити нас, не усвідомлюючи того, що народ, який має тисячолітню історію, понад двісті тисяч пісень, довершену і досконалу мову, щедру на любов і добро душу, знищити не можливо.

Мені п'ятнадцять років, і я уже знаю, що таке неволя, бо шість місяців перебувала в російській окупації. Я знаю, що таке біль, коли ворог ракетою руйнує твій ліцей, але знаю, що таке радість, бо було врятовано безцінні скарби із нашої шкільної Світлиці, яким майже століття.

Ми переможемо, ми переживемо це лихо! Коли жінка біля згарища власного будинку садить гладіолуси, коли останні крихти хліба віддають бездомним тваринам, такий народ має майбутнє.

Ми пам'ятаємо все, ми пам'ятаємо всіх.

Ми не пробачимо ворогу жодної смерті. Нас ця війна зробила сильнішими.

Ми вилікуємо свої душі добром, любов'ю, надією, бо ми – українці!

*Янкевич Мирослава, учениця ІІ класу
комунального закладу «Лозівський ліцей №ІІ
Лозівської міської ради Харківської області*

Учителька: Чижкова-Потейчук Олена Олексіївна

Що таке душа народу? Що відрізняє українців від інших людей на нашій планеті? Що наскрізною ниткою проходить через всю нашу історію й забезпечує нам майбутнє? Без сумніву, це мова!

Єдине, завдяки чому український народ зберігся! Єдина причина, чому Україна нині існує! Найсокровенніше, за що зараз воюють наші захисники!

Навіть коли українська була заборонена, вона жила в устах людей, у культурі й традиціях, у наших піснях, у кобзарстві. Душа українського народу, втілена в мові, проривалася життєдайним паростком крізь найсуворіші заборони в усій світовій історії.

Сьогодні знов моя Україна в огні, але її душа – це неопалима купина, яка мужньо протистоїть ворожій пропаганді та захищає національні цінності. Безперечно, бажання експансії «руського міра» обернулося його нищівною поразкою та дало початок потужному мовному відродженню. Багато моїх співвітчизників переосмислили й усвідомили важливість національного самовизнання насамперед через мову. Упевнена, кожен розуміє, що її втрата – це втрата власної ідентичності. Душа народу жива, вона пульсує і є свідком масового переходу на українську, дерусифікації громадського простору, стрімкого розвитку й популярності україномовного культурного продукту.

Я і мої однолітки як представники нового покоління переконані, що українська – мова вільних, незламних, найстійкіших і найсміливіших людей на Землі; мова, якою говорять переможці!

І ми точно знаємо, в чому різниця між «коханням» і «любов'ю», «ставленням» і «відношенням», «вірністю» і «правильністю». А чого варті наші фразеологізми?! Тільки ми, українці, розуміємо всю глибину їхнього сенсу!

Тому й мовчать як риби вороги і лише стріляють в обличчя нашим гострим на язик захисникам! Його останні слова «Слава Україні!», а моє серце відлунує: «Героям слава!»

Цією мовою ми воюємо, кохаємо, мріємо, а значить, живемо! Слава нації, душа якої безсмертна!

*Заярний Іван, учень ІІ класу
комунального закладу «Коротичанський ліцей
Пісочинської селищної ради Харківського району
Харківської області»*

Учителька: Партола Іриша Миколаївна

Сьогодні хочу почати свої роздуми з відомих слів українського письменника Павла Загребельного: «Доки живе душа народу – народ безсмертний».

Чи замислювалися ви над тим, що робить народ насправді безсмертним? Що ж таке душа народу? Це не лише історія, культура чи мова. Це щось більше, глибше, що живе в кожному з нас. Я це зрозумів, коли мій батько пішов на війну.

Мій батько зараз далеко від дому, на фронті, захищає нашу рідну землю. Щоразу, коли я про це думаю, мені стає боляче, але водночас я відчуваю гордість. Він там не лише заради себе, не лише заради своєї сім'ї. Він захищає кожного з нас.

Коли ми говоримо про душу народу, я бачу в ній любов і силу. Це любов до рідної землі, яка дає нам життя й притулок. Це сила стояти в часи важких випробувань, коли здається, що все проти нас. Народ стає безсмертним тоді, коли в кожному з нас живе ця любов і ця сила.

Знаєте, я пам'ятаю, як ми прощалися з батьком перед його від'їздом. Його погляд був сповнений впевненості й надії, хоча я відчував, що йому теж важко залишати дім. Він сказав мені: "Я йду, щоб ти міг жити в мирній Україні". І ці слова назавжди залишили слід у моєму серці.

Наш народ пережив багато випробувань: війни, голод, репресії. Але щоразу, коли здавалося, що ми на межі знищення, ми відроджувалися. Чому? Тому що душа нашого народу – це більше, ніж просто життя окремої людини.

Кожен із нас може зробити свій внесок у те, щоб наша нація жила. Бо як сказав мій батько: "Ми боремося не лише за сьогодні, а й за завтрашній день". І цей завтрашній день залежить від нас усіх.

І я вірю, що всі наші захисники скоро повернуться додому. А разом з ними повернеться мир на нашу землю. І це буде ще одна перемога безсмертної душі українського народу.

*Романовська Анна, учениця ІО класу
Ізюмського ліцею №3 Ізюмської міської ради
Харківської області*

Учителька: Рябенко Ірина Володимирівна

Гулко б'ється серце, стугонять вікові скрижалі, летить стріла, прорізаючи століття за століттям... Стоять, як на сповіді, три Душі, стомлені, припорошені пилом подій.

Із часового потоку минулого і сучасного вириваюсь я, Романовська Анна, ізюмчанка, українка! Моя доля пов'язана із подіями сьогодення. Кожною клітиною відчуваю як ворог намагається вкотре знищити мою мову, культуру, історію, вцент стерти міста і села, поставити мене, українку, на коліна.

Я кричу всьому світові голосами віковичних душ.

Одна душа пам'ятає спалення книгозбірні Києво-Печерської лаври, заборону книгодрукування українською мовою Петром І. Та в цей період народжується Григорій Сковорода, український просвітитель. Не тільки Петро І боявся сина Свободи, духу безсмертного, а й путін, бо просунув своє смертоносне жало до Сковородинівки та в ніч проти 7 травня 2022 року знищив музей Григорія Сковороди.

Я дивлюся вперед, я готова захищати свою землю, мову своїх батьків!

Стоїть друга Душа Гордія Отави, який намагався зберегти Софію Київську, протистояв професору – есесівцю Шнуре. Хто дав право німецькому фашизму знищувати всі спогади про минулу велич? І влучне запитання Отави: «Бо що їм наша історія, наше мистецтво, душа народу?»

Відновились! Історія, писана нашими життями, живе в піснях, дітях, історичних місцях, у наших справах.

Стоїть третя Душа Воїна російсько - української війни. Це Анатолій Покутній з 95-ої окремої десантно - штурмової бригади, який ціною власного життя голіруч зупиняв танки під Ізюмом, в селі Кам'янка. Свідомо загинув в березні 2022 року, бо ним керувало почуття любові до України!

Стоять за мною три Душі, три різні історії величі українського народу. Я відчуваю їх підтримку і силу, любов і віру.

З'являється нове життя під вибухами в метро, в бомбосховищах заради Життя, Мрії і Щастя! Ми народ невмирущий, народ безсмертний! Хай захоплюється весь світ нашу стійкістю, прагненням зберегти Мову, бажану Незалежність і Волю!

Ніхто не має права заносити меч над моєю родиною, моєю землею, моїми мріями!.. За мною стоять Вони, мої предки, пам'ять мого роду, гірка правда відстоювання своєї самобутності!

*Безрук Вероніка, учениця II класу
комунального закладу «Безруківський ліцей»
Дергачівської міської ради Харківської області*

Учителька: Гужва Вікторія Анатоліївна

Хто ми є? Просте питання, яке ставив собі кожен з нас. Просте, але відповідь на нього знайти не всім до снаги. Але ж з чого почати? Минуле. Погодьтеся, усе, що ми знаємо, походить саме з нього.

Мамина колискова, рідні вірші й казки на ніч. Традиції, які передаються з покоління в покоління, – це те, що вирізняє нас серед інших, те, що підсвідомо формує нас як особистостей і громадян рідної держави. Завдяки чому?

Мова... Так, це найголовніший важіль свідомості, який намагалися знищити роками та продовжують донині. Мова – це душа народу, а її втрата веде до зникнення нації. Чи не цього хоче заклятий ворог сьогодні? Він знищує нашу літературу, спалюючи видавництва (російський удар по друкарні в Харкові знищив 50 тисяч книг), викрадає картини, пісні, переспівуючи їх гнилою мовою. А найголовніше, вони вбивають цвіт нації – наших людей.

Ліна Костенко нагадує: «Нації вмирають не від інфаркту, спочатку їм відбирає мову». Горда тим, що мої друзі та однолітки все частіше спілкуються українською. Переконана: майбутнє моєї держави в надійних руках!

Українська пісня... Згодьтеся, саме вона стала частиною нашої культури, символом національної ідентичності.

У пісні мрія і душа народу
І вільна воля, злет у небеса,
І боротьба одвічна за свободу,
У нашій пісні радість і краса.

Чого лише вартий український «Щедрик» в обробці Леонтовича, який відомий в усьому світі як «Carol of the Bells»? А «Ой у лузі червона калина» стала символом нашої незламності. Отож, живе наша душа! І ми не здамося!

Продовжимо тримати оборону й допомагати одне одному, адже згуртованість – найпотужніша сила.

Згадую нещодавні події, про які мені розповів товариш. Після влучання КАБа в моєму селищі сталася пожежа. Вогонь швидко розходився сухими полями. Здавалося б, що можна вдяти? Що може зробити одна людина? Але ж ні, кожен має значення. Звичайні люди ринулися гасити полум'я. Не маючи ні захисту, ні

навичок, ні навіть достатньої кількості води, вони ризикували всім заради селища й людей, чиї домівки були під загрозою. «Як же я пишаюся українцями!» – додав друг у кінці розповіді, поглядаючи на замащені сажею руки та вщент згоріле взуття.

Що я хотіла донести цією історією? Ви важливі. Не існує маленьких вчинків, одна краплина може переповнити чашу. Навіть маленькі кроки, зрештою, ведуть нас до спільної мети – перемоги.

Тому, дорогі друзі, донатйте, допомагайте, чим можете, плакайте українське й не забувайте про гігієну думок. Адже, як говорив Павло Загребельний: «Найдорожче для людини – це думка, а вся солодкість думки – в рідній мові.

Ворог може захопити територію, сплюндрувати міста й села. Але доки живе душа народу – народ безсмертний».

*Карацюба Аліна, учениця II класу
комунального закладу «Малороганський ліцей
Вільхівської сільської ради Харківського району
Харківської області»*

Учителька: Коннегер Вікторія Вячеславівна

Що є справжньою силою народу? Що підтримує його крізь століття і дозволяє залишатися живим? Адже народ може переживати важкі часи: війни, голод, репресії та навіть геноциди. Він може бути підкорений іншими державами, його землі можуть бути розділені, голос - придушеним, а серце - заляканим. Але доки живе душа народу – його пісні, історії, пам'ять та воля – він нізащо не помре.

Душа народу зароджується в його традиціях. Це енергія, яка проходить крізь віки, цілі покоління, змінюється й еволюціонує, але ніколи не зникає. Вона може ховатися, бути пригніченою, але завжди знайде спосіб відродитися. Народна душа, як вогонь,

що спалахує з іскри, відновлюється з найменшого проблиску надії. Не знаю, як інші, але душа українців не піддається ні вітру, ні дощу, ні ворожим ударам. Вона починається з коліски, у відлунні стародавніх легенд і казок.

Ця душа звучить у кожному акорді народної пісні, видніється в кожній вишиванці, відчувається у кожному слові, яке плететься, мов рушник, з любов'ю і терпінням. Вона не зникає у часи темряви, бо горить яскравіше за будь-які зорі, наповнюючись силою боротьби і нескореності. Її не зламати, бо вона – не камінь, а вода. Її не спалити, бо вона - не віск, а полум'я. Її не знищити, бо вона – не тіло, а дух. Вона вміє бути ніжною, наче дотик маминої руки, і водночас – лютою, мов грім на літньому небі.

Душа ця, мов степовий вітер, вільна і нестримна. Вона танцює на шпильях Карпат і шепоче на берегах Чорного моря, вона розмовляє мовою пшениці й маків, полину і калини, мовою, яку ніколи не можна відібрати. І хоч би які бурі не насувалися, вона завжди знайде шлях до світла. В той час, як кожен українець – це її янгол-охоронець. Ми - невидимі нитки, що плетуть полотно майбутнього. Кожен із нас несе в собі маленьку іскру, яка може запалити всесвіт, а коли вони зливаються в єдине, народжується те саме незгасне багаття, яке змушує ворогів тремтіти, а друзів – пишатися. І нехай це навечно стане доказом того, що доки живе душа народу – народ її безсмертний.

*Гончаренко Діана, учениця II класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 152
Харківської міської ради»*

Учителька: Ніколенко Галина Анатоліївна

Друзям і недругам хочу сьогодні нагадати полум'яні слова Василя Симоненка:

Народ мій є! Народ мій завжди буде!

Ніхто не перекареслить мій народ!

Пощезнуть всі перевертні й прибулуди

І орди завойовників -заброд!

Ця віра у безсмертя рідного народу сповнює сьогодні серця справжніх українців. Саме вона надихає на боротьбу з ненависним ворогом, який намагається загарбати нашу землю, знищити нашу державність, волю, культуру. Але рабами ми не були і не будемо.

Згадаймо Шевченкове:

Не вмирає душа наша

Не вмирає воля...

Так, народ безсмертний, якщо в ньому є дух боротьби. А він у нас споконвічний. Іскра, запалена Прометеєм, заблищала на козацькій шаблюці Байди, гайдамацьких ножах Гонти й Залізняка, замаяла на хоругвах Богдана Хмельницького.

Так, козацькому роду нема переводу, сьогодні це ще раз підтверджує. Ми з сумом і гордістю згадуємо тих, хто, відстоюючи нашу Вітчизну, пішов у безсмертя, але не скорився: Дмитро Кацюбайло (Да Вінчі), Олександр Мацієвський, Андрій Пильщиків (Джус), Василь Тарасюк і ще багато тих, хто занесений навіки у Книгу Пам'яті. А на фронті тисячі продовжують їхню справу.

Клятий вороже, запам'ятай, що земля українська свята і дух його народу вічний і незламний, «і що є в нас душа, повна власних чеснот і щедрот», і любові, і маємо ми свою барвінкову мову і пісню, що торкає серце.

А ми з вами, друзі, пам'ятаймо, що кожен із нас є часточкою народу, із якої складається мозаїка української душі. І ім'я наше – не «хохли», не «малороси», а горде й шанобливе – українці. Тож плекаймо рідну мову і пісню, відстоюймо свою національну гідність, борімося за краще майбутнє України!

Доки живе дух народу – народ безсмертний!

Шейн Нікіта, учень II класу

комунального закладу «Хорошівський ліцей
Безлюдівської селищної ради» Харківського району
Харківської області

Учителька: Земляна Лариса Степанівна

Шановне товариство! Мабуть, багато хто із вас, чув такі слова: «Доки живе душа народу – народ безсмертний».

Так. Дійсно. Це казав Павло Загребельний у п'ятдесятих роках 20 століття. І з ним я цілком погоджуюся. Чому? - спитаєте ви. Відповім...

Душа народу, на мою думку, – це невидима сила, яка об'єднує нас, українців, незалежно від національності, віросповідання чи соціального статусу в одну велику щасливу родину.

Душа - це той дух, який живе в кожному з нас. І він не скорений. Як не скорена і наша держава, роками гартована виснажливою боротьбою з чужоземцями. Але, усупереч цьому, вона демонструє на весь світ гідність, силу та незламність.

Душа – це родина, святе для кожної людини. Батьки вчили нас шанувати звичаї і традиції наших предків, жити по совісті, правді, бути мудрими й волелюбними. Саме ці риси допомагають зараз нам виборювати свободу думок, вчинків, абсолютну незалежність.

Душа – це пам'ять. Пам'ять про людей, які поклали життя за свою країну, мову, свободу, за наше з вами життя. Ці подвиги ми не забудемо, вони й надалі житимуть у серцях українців, підтримуючи дух нації.

Уявімо на хвилинку, нас не цікавить своє коріння, історія, майбутнє –усе байдуже. Як тоді жити? Душа хвора, і згодом помре...А як тоді - без неї? Тож прислухаймося до уроків минулого й запам'ятаймо: важливо все, що було, буде, і хто поруч.

Цінуймо, бережімо й плекаймо те, що є, бо це все робить нас справжнім народом! А народ – це не просто сукупність людей. Це могутня сила, яка здатна зберегти, примножити й передати нащадкам усі свої надбання й душу. А з цим - і безсмертя! Ви погоджуєтесь зі мною?

*Тихоніна Кіра, учениця 10 класу
«Харківський ліцей № 156 Харківської міської ради»*

*Учителі: Денисова Лариса Миколаївна,
Гладка Вікторія Олександрівна*

Розпочати свій виступ хочу зі слів відомого українського письменника Павла Архиповича Загребельного: «Мова... Мова – це душа народу. Найдорожче для людини – це думка, а вся солодкість думки – в рідній мові. Ворог може захопити територію. Він може сплюндрувати міста й села. Але доки живе душа народу – народ безсмертний. Вмирає душа – вмирає й народ. Без мови немає народу. Він зникає з лиця землі, як древні ацтеки. Чи не тому ворог зазіхає найперше на мову народу, який він хоче уярмити?».

Ще в далекі радянські часи так сміливо на одвічний біль українців відгукнувся автор у своєму романі «Європа 45». Звісно, роман про другу світову війну, про боротьбу з фашизмом, але чи не продовжується зараз та сама боротьба. Боротьба з імперським сусідом, з новим спалахом чуми XXI століття?

Упродовж століть українці виборюють право на життя, право любити, мріяти, думати, говорити своєю мовою, мовою наших пращурів, нашого одвічного етносу.

Посягання на найдорожче – на мову розпочалося ще з сімнадцятого століття. У той час спалювалися книгозбірні, закривалися школи, заборонялося книгодрукування та

перекладацька діяльність. Це час цілеспрямованого нищення мови як головної ознаки етносу, мововбивство.

Бурхливе двадцяте століття. Більшовицька влада переслідують тих, хто розмовляв українською мовою, одягався в національне та цінував слово Тараса. Радянська влада не давала нашій мові стати офіційною, принижувала та паплюжила її.

Боляче від того, що й у наш час тривають подібні дії на тимчасово окупованих територіях. Але українці борються й перемагають. Ми згуртувалися, об'єдналися, а найголовніше – усвідомили, що ми – нація: говоримо українською, співаємо, мріємо, б'ємося за свободу, за право жити на своїй землі.

І весь світ пишається незламними українцями, насолоджується нашою солов'їною, співучою, рідною мовою.

У цьому році Павлові Архиповичу виповнилося б сто років. Чесно кажучи, я ще не знайома з творчістю автора. Але мені імponує його ставлення до таких важливих питань: історія, пам'ять, мова.

Мова – це душа народу, – казав Павло Загребельний, – доки живе душа народу, народ безсмертний.

*Діденко Дар'я, учениця 11 класу
Дворічанського ліцею Дворічанської селищної ради
Куп'янського району Харківської області*

Учителька: Саранді Наталія Михайлівна

Вітаю вас, шановне товариство !

Душа народу – часто ми чуємо ці слова! А чи розуміємо їх? Питання любові до рідної землі так тісно переплітається з проблемою усвідомлення себе українцем, розумінням нерозривного зв'язку з історією та культурою свого народу, пошуком голосу своєї душі в багатоголосій симфонії душі цілої нації.

Душа нашого народу на сторінках стародавніх літописів і у відблисках сучасних бізнес-центрів Києва, Харкова, Дніпра, у неповторній атмосфері одеських двориків і у відлунні кроків на старовинній бруківці вуличок Львова з ароматом кави, передзвоні вінницьких фонтанів, у тужливому співі трембіт над Карпатами і веселих троїцьких музиках на Полтавщині.

Вона чується у нашій пісні, бринить у слові милозвучному і прекрасному, і в печальному передзвоні Михайлівського собору у Києві, і в розпачливій, тривожній атмосфері наших міст і містечок. Тривожній, бо в наше життя вдерлася війна. Безжальна, жорстока, вбивча...

На жаль, вона упродовж століть була супутницею нашого народу, що прагнув мирно і вільно жити на своїй землі. Тож через роки до нинішніх захисників України лунають голоси з минулого. Чуєте?

«Іду на ви!» – вигукує славний князь Святослав.

«Лучче ж би потятим бути, аніж полоненим бути!» – мовить князь Ігор.

«Любов к Отчизні де героїть, там сила вража не устоїть», – стверджує Іван Петрович Котляревський.

« Борітеся – поборете!» – полум'яно закликає Тарас Григорович Шевченко.

«Я есть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була!» – упевнено лунає голос Павла Григоровича Тичини.

І в ці голоси з минулого вплітаються подвиги сучасних героїв-захисників. Є серед них і мої земляки: Сергій Євсюков, Володимир Ткачук, Єгор Петров, Юрій Шовгеня, Роман Кривенко, Вадим Лалазарян, Олег Дорош. І скільки їх – не злічити.

І я розумію, що в цій трагічній боротьбі за нашими спинами тисячолітній народ сіячів і творців. Захисників, а не нападників.

І цей народ знищити нікому ще не вдавалось і не вдасться, бо він має безсмертну душу!

А доки живе душа народу – і народ безсмертний.

Сенько Юлія, учениця II класу
комунального закладу «Лиманський ліцей»
Слобожанської селищної ради Чугуївського району
Харківської області

Учитель: Посохова Аліна Олегівна

Ти знаєш, що в мого народу є душа?
Ти знав про це, коли прийшов його убити?
Мабуть, не думав, що дістанеш відкоша,
Адже народ з душею не зломити!

Вона живе у кожній думці й слові,
Що тягнуться крізь час, немов ріка.
У милозвучній, солов'їній мові,
Від А до Я, де Є, Ї, Йот м'яка.

Вона у гомоні Карпат, у співі моря,
В полях родючих і в териконах шахт,
Степах, в яких витає сива воля,
Густих лісах – прадавніх вахт.

Душа мого народу – на сторінках історії,
Написаних і кров'ю, і мечем.
Тому, відкиньмо всі дурні теорії
Про заснування України Іллічем.

Це край князів, що Київ прославляли,
Це край, де козаки вступали в бій.
Від мудрого правління Ярослава
До визвольного-повстанських війн.

Це голос Орлика, Богдана та Мазепи,
Грушевського, Петлюри та Махна,
Повстанська армія Бандери,
Якого ти боїшся, мов чорта.
Душа народу – в українській пісні,
Яка лунає по усіх світах,
В трембіті, кобзі, у сопілці,
У «Щедрику», що пробирає до мурах.

Душа – у «Кобзарі» Шевченка,
У творах Лесі і Франка.
Вона живе в рядках Костенко
Й сучасній прозі Жадана.

Душа – у хрестиках на вишиванці,
Гончарстві, петриківці, гопаці,
В червоному борщі на смальці
Й картатій писанці в руці.

Душа народу у людині,
Дорослій, літній чи малій.
Вона живе в її родині,
У хаті теплій, дорогій.

Вона в очах, що світлом сяють,
В руках, що працю в світ несуть,
В серцях героїв, які нас захищають,
У мріях, що до перемоги нас ведуть.

Вона в тилу, вона в окопі,
В молитві тихій, в свічці на вікні.
Вона в землі, що спрагла і в жалобі,
Та все ж цвіте, як у веснянім сні.

Душа народу – в кожній долі,
У мирний час і в боротьбі.
Вона живе, де є любов до волі,
У кожнім українці – назавжди!

Тому, прорахувався ти, ворожий кате,
Не знищити ніколи мій народ!
Хотів нас за три дні здолати,
А вийшов зовсім інший поворот...
Розсіються хмари, ти зникнеш, як мла,
Втечеш «за поребрик» панічно.
Україна ж постане квітуча й нова,
Душа її житиме вічно!

*Курят Марія, учениця 10 класу
комунального закладу «Глибоківський ліцей
Липецької сільської ради Харківського району
Харківської області»*

Учителька: Кубась Олена Миколаївна

За оцінками експертів ООН, кожні два тижні в середньому зникає одна з 6000 мов світу. Таким чином, до кінця століття їх може зникнути майже половина.

Народ – це не лише сукупність людей, які живуть на певній території. Це ті, хто об'єднаний спільними традиціями, культурою, а головне, – мовою.

Ні для кого не секрет, що саме мова є душею народу, його духовною спадщиною, яка зберегла в собі національну ідентичність і самобутність. Як сказав Павло Загребельний, без мови немає народу. Він зникає з лиця землі, як древні ацтеки.

Наша країна переживає страшну війну. Тисячі людей втрачають рідних і близьких, майно, розселюються по всій землі,

але залишаються єдиним народом. Доки живе мова, живий народ.

Українська мова красива, давня і самобутня. Перші згадки українських слів датують 448 роком, коли були записані слова «мед» і «страва».

Сьогодні українська мова посідає двадцять шосте місце у світі за кількістю носіїв, але все може змінитися. Я пишаюся тими, хто з початку повномасштабного вторгнення свідомо перейшов на українську. Звертаюся до тих, хто цього ще не зробив: шануйте в собі українця, збережіть себе як частинку давньої великої нації. Навіть онуки депортованих до Сибіру українців говорять рідною мовою, пам'ятаючи про своє коріння. Сибір нам не потрібен, а ось Донбас і Крим обов'язково повернуться додому.

Я звертаюся й до тих, хто був вимушений виїхати до інших країн. Емігранти обов'язково вивчають мову країни, до якої виїхали, щоб асимілюватися з місцевим населенням. Українські діти онлайн відвідують українські школи. Інша справа з дорослим населенням. Єдина можливість зберегти свою ідентичність у цьому чужомовному середовищі, об'єднатися з такими, як ви. Візьміть за приклад діаспору в Канаді. За сто п'ятдесят років існування не втратили ні мовні навички, ані українські традиції.

Українці! Відчуйте єдність зі своїм народом, довіряйте один одному. Це дасть нам впевненість, а головне ми ще тисячі років будемо чути: «Добрий ранок!», «Добрий день!» та «Добраніч!».

*Безносенко Аріна, учениця II класу
комунального закладу «Мереф'янський ліцей "Перспектива"»
Мереф'янської міської ради Харківської області*

Учителька: Копаницька Яна Володимирівна

Рада вітати вас на черговому фестивалі ораторського мистецтва, присвяченому 100-річчю з дня народження відомого українського письменника Павла Загребельного.

Сьогодні поговоримо про Душу. Про те, що не має фізичного вияву, але до чого можна доторкнутися, що можна збентежити, оголити, роздерти і вилікувати. Особливий щем, який відчуває людина у хвилини найвищого занепокоєння, або та хвиля бурхливих емоцій у часи надмірної радості і є нашою душею. У кожного вона неповторна: у когось черства, як сухар із глевкого хліба; у когось лагідна і співчутлива, як руки мами, що гладять вас по голові; а в когось ... байдужа, як море під час штилю: німа і сталева.

А чи має душу народ? Як гадаєте? Чи здатен він співчувати, ненавидіти, любити? Чи може боліти душа народу? Чи може бути роздerta, понівечена?

З впевненістю кажу вам: «Так! Може!»

Пригадайте страшний лютневий ранок 2022-го. Коли ми прокинулись від вибухів бомб, але прокинулись єдиною нацією. Пригадайте, як невимовно щеміло всередині кожного з нас за понівечену Бучу, за Маріупольський театр, за мою зруйновану школу, за кожного вбитого бійця, за кожну матір, що ховала свого сина! ... Це боліла вона – Душа народу...

Пригадайте, як за одну ніч ми заговорили українською, одягли вишиванки, згадали українські пісні і поставили їх замість рингтону, посилено стали вивчати історію і понесли нашу культуру у світ. Ми розсіялися по всіх континентах, понесли в народи наші традиції. Українці стали символом незламності, нескореності і витривалості! І поки ми пам'ятаємо свої корені, говоримо своєю мовою, шануємо свої традиції, ми маємо душу, а значить, є дійсно безсмертним народом!

*Косміна Віолетта, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей мистецтв № 36
Харківської міської ради»*

Учителька: Хаврель Інна Юріївна

«Люди? Люди, як кораблі. Кожен пливе, поки хвиля несе. Гордо пливем, і не вірить ніхто, що ним зацікавилось зло...»

Покоління українців зростали, навчилися, працювали, не замислюючись, що вже давно живуть в русифікованих містах, розмовляють чужою мовою, поступово забуваючи своє коріння.

Люди, який ми народ?! Якої нації?! Чому допустили душі своєї руйнації? Як зрозуміти, що ми – «народ, якого правди сила ніким звоєвана ще не була?»

Звісно, від африканців нас відрізняє колір шкіри, волосся, від монголів – розріз очей. А від росіян – ЩО? Історія... Культура... Мова... А мова – це душа народу! І в нас інша душа! І в нас інша мова!

Панас Мирний дуже влучно зазначив: «Мова - така ж жива істота, як народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть задля його душі».

Чи замислювалися ви, чому в період окупації в першу чергу полюють на патріотичних відчайдухів, котрі продовжують боротися... Усе українське спалюють, топчуть, знищують... Чому в перші хвилини на окуповані території завозять російськомовні книжки, чому одразу змінюють назви? Та тому, що мова має значення! Вона найдивовижніший скарб, найдорожче і найміцніше, що поєднує усі покоління.

І сьогодні саме мова об'єднала українців у боротьбі за життя та свободу.

Наша мова — жива! Велична, співуча, і водночас, потужна та гостра українська мова надає нам сил, демонструючи незламність українського народу.

Господь подарував нам фантастичну землю, дивовижну культуру, мову – це і є духовні опори, це рушійна сила, яка об'єднує нас, вирізняє як націю і веде до Перемоги!

Нашому поколінню необхідно відродити, зберегти традиції, звичаї, українську мову, бо якщо втратимо її – загубимо і душу, і силу.

«Доки живе душа народу – народ безсмертний».

*Палівець Інна, учениця 10 класу
комунального закладу «Лозівський ліцей № 7»
Лозівської міської ради Харківської області*

Учителька: Семко Галина Миколаївна

Думаю, кожен із нас погодиться зі словами відомого романіста ХХ століття Павла Загребельного: «Доки живе душа народу – народ безсмертний». Справді, незнищенність нації – в її духовних основах. Кожен по-своєму сприймає це поняття.

Звернімося до Вікіпедії: «Душа – складне поняття з області філософії і релігії, індивідуальна нематеріальна сутність, що властива живим істотам». Так, все правильно. Але в нас, українців, особливий менталітет, бо часто поняття «душа» переходить з поняття нереального в суто конкретні речі.

Поясню: ми асоціюємо душу з поняттям «дух» і вважаємо духовні символи й надбання пріоритетними. Адже душа українця – це мамина колискова над люлькою з вервечками; це чорнобривці, які посіяла мати; це мальви і сонях над тином; це вишиті рушник і сорочка; це тризуб і синьо-жовте знамено нашої держави. Українське альфреско в усьому, що рідне і близьке кожному.

Сьогодні безсмертність нашого народу тримається на плечах титанів (не богів!), а воїнів Збройних сил України. Найкращі сини

й дОньки України боронять не тільки кордони держави, а й її душу, а отже – безсмертність.

У мене в руках ще один духовний символ України – «Кобзар» Тараса Шевченка. Це звичайна збірка з серії «Вершини світового письменства». Та саме ця книга має особливу історію. До шкільного Шевченківського музею вона передана бійцем ЗСУ. Її винесли з містечка Дворічна Куп'янського району 7 квітня 2024 року з будинку, який був позицією на першій лінії оборони. Боець-розвідник розповів, що біля пічки на підлозі лежало багато книг, бо ними топили в хаті. «Кобзар» же лежав окремо на столі, бо в господарів не піднялася рука, щоб кинути цю святиню, частинку нашої душі, до грубки. Був важкий бій, але книгу нашого пророка врятували, винесли зі згарища. На форзаці «Кобзаря» боець написав: «Наша культура, як і наші кордони, повинна бути збереженою, оскільки наша культура ідентифікує нас як сформовану, незалежну й унікальну націю».

Справді, наші духовні символи особливі, наш народ унікальний, бо має в душі те, що не вмирає. Часто якась незначна дрібничка ідентифікує нас як єдине ціле, бо стає частинкою душі нації. Саме цю істину розуміє кожен захисник і захисниця, волонтери і просто старенька бабуся, яка з кожної пенсії донатить на військо. Наша душа не вмере, не загине, допоки ми віримо в силу духу народу, віримо в Збройні сили України.

Слава Україні!

*Накоскіна Вероніка, учениця II класу
комунального закладу «Харківський ліцей №113
Харківської міської ради»*

Учителька: Кацедан Оксана Сергіївна

Душа народу – це його серце, яке ніколи не зупиняється, навіть, коли здається, що весь світ проти нього. Зараз наша ненька - Україна переживає тяжкі часи. Але це не зупиняє нас.

Ми всі об'єдналися задля однієї мети: перемоги та волі! І тепер працюємо: кожен на своєму «фронті». Ми тримаємось разом, бо знаємо **доки жива душа народу – нас не здолати!**

Військові, добровольці, волонтери, медики та всі: від малого до великого українця намагаються наблизити нашу перемогу. Наші найкращі і найсмівливіші янголи-охоронці-військові захищають нас, віддають життя за наше майбутнє.

І ніхто, а тим більше ніщо не зможе зламати таких сильних воїнів. Адже любов і молитва кожного українця обіймає і зігріває наших захисників. Всі намагаються допомогти нашим Збройним Силам України. Хто чим може, тим і допомагає.

Волонтери... Це люди з великої літери, які виконують титанічну роботу.

Медики... Працюють без відпочинку, рятуючи життя людям.

Наші славні воїни... Віддають своє життя, захищаючи рідну країну. Ми дуже вдячні їм за це і бажаємо перемоги, щоб вони швидше повернулися додому, до своїх рідних живими і здоровими.

Ми віримо в нашу перемогу, знаємо, що все буде добре, тому що нашу волю не зламати... **І доки жива душа народу – народ наш БЕЗСМЕРТНИЙ.**

*Козлова Альона, учениця II класу
Люботинської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 6
Люботинської міської ради Харківської області*

Учителька: Притула Любов Олександрівна

Крок за кроком, все далі й далі
Ми втрачаємо наше життя.
Чого варті ми без добра і моралі,
Без любові – найціннішого почуття?

Останнім часом, прогулюючись осіннім парком і спостерігаючи за тим як падає листя, починаю замислюватися про те, що життя проходить. Нещодавно здавалося, що все життя попереду. Сьогодні розумію, це не так. Буремний лютий 2022 року назавжди розділив моє життя на «до» та «після».

Відтепер я знаю – кожне покоління українців має своїх героїв. Є справжні герої і серед наших сучасників. Зухвалість агресора вирвала їх з мирного життя, і всі вони – цивільні, військові, пекарі, різноробочі, медики, студенти і волонтери - якимось разом, в одну мить перетворилися на воїнів, на захисників, які зі зброєю і власним серцем прикривають від підступної навали всю країну і весь народ.

Раніше мою душу не зачіпали слова «Слава Україні – Героям слава», а тепер вони набули суттєвого змісту. Наразі вже точно зрозуміло, що ці слова адресовані до кожного серця справжніх українців.

Коли перед очима кадри з новин, фото поранених та загиблих героїв, ми розуміємо, що вислів «душу й тіло ми положимо за нашу свободу» став для сучасної історії української нації не просто словами з гімну, це стало станом душі.

Пам'ятаємо та низько вклоняємося подвигу героїв, які віддали своє життя за свободу та незалежність нашої незламної країни. Вічна їм пам'ять і слава! Дякую всім тим, хто зараз на фронті, за кам'яну силу волі, мужність та самопожертву. Бажаємо нашим захисникам і захисницям здоров'я, щастя та найголовніше – якнайшвидше повернутися додому і обійняти своїх рідних і близьких!

І настане день, закінчиться війна
І знову ви повернетесь додому.
Згадаємо разом усі ми імена,
Всіх тих, хто наближав нам перемогу.
Блакитне небо стане красивіше,
І посмішки замінять сльози враз,

Пташки співатимуть все голосніше –
Відтоді в Україні буде мирний час.
Захисникам подякуємо щиро,
За вашу мужність, стійкість та відвагу.
Разом збудуєм ми країну миру,
Коли життя знов прийде в рівновагу.

*Пономаренко Таїсія, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 39
Харківської міської ради»*

Учителька: Коваленко Ірина Вікторівна

«Мова... Мова – це душа народу. Найдорожче для людини – це думка, а вся солодкість думки – у рідній мові. Ворог може захопити територію. Він може сплюндрувати міста й села. Але доки живе душа народу – народ безсмертний. Вмирає душа – вмирає й народ. Без мови немає народу. Він зникає з лиця землі, як древні ацтеки. Чи не тому ворог першим зазіхає на мову, яку він хоче уярмити?»

Руйнуючи культурну спадщину, закриваючи українські школи, забороняючи говорити та друкувати твори солов'їною мовою, убиваючи наших захисників та найталановитіших митців, нас так і не змогли поставити на коліна. Українська мова – це мова наших батьків і дітей, мова нашої Перемоги, душа нашого народу. Коли вона процвітає – є сили боротися за незалежність та свободу, є сили жити. Ціною життів кращих ми виборюємо право говорити рідною мовою, бути українцями, визначати своє майбутнє. Мова стає зброєю, захистом і символом нескореності, вона невіддільна від народу – носія мови. Мова – це ніби паруси волі, зіткані з останнього поклику воїнів...

Доля мови в майбутньому невідривна від долі народу. Тендітна й ніжна, але міцніша броньованої сталі, бо єднає дух і тіло.

Мова не значок, не символ – це вогонь, сорочка духу народу, яка невтомно шита стіжок за стіжком, турботливо передавана з роду в рід. Скинути з плечей і віддати останню сорочку – ще лишитися живим, а скинути сорочку духу – віддати свою душу. Народна мова – золотий запас душі народу. Доки в народі є мова, його серце оживає, він вільний і здатний на боротьбу.

Я знаю, що ми переможемо ворога, бо в нас є Бог, сильна армія та наповнене болем і мужністю, славою та честю минуле. А найголовніше – ми маємо майбутнє!

*Матухно Дар'я, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківська санаторна школа № 1»
Харківської обласної ради»*

Учителька: Альохіна Олександра Анатоліївна

Українська душа в праці кована,
В пісні, танці, у звичаях схована,
Хлібом, сіллю і сонцем завітчана,
З щедрим серцем давно вже повінчана!
Українська душа – нерозгадана –
Все було: піднімалась і падала,
Та себе розтоптати – не дозволила,
Бо жила з непокірною волею.

Належачи до певного соціуму, кожен з нас зі своєю появою на світ органічно входить у вироблену співвітчизниками культуру, стає її користувачем і носієм. А отже, усі ми – діти

українського народу, часточки тієї «гармонії крізь тугу дисонансів», як колись написала Ліна Костенко про українську душу.

З часів палеоліту, неоліту, енеоліту, трипілья калейдоскопом прокотились по Україні епохи. Племена кімерійців, скіфів і сарматів, аланів і готів, аварців, хазар та печенігів. Але якими б жажливими не були навали, вони не змогли перервати зв'язок між поколіннями, між носіями старої та нової культур – від скіфів-орачів до давніх слов'ян, від утворення Київської Русі до сучасної держави – України. І коли навіть трипільці зникли зовсім – вмирають же всі люди, – але ж лишилися їхні душі, вкладені в будівлі, в предмети праці, побуту, у витвори культури та мистецтва, в усе те, що ми здавна називаємо менталітетом, душею народу. І якщо раніше тільки українці знали, що сховано в можливостях наших, то сьогодні увесь світ із захопленням спостерігає, як б'ються наші воїни, бачить, що мій народ подібний до оберемку лози, складеної разом, – його неможливо зламати в цій односпайній єдності!

І що в нас є душа, повна власних чеснот і щедрот,
І що є у нас дума, яка ще од Байди нам в'ється,
І що ми на Україні – таки український народ,
А не просто юрба, що у звітах населенням зветься.
І що хміль наш – у пісні, а не у барилах вина,
І що щедрість – в серцях, а не в магазинних вітринах.
І що є у нас мова, і що українська вона,
Без якої наш край – територія, а не Україна.

І не дуже важливо, мабуть, як називали наших предків, хто вони були за походженням. Важливо те, що вони були, жили на цій землі, працювали, творили й лишили нам свій дух, свою духовність, з якої складається основа, могутність і, зрештою, наше безсмертя!

*Карнаух Таміла, учениця II класу
комунального закладу «Добровільський ліцей
Близнюківської селищної ради Лозівського району
Харківської області»*

Учителька: Карнаух Наталія Олександрівна

Маю можливість поділитися з вами роздумами про вікопомні слова видатного українського прозаїка Павла Загребельного. А саме про актуальність його думок сьогодні.

Павло Архипович говорив: «Найдорожче для людини – це думка, а вся солодкість думки – в рідній мові. Ворог може захопити територію. Він може сплюндрувати міста й села. Але доки живе душа народу – народ безсмертний. Вмирає душа – вмирає й народ. Без мови немає народу. Він зникає з лиця землі, як древні ацтеки. Чи не тому ворог зазіхає найперше на мову народу, який він хоче уярмити?»

Солов'їна, милозвучна, багата та єдина – мова. Скільки ж бід вона пережила? І зараз ворожа росія намагається убити Україну, українців та мову. Найпершою вигаданою причиною безжального нападу є неприйняття того, що наша мова – українська.

Ворог усіма силами прагне знищити нас як націю. Збройні сили України гранітною стіною стоять на фронті, а ми з вами маємо боронити країну тут, зараз. Як саме? Бережимо свою мову, плекаймо її, не дамо кальці та суржику знищити наймелодійніші слова на землі. Рашисти руйнують друкарні, бібліотеки, палять книжки, та хіба можуть вони вбити нашу мову – нашу душу? Звичайно що ні. Наша нація – це сталь, а міць її у мові, у єдності, у родині.

Тож видалимо незугарних зайд, вигонімо злякисні позички, що нівелюють та спотворюють сказане.

Виразно, природньо, вільно – говорімо нею, рідною. Саме мовою ми показуємо свій інтелект, кмітливість, розум. Нехай образ українця ніколи не зменшують до образу zdegradованих напівмовних. Не забуваймо можливість говорити українською віками виборювали і виборюють найкращі, а віддають за це найдорожче – життя!

Разом до перемоги! Слава Україні!

*Коробка Вікторія, учениця II класу
П'ятигірського ліцею Донецької селищної ради
Ізюмського району Харківської області*

Учителька: Кузнєцова Ніна Миколаївна

«Стоїмо над безоднею – треба вистояти», – відгукуються в пам'яті слова Павла Загребельного з одного його інтерв'ю.

Мій кабінет української мови... Зараз тут тихо. Саме звідси наша вчителька, розповідаючи нам з однокласниками про майстрів слова, повела нас у невичерпний світ багатства нашої мови. Саме тут лунало слово вчителя, викликало трепет і гордість. Моє серце відчуло: я – українка, вільна, незалежна, горда, щаслива.

А зараз на мою свободу й незалежність посягає ворог, який грубо ступає на мою рідну землю, вбиває моїх співвітчизників, кидає на села і міста смертоносні ракети, спалюючи пшеничні поля, примушуючи покидати рідні місця і йти на сувору чужину.

«Порятунок прийде тоді, коли стрепенеться душа народу. Бо не вмерла ж вона. Не могла вмерти», – з безмежною вірою в українство казав Павло Загребельний.

Справді, ми не впали на коліна. Ми піднялися високо вгору-вгору і сміливо боронимо тебе, мій рідний край, моя люба Україно!

Доки живе душа народу – народ безсмертний. Чи не тому ворог зазіхає найперше на мову народу, який він хоче уярмити. Ці слова говорив Павло Загребельний у романі «Європа 45», у якому зобразив жахіття другої світової війни.

Слова письменника нам близькі сьогодні. Саме зараз мій народ виборює право дихати вільно, бути незалежним, мати право говорити державною мовою. Тому я звертаюся до всіх українців його ж словами: «Хто починає з втрати незалежності суджень, той кінчає втратою сил душевних». Разом із нашими захисниками боронять нас сьогодні майстри українського слова – Кобзар і Каменяр, яких Загребельний порівнював з Орантою, що вже понад тисячоліття стоїть непорушною стіною у Софії Київській. Вони не втомлюються і не опускають руки, тому перемога буде за нами, тому житиме душа українського народу, тому огнистим видом засяє наш народ. Наше діло праведне й святе. Бо хто за що, а ми – за незалежність!

*Кравченко Денис, учень II класу
комунального закладу «Наталинський ліцей
Наталинської сільської ради Красноградського району
Харківської області»*

Учителька: Гиря Лариса Петрівна

Вітаю! Ми з вами незнайомі, але у нас є дещо спільне! Це наша душа, адже я такий самий українець як і ви! Я бачу все, що відбувається в країні: слухаю новини, читаю пости, доначу та волонтеру. Але я також відчуваю біль і тугу за тих, хто віддав життя, виборюючи нашу свободу.

Як говорив колись український письменник Павло Загребельний: «Ворог може захопити територію. Він може сплюндрувати міста й села. Але доки живе душа народу – народ

безсмертний!»! Ці слова є для мене орієнтиром, який допомагає визначити рівень єдності українців та безсмертя нації. Адже, чим міцніше ми тримаємося один за одного, тим сильніший вчиняємо опір перед ворогом.

Душа народу! Що ж таке ця загадкова «душа народу»? Це, насамперед, наша духовна сила! Саме вона передавалася від покоління до покоління! І так буде завжди! Бо ми цінуємо минуле нашого народу, його історію та культуру.

І постійно говоримо про важливість знань нашої української мови. Про це не один раз згадував Павло Архипович: «Найдорожче для людини – це думка. А вся солодкість думки – в рідній мові».

Бо мова – не просто засіб спілкування, це – наша ідентичність, душа та серце! Вона зберігає в собі мудрість багатьох поколінь, допомагає передавати традиції та розуміти потреби громадян.

І коли ми говоримо рідною мовою, то відчуваємо себе частинкою чогось більшого, нерозривно пов'язаного з нашим народом!

Були часи, коли нашу мову бажали знищити, але ми з вами її захистили! Незважаючи на численні труднощі та виклики, які довелося пережити українцям, ми завжди вміло відроджувалися та знаходили в собі сили жити далі.

Ми пам'ятали кожне віддане життя за мир, кожен вчинок з історії України та кожне слово, яке вигукували задля незалежності країни!

Своїх дітей батьки завжди націлювали на любов до Батьківщини, до рідної землі. Саме це й допомагало нам підтримувати тих, хто прагнув зміцнити наш народ!

Тож, пам'ятаймо про те, що наш народ безсмертний, доки живе його душа! Шануймо його традиції, говорімо українською, підтримуймо тих, хто готовий віддати найцінніше – своє життя! Давайте разом напишемо нову історію! Про світ

без війни! Про щасливе дитинство! Про світле майбутнє, в якому наша мова звучатиме голосно і упевнено!

І нехай слова Павла Загребельного надихають нас на великі справи!

*Амелін Матвій, учень 10 класу
Старовірівського ліцею Старовірівської сільської ради
Красноградського району Харківської області*

Учителька: Сотнікова Лариса Іванівна

Ми – унікальна нація. Мабуть, тому, що загартовані своєю думкою і правдою. Впевнений, що заслуговуємо на високу оцінку про бездоганність душі нашого народу, яка криється в творах українських письменників, безсмертних традиціях предків, піснях Марусі Чурай...

«А ви думали, що Україна так просто? Україна – це супер!», – доводить Ліна Костенко. Моя батьківщина – це країна незламних героїв, для яких пророчі слова Кобзаря: «...не вмирає душа наша, не вмирає воля...» додають сили нашим захисникам.

Панове! Згадаймо епоху «Розстріляного Відродження», коли репресивна машина навчилася убивати пам'ять про митців, які випереджали свій час на кілька десятиліть і мали справити величезний вплив на всю європейську й світову культуру. Урочище Сандармох... Там відбулося наймасовіше вбивство української інтелігенції тільки за їх правдиве слово. Але ми не зламалися, зберегли свою мову. І чого б не погодитися з думкою українського письменника Павла Загребельного, що ворог зазіхає найперше на мову народу, який він хоче уярмити...», намагається зламати душу, волю, його пісню.

Друзі! Колись на селі питали: «Ти чий? Якого роду?» І дитина розказувала про батька, діда, бабусю, прадіда. Уявіть собі! Мене

завжди надихала пісня! Та й односельцям кортіло дізнатися, чий це хлопець виспіває.- «Так це ж Василя онук, там вся сім'я співуча!» Люблю співати! Особливо українські пісні. Із чого виросла моя любов? Із маминої колискової, калини за двором, повчального слова бабусі, моїх вчителів. І знаєте, без примушення, ну як життєва потреба, за покликом серця і душі.

Поважна публіко! Український космонавт Павло Попович уславив свою країну з височини, заспівавши на весь космічний простір «Дивлюсь я на небо...». Пісня – це душа, вона безсмертна, як і народ. Зараз, коли нам відкрито оголошено геноцид, не дамо ганьбити себе! Збережімо любов до рідного слова!

Пам'ятаймо, що Моя країна – це країна незламних героїв!

І якщо тобі не потрібна любов до слова та зброя, то задумайся – може, це не твоя країна?

«Ворог може захопити територію. Він може сплюндрувати міста й села, але доки живе душа народу – народ безсмертний».

*Сайко Дар'я, учениця 11 класу
комунального закладу «Чугуївський опорний ліцей № 6 і
мені І.М.Кожедуба» Чугуївської міської ради
Харківської області*

Учителька: Сердюк Світлана Василівна

Дорогі друзі, сьогодні я звертаюся до вас зі словами, що звучать як натхнення та віра. Хочу поділитися роздумами про те, що робить нас сильними, що дозволяє долати труднощі та зберігати гідність у будь-яких умовах. Це те, що живе в серці нашого народу – його душа.

«Доки живе душа народу – народ безсмертний». Ці прості, на перший погляд, слова набувають особливого значення, коли ми говоримо про сучасних героїв. Подивімося на захисників, які

щодня ставлять своє життя на кон у боротьбі за нашу свободу та незалежність. Вони – це приклад того, що душа народу не лише існує, але й запалює вогонь, який веде вперед. Їх вчинки є свідченням нашої національної душі в дії.

Не можна не згадати про героїчні вчинки цивільних осіб, які в критичні моменти ризикують своїм життям, щоб врятувати інших. Їхня самовідданість і готовність допомогти – це також прояв нашої душі, нашої єдності та нашого прагнення до перемоги. Ми повинні бути вдячні нашим героям за те, що вони своїм прикладом засвідчують, як важливо оберігати і підтримувати цю душу. А їхні подвиги, їхній героїзм є для нас нагадуванням про те, що доки живе душа народу – народ безсмертний.

Хочу наголосити: кожен герой, кожен вчинок, кожна дія – це частина великої картини нашої ідентичності, нашої гідності і нашої безсмертної душі.

Пам'ятаймо: разом ми зможемо подолати будь-які труднощі і побудувати майбутнє, гідне нашої великої душі. І саме від нас залежить, як ми будемо плекати і підтримувати цю душу в нашому повсякденному житті. Не забуваймо про те, що наша душа, наш дух – це те, що робить нас невразливими і непереможними. Історія показує, що народ, який зберігає свою душу, своє серце, завжди буде мати шанс на перемогу і відновлення.

Слава нашому народу, слава нашим героям!

*Чивичилова Анна, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 53
Харківської міської ради»*

Учителька: Гетьман Ірина Федорівна

Народ, як і людина, не може жити без душі. У когось вона маленька, дрібна, зрадлива. У когось широка й щира. Душа мого

народу – яка вона? Народ, який зазнав стільки страждань і болю, не може мати мізерну душу!

Душа мого народу – це звитяга, це мужність і сила. Це вічне прагнення волі, яку не раз у кривавій боротьбі здобували кращі сини та доньки.

«Народ мій є, народ мій завжди буде, ніщо не перекреслить мій народ!». І це не пусті слова Василя Симоненка. Вони звучать переконливо і ствердно. Душа мого народу – це краса, це чистота і світло! І живе воно в піснях, проникливих, ліричних, ніжних. Не можуть пісні мого народу бути інакшими, байдужими чи безголосими.

Душа мого народу – це праця, чесна й нелегка. Від прадідів нащадкам як заповіт передано любов до землі, яка родить не тільки жито й пшеницю, кавуни чи соняхи, а й талановитих, обдарованих людей! І всі ми – діти своєї землі, що зветься Україна!

Душа мого народу – це любов, це істина, це правда. І живе вона у слові Кобзаря, у величі храмів, у вірі нашій. І бачиться мені, як летить душа мого народу над безмежними херсонськими степами, над дніпровськими водами, над поліськими лісами, над карпатськими горами! І ніхто і ніщо не спинить її лету! Від славних запорожців дісталась нам у спадок вірність клятві, побратимству, відданість своїй справі, честь і любов до Вітчизни, чистота помислів і вчинків. Переконана, що народ із такою великою душею не зламати. І доки жива душа народу – народ безсмертний!

Зміст

Дорогі читачі!	3
<u>XIV Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка – 2023</u>	5
Мій поради́ник	
Лисенко Дар'я	9
Шевченко в моєму житті	
Борисова Марія	10
Проро́че сло́во Шевченка	
Іванова Поліна	11
Хто ти для мене, український генію?	
Красная Діана	12
«Кобзар» для батьків	
Тимошова Аліна	14
Дорослішаємо разом із «Кобзарем»	
Зінов'єва Дар'я	15
Ми чуємо твій голос, Тарасе!	
Синельник Вікторія	17
Сила рідного слова	
Стрельнікова Марія	18
Слово Кобзаря об'єднує Україну	
Песчанський Єгор	20
Незмінний символ України	
Зірка Варвара	21
Слово Шевченка – гасло свободи	
Деніна Ганна	23
Ціна незалежності	
Желновач Євгеній	24
«Доброго вечора! Я з України»	
Горбачова Аліса	26

Свобода – це все!	
Шахвалі Тімур	27
Доля Титана	
Євдокімова Аліса	29
Поки б'ються серця	
Жилінська Валерія	30
Лист герою	
Жук Олександра	32
Лист герою	
Погребна Аріна	33
Історію пишемо сьогодні	
Жургур Дмитро	35
«Огонь запеклих не пече»	
Ворончук Кристина	37
Тарас Шевченко – пророк української нації	
Кононенко Дар'я	38
<u>XXIII Всеукраїнський конкурс учнівської творчості</u>	40
Спогади молодого бійця (нарис)	
Самойлова Орина	44
Разом з Тарасом (містичні легенди)	
Машикова Поліна	51
МИ (Екзистенційні арабески: «Були! Є! Будемо!»)	
Гайдаржа Кіра	70
Жителі метро (невигадана історія)	
Бібіков Руслан	78
Родина	
Радіонова Марія	86
Щоденник «Еріка Крістенсена»	
Миронюк Аріна, Павлуненко Єлизавета	95
Захисники свободи: історія 92-ї бригади	
Бровко Анастасія	118

Обласний фестиваль ораторського мистецтва	136
«Доки живе душа народу – народ безсмертний. (Павло Загребельний)»	
Кацевал Герман	142
Косенко Анастасія	143
Посилаєва Тетяна	145
Бориц Катерина	146
Прокопенко Поліна	147
Кальченко Дарина	149
Ковтун Вероніка	150
Соболь Іван	152
Федорик Вероніка	153
Гула Марія	155
Кравченко Єлизавета	156
Котенко Андрій	158
П'янова Аліса	159
Янкевич Мирослава	160
Заярний Іван	162
Романовська Анна	163
Безрук Вероніка	164
Карацуба Аліна	166
Гончаренко Діана	167
Шеїн Нікіта	169
Тіхоніна Кіра	170
Діденко Дар'я	171
Сенько Юлія	173
Курят Марія	175
Безносенко Аріна	176
Косміна Віолетта	178
Палісвець Інна	179
Накоскіна Вероніка	180
Козлова Альона	181
Пономаренко Таїсія	183

Матухно Дар'я	184
Карнаух Таміла	186
Коробка Вікторія	187
Кравченко Денис	188
Амелін Матвій	190
Сайко Дар'я,	191
Чивичилова Анна	192

Слобожанські перлини

*Альманах
дитячої
літературної
творчості
Випуск 23*

Відповідальна за випуск: *Клімова С.В.*

Комп'ютерна верстка та оригінал-макет:
Семисошенко С.В.

Дизайн: *Семисошенко С.В.*

Підписано до друку: 27.11.2024 р.

Електронне видання

Харківська академія неперервної освіти
61057, м. Харків, вул. Григорія Сковороди, 24